

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV FF JU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

RUDOLF HOLINKA (1899 – 1953) – Jihočech mezi Prahou, Bratislavou a Brnem

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Zuzana Froydová

Studijní obor: Aj-D/ ZŠ

Ročník: 7. ročník

2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 22. dubna 2014.

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala ochotným pracovníkům ANM Praha, Archiv AV ČR Praha, Archiv UK Praha, SOkA České Budějovice, Archiv MU Brno a všem ostatním, bez kterých by tato diplomová práce nemohla vzniknout. Největší poděkování však náleží panu docentovi Bohumilu Jirouškovi za vedení mé práce, podporu a cenné rady.

ANOTACE

Rudolf Holinka (1899 – 1953) – Jihočech mezi Prahou, Bratislavou a Brnem, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2014, má 90 stran textu a 11 stran obrázkových příloh.

Předkládaná diplomová práce pojednává o životě univerzitního profesora Rudolfa Holinky, který byl uznávaným odborníkem v oblasti středověké tematiky. Holinka je také autorem řady publikací, které byly podníceny jeho badatelskou činností.

Jeho život byl značně ovlivněn významnými změnami ve společnosti. Stal se členem akademické obce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a pod vlivem první generace Gollových žáků slibně rozvíjel svůj zájem o historii. Dále se jeho působení přeneslo na nově zřízenou Filozofickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě. Odtud však musel odejít v důsledku nastalých změn, které s sebou přinesl rok 1938. Nevyhnul se ani nacistickému útlaku, jenž nastal po okupaci Československa. Dále je zde přiblíženo jeho působení během nástupu komunistické éry. Tato diplomová práce se jako první snaží obsáhnout život tohoto historika od dob raných studií až po jeho univerzitní působení, které vyvrcholilo jeho jmenováním řádným profesorem na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

ANNOTATION

Rudolf Holinka (1899 – 1953) – The Native of South Bohemia between Prague, Bratislava and Brno, the diploma thesis, the Institute of History of the Faculty of Philosophy of the University of South Bohemia, České Budějovice 2014, has 90 pages and 11 pages of pictures in supplements.

Submitted diploma thesis describes the life of historian Rudolf Holinka. His area of specialization was especially in the Middle Ages. He was a well-known professor and an author of medieval-themed books.

His life was significantly influenced by the important changes in the society. He became a member of academic environment at Charles University in Prague at Faculty of Philosophy. He developed his interest in the history under the influence of the first generation Goll's students. His activity was moved to the recently opened Faculty of Philosophy at Comenius University in Bratislava. He had to leave this place in consequence of changes which were happened during 1938. Holinka didn't even avoid the Nazi repression which burst out after German occupation of Czechoslovakia. There is also depicted his life during the Communist era. This diploma work tries as first to map the historian's life from the time of early studies up to his university work which was culminated by his appointment of professor at Faculty of Philosophy at Masaryk University in Brno.

Obsah

ÚVOD.....	8
1. Chudobné začátky.....	14
1.1 Rodina, dětství.....	14
1.2 Rudolf Holinka a jeho jinošská léta (1905-1918).....	15
1.3 Studium na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1918-1921).....	19
1.4 Vábení historie na Univerzitě Komenského v Bratislavě.....	26
2 Pod vedením profesora Václava Chaloupeckého.....	28
2.1 Husitství a sektářství.....	28
2.2 „Pekařův žák“ v Římě.....	38
2.3 Počátky bratislavské univerzitní kariéry.....	47
3 Rudolf Holinka v zajetí politických poměrů.....	62
3.1 Rudolf Holinka se loučí s univerzitou v Bratislavě.....	62
3.2 Návrat na Filozofickou fakultu Karlovy univerzity v Praze a léta v protektorátu Čechy a Morava.....	68
3.3 Poválečná léta Rudolfa Holinky na pražské univerzitě.....	76
3.4 Zasloužená profesura na Masarykově univerzitě v Brně.....	80
4 Odchod milovaného profesora.....	81
5 Závěr.....	88
6 Prameny a literatura.....	91
7 Seznam zkratk.....	97
8 Seznam příloh.....	98

Jsou to právě ty chvíle, když jsem, abych tak řekl zcela sám se sebou. Zcela o samotě a v dobré náladě, kdy nápady proudí nejhojněji a nejlépe. Ale odkud a jak přicházejí, nevím, ani jich nemohu z vlastní vůle dosíci.

*Mozart*¹

¹ Archiv Národního muzea v Praze (dále jen ANM), fond Rudolf Holinka, kart. 24: Citát, který si sám Rudolf Holinka poznamenal do své osobní složky.

ÚVOD

Rudolf Holinka byl ve své době uznávaným profesorem, autorem řady historických knih a článků a vynikajícím znalcem dějinného vývoje středověku. Bohužel se v současnosti stal osobou téměř zapomenutou. Předkládaná diplomová práce by měla znovu připomenout jeho značné badatelské schopnosti a oživit vklady a hodnoty jeho intelektu. Jeho náhlý odchod ochudil českou medievalistiku o mnoho nedokončených plánů, myšlenek a snů, které již nikdy nebyly realizovány ani pod taktovkou někoho jiného. Opustil svět v plném rozvoji tvůrčích sil ve svých nedožitých pětapadesáti letech. Kdyby nebylo předčasné smrti, mohl své vynikající vlohy využít k sepsání vzpomínek. Tyto paměti by byly velice cenným pramenem při odhalování autentického života Holinky a poskytly by dalším badatelům snadnější cestu k ucelnějšimu portrétu této činné osoby. Nejen díky absenci těchto memoárů, ale i neexistenci jakékoli publikované monografie je velice ztížena interpretace tohoto reprezentanta české historické vědy.

Rudolf Holinka navazuje na skvělou pověst jihočeských historiků, kteří se výrazně podíleli na utváření moderního historického diskurzu. Z tohoto koutu české země pocházejí proslulá jména, jako August Sedláček (1843-1926) či Antonín Rezek (1853-1909). Tito velikáni historické vědy ovlivňovali vývoj českého dějepisectví na sklonku 19. století. Dále se osobně znal s představitelem pozitivistické historiografie Josefem Šustou (1874-1945), který patřil mezi nejvýznamnější odchovance Gollovy školy a jehož si nesmírně vážil.² Kromě jihočeské kotliny je spojovalo i stejné gymnázium v Českých Budějovicích a následné studium na filozofické fakultě pražské univerzity, kde později oba dva našli i své pracoviště. Další důležitou osobou Jihočeského kraje byl Čeněk Zíbrt (1864-1932).³ V osobním fondu Rudolfa Holinky je uchován dopis z roku 1930. Ten byl napsán rukou profesora Zírta, který proslul jako zakladatel oboru kulturní historie, a obsahuje písemnou gratulaci k jeho zdařilé vědecké práci s popřáním štěstí do dalších let.

² Rudolf HOLINKA, Josef Šusta, *Naše věda* 25, 1947, s. 209-222.

³ Josef BLÜML – Dagmar BLÜMLOVÁ – Bohumil JIROUŠEK a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.

Odborných biografii, které by se zabývaly Holinkovou osobností, nacházíme opravdu málo. Nejpodrobnější odborná práce byla vydána Jarmilou Peškovou, která se postarala o uspořádání Holinkovy pozůstalosti v Archivu Národního muzea.⁴ Nejnovější a poměrně rozsáhlejší studií k tématu je práce Pavla Bočka a Jiřího Hanuše, kteří na stránkách sborníku brněnské univerzity připomněli život a dílo tohoto znalce českých dějin 10. - 14. století. Je zde zdůrazněna osoba Václava Chaloupeckého (1882-1951), který byl vždy velkou inspirací pro svého žáka a pozdějšího kolegu Rudolfa Holinku. Jejich vztah je zde demonstrován i otištěním dvou dopisů z osobní korespondence. Dále je zde přepsán proslov pronesený Jindřichem Šebánkem na universitní tryzně v Brně roku 1954. Tento projev vytyčuje významné události života Holinky a dále zmiňuje publikované vědecké práce, které obohatily akademickou půdu o nové myšlenky a inovativní pojetí.⁵ Holinkův učitelský um zachytil ve své autobiografické knize *Můj život za vlády komunistů (1948-1987)* jeho žák Jaroslav Mezník. Mezníkovy vzpomínky, jak již název knihy napovídá, jsou spjaté s únorovým převratem roku 1948 a převážně s jeho působením v Brně, které bylo jeho domovským městem. Publikace popisuje jeho studia na Masarykově univerzitě, kde se snažil autenticky vyobrazit nově vzniklé nepřívětivé zázemí na vysoké škole. Tato ponurá atmosféra souvisela s nástupem komunistické ideologie a jejím dopadem na univerzitní sbor. Zde jsou také uchovány vzpomínky na jeho profesora Rudolfa Holinku.⁶ Další vzpomínku na svého brněnského profesora zachytil Jaroslav Marek. Ten v letech 1946-1950 studoval na Masarykově univerzitě obor dějepis - čeština. Ve svém článku se snažil popsat dění na univerzitě v letech 1945-1948. Poprvé se můžeme dočíst o nezidealizovaném pohledu na osobu Rudolfa Holinky, který jej jako univerzitní učitel vůbec neoslovil. Nespatřoval v něm opravdového pedagoga. Nemohl mu upřít nezměrné znalosti středověkých pramenů a také jej označil za vynikajícího autora syntetických prací. Ale Holinkovy přednášky byly pro něj nezajímavé a odpuzovaly ho svým velkým obsahem. Nic z toho

⁴ Jarmila PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka v zrcadle své pozůstalosti, *Časopis Národního muzea*, řada historická 167, 1998, s. 37-71.

⁵ Pavel BOČKA - Jiří HANUŠ, Rudolf Holinka: historik klidného, racionálního úsudku, in: *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity*, C 52, 2005, s. 149-169.

⁶ Jaroslav MEZNÍK, *Můj život za vlády komunistů (1948-1987)*, Brno 2005.

však Rudolfu Holinkovi nevyčítal, chápal, že výuka univerzitních studentů byla součástí jeho povolání, ale smysl své práce nacházel jinde.⁷

Pro celistvost vyjmenovávám další práce, které umožňují čtenáři obohatit se o zajímavé informace týkající se Rudolfa Holinky. Martin C. Putna ve své knize *Česká katolická literatura 1918 - 1945* nastínil hlavní myšlenku, že se Rudolf Holinka stal skrze Václava Chaloupeckého⁸ ideovým žákem Josefa Pekaře. Dále se zmiňuje o absenci náboženských názorů V. Chaloupeckého, natož jeho angažovanosti v katolické scéně. A právě tuto hranici překročil jeho oddaný žák Rudolf Holinka, který přispíval svými odbornými studiemi do Řádu (katolické periodikum) a právě v něm projevoval svůj názor na světové dění, ačkoliv se nikdy do žádné aktuální politické polemiky nepustil.⁹ František Kutnar a Jaroslav Marek líčí historické práce Rudolfa Holinky ve srovnání s dílem Zdeňka Kalisty (1900-1982) jako „*Sevřenější, kriticky v úsudcích zdrženlivější a výrazově prostší.*“¹⁰ Kromě této teze označili jeho pobyt na Univerzitě Komenského v Bratislavě za důležitý mezník ve výběru badatelských témat, kde na něj přímo působil vliv V. Chaloupeckého.¹¹

Dále o Holinkovi a jeho historické tvorbě existují publikované nekrology. U všech bychom našli stejný motiv, tj. snahu uctít památku zesnulého a tiše se vypsat z bolestné ztráty svého kolegy či univerzitního profesora. Tyto vzpomínky vytvářejí obraz dobrého a ušlechtilého člověka, jehož práce jej nesmazatelně zapsaly do seznamu předních historiků – „*S jeho dílem se setká každý, kdo se bude vážně zabývat českou minulostí.*“¹² Osobní fond Holinky skrývá i nevydanou řeč Miloše Rejnuše. Žák zde podal cenný výklad o lidské stránce svého profesora. Ten nevedl své studenty jen ke strohému memorování dějin, ale i k vědeckému optimismu. Zajímalo jej, co lidé dělají, a ti si zase vždy vážili jeho přístupu. Svůj výstup ukončil smělou domněnkou, která

⁷ Jaroslav MAREK, *Obor historie na Masarykově univerzitě v letech 1945-1948*, Český časopis historický 113, 1994, s. 183-185.

⁸ Václav Chaloupecký byl jedním z nejméně známých Pekařových žáků: „*Metodicky i názorově se až ostantativně hlásil k Pekařovi.*“ Josef HANZAL, *Josef Pekař - život a dílo*, Praha 2002, s. 176.

⁹ Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura 1918-1945*, Praha 2010.

¹⁰ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví*, Praha 2009, s. 789.

¹¹ Tamtéž.

¹² Jaroslav KADLEC, *Za profesorem Rudolfem Holinkou*, Časopis Společnosti přátel starožitností 62, 1954, s. 59.

v mé diplomové práci mohla znovu ožít. „*Přáli bychom si, aby se nad knihami sepsanými Rudolfem Holinkou také jednou vzpomnělo, že my studenti jsme pana profesora měli rádi, to si snad můžeme jen přát.*“¹³ Na sklonku 20. století vyšla řada stručných životopisných črt v univerzitních brněnských periodikách.¹⁴ Ty v krátkých medailoncích připomněly výročí úmrtí nebo jubileum týkající se narození Rudolfa Holinky.

Jak je zřejmé z výše zmíněné literatury, osobou Rudolfa Holinky se zabývalo množství autorů, ale jejich zájem o něj byl spíše okrajový. Pozornost se soustředila především na výčet vědeckých prací a útržkovitý popis jeho životních etap. Mnohdy zde docházelo i k nesprávné dataci týkající se jeho přesunu z pražské univerzity na bratislavskou akademickou půdu. Či mylné označení Holinky za přímého žáka Josefa Pekaře na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.¹⁵ Vlivem této jednostrannosti a povrchnímu zachycení jednotlivých fází jeho žití je zde stále značná hojnost nezodpovězených otázek, které čekají na uspokojivé vysvětlení.

Má diplomová práce se především zaměřuje na splnění dvou základních cílů. Dále si pokládám další dílčí otázky, na které hledám odpověď, abych mohla vytvořit celistvý portrét Rudolfa Holinky. Prvním velkým námětem je Rudolf Holinka coby vědec, badatel a univerzitní profesor. Soustředí se na odhalení okolností, které jej mohly dovést k postupnému zalíbení v historickém odvětví. Kde mladý student našel prvotní impuls, aby upřel svůj zrak do temného období našich dějin a staré kultury? Kdo byla ta pravá osoba, jež jej přivedla k odhalování tajů již dávno zapomenutého mrtvého světa? Jací učitelé se podíleli na přiblížení dějin a moderních historických metod mladému vysokoškolákovi? Přeji si také dohledat, jaké metodologické aspekty upřednostňoval při zpracování svých medievalistických témat. Jakým způsobem se

¹³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 76/3: Smuteční proslov přednesený ve fakultní aule Masarykovy univerzity dne 8. ledna 1954, věnovaný památce zesnulého profesora Rudolfa Holinky.

¹⁴ Jaroslav KUDRNA, *Třicet let od smrti Rudolfa Holinky*, Universitas 6, 1983, s. 99-100; Jan JANÁK, *Čtyřicet let od smrti profesora Rudolfa Holinky*, Universitas 4, 1993, s. 42-44; Richard PRAŽÁK, *Sté výročí narození Rudolfa Holinky*, Universitas 2, 1999, s. 23.

¹⁵ Srov. J. JANÁK, *Čtyřicet let*, s. 42-44; Josef HANZAL, *Cesty české historiografie 1945-1989*, Praha 1999, s. 69; R. PRAŽÁK, *Sté výročí*, s. 23; Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století: 1 díl A - J*, Praha 1999, s. 483-484; Richard PRAŽÁK, *Rudolf Holinka*, in: *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně*, Brno 1993, s. 134-135.

snažil osvětlit historický text, který v sobě nesl otisk minulosti? Do jakých obtížných problémů středověku vnesl světlo a zrekonstruoval duši dané etapy? Co nového vzešlo z jeho četných prací a jakými inovativními objevy přispěl akademické půdě? Pokusím se ověřit, jestli byl opravdu tak idylickým univerzitním učitelem, jak se v některých studiích uvádí. Jestli byl historikem dravým a konfliktním, či se napjatým chvílím vyhýbal a raději se co nejoddaněji věnoval svému řemeslu?

Druhým směrem mého bádání je kontinuální vývoj historika v kontextu dané doby. Smyslem mého výkladu je odhalení a porozumění rozmarům tehdejší doby. Přeji si dohledat informace o perzekucích, které postihovaly univerzitní život. Jak hluboce mohla válka zasáhnout do veškerého společenského dění a jaké peripetie s sebou přinášela jakákoliv ideologie?

K rozluštění mých otázek mi nejvíce pomohly následující prameny. Největší zásluhu na odhalení nových skutečností mají prameny archivní. Především osobní fond Rudolfa Holinky, který byl předán jeho manželkou Marií Holinkovou do Archivu Národního muzea v Praze. Tato pozůstalost byla roku 1993 definitivně uspořádána Jarmilou Peškovou v rozsahu 25 kartonů, ke kterým byl vypracován i podrobný inventář. Je zde uchováno množství nevydané korespondence s celou řadou významných osobností historické vědy. Dále fotografie, pozvánky na slavnosti, gratulace ke jmenování profesorem, dokumenty spjaté s jeho prací a úmrtní listy. Státní okresní archiv v Českých Budějovicích mi pomohl prozkoumat jeho prospěch a předměty navštěvované na gymnáziu v jihočeské metropoli. K bližšímu svědectví jeho univerzitního přerodu ze studenta na vysokoškolského profesora posloužil Archiv Univerzity Karlovy v Praze a také Archiv Masarykovy univerzity v Brně. Pro hlubší pochopení vztahů s jeho kolegy jsem prostudovala korespondenci, jež je uložena v Archivu Akademie věd České republiky v Praze.

Z literatury mi nejvíce posloužily publikace zabývající se cestami české historiografie v závěru 19. století, resp. až do poloviny 20. století. Tato díla reflektovala Holinkovo snažení na vědecké půdě. Odhalují osoby, jež vzkřísily tvůrčí jiskru v jeho mladistvém věku, a také to, jaké myšlenky přezval od svých mentorů a důvěryhodných poradců. Dále jsem se mohla opřít o tištěné časopisy a periodika. Podstatnou část tvořily univerzitní a historicko-vlastivědné časopisy. Rudolf Holinka zde sám jako autor článků zrcadlí své osobní myšlenky. Jeho osoba a tvorba je zde také připomínána díky různým příležitostem, tj. zprávy o jeho náhlém skonu, výročí jeho úmrtí, jeho působení na

univerzitách. Autorské publikace Rudolfa Holinky přibližující jeho přímý zájem a činnosti jsou zcela odlišnými prameny. Vydané spisy nám umožňují nahlédnout do jeho subjektivního rozeznávání hlasu dávno zapomenuté doby. Jeho uchopení lidské minulosti a snahu o co nejrealističtější reprodukce daného námětu. Ve svých dílech se autor nezabývá jen středověkým materiálem, ale přispívá svými postřehy i k aktuálním tématům dané doby.

Z metodologického ukotvení jsem ve své předkládané diplomové práci využila metodu komparativní. A to zejména u nevydaných pramenů a také při určování odchylek mezi publikovanými studii. Metodu indukce a dedukce jsem zužitkovala v průběhu celého díla. Dále má práce vychází z biografického přístupu, kdy na základě zjištěných faktů o Rudolfu Holinkovi přistupuji k odhalení zázemí celé tehdejší společnosti. Metoda sondy se zas nejvíce osvědčila při zhodnocení vydaných literárních črt a spisů v periodikách a časopisech.

1. Chudobné začátky

1.1 Rodina, dětství

Abychom mohli podrobně prozkoumat život profesora Rudolfa Holinky - historika, jenž přišel na svět v posledním záchvěvu 19. století - je třeba obrátit zrak k jeho kořenům na jihu Čech. Vždyť právě rodina je prvotní mikrosvět tvořící lidské bytí. Můj výklad započne dětských výkřikem, který se rozlehl v jihočeském rolnickém prostředí a začal psát dnes již pro mnohé zapomenutý životní příběh.

Dne 17. ledna roku 1899 se jistě hrdým rodičům Františku Holinkovi¹⁶ a Marii Holinkové narodil prvorozený syn. Porod proběhl za asistence porodní báby Anny Kyselové. Otec Rudolfa pocházel z manželského lože sedláka Josefa Holinky, který hospodařil v Měchové. Rudolfova babička Kateřina, rozená Kubicová, pocházela ze sousední vesničky Nesmeně. Abychom mohli s určitostí říci, že předkové opravdu pocházeli z jižních Čech, bylo třeba zapátrat po těchto dvou vískách, které již nelze vyhledat s tímto označením. Za první republiky roku 1920 vyšel zákon, na jehož základně byla provedena reforma názvosloví. Tak došlo k odstranění archaických nebo již nepoužívaných názvů obcí v Československu. Obce byly přejmenovávány na spisovnější, a pokud možno i česky bližší pojmenování. Tak se Měchov přeměnil na Něchov¹⁷ a Nesmeň s nepatrnou úpravou na Nesměň.¹⁸ Současné názvy vesnic můžeme s naprostou jistotou najít v Jihočeském kraji, v okrese České Budějovice. Rudolfova

¹⁶ František Holinka, syn sedláka Josefa Holinky v Měchové č. 18. a manželky Kateřiny rozené Kubicové z Nesmeně č. 12. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 1: Křestní list Rudolfa Holinky, vydáno 2. 9. 1910.

¹⁷ Změny nastaly na základě zákona o názvech měst, obcí a osad ze 14. 4. 1920 (č. 266 Sb). Nová pojmenování se oficiálně poprvé objevila ve Statistickém lexikonu Republiky československé, který vyšel v roce 1923, Daniel Kovář, Změny místních názvů na Českobudějovicku ve 20. století, Výběr 43, 2006, č. 1, s. 22-23.

¹⁸ Vesnice Nesměň prošla řadou změn písemných variant názvu: 1350 Nesmyen, 1358-1359 Nesmen i Nesmyen, 1392 Nessmien, 1418 „na vsi Nesmieni“, 1455 Nesmyen 1483 „lán v Nesměnech“, 1559 Nesměň, 1603 Nesmenie, 1720- 1841 Nesmen, v 19. století se ustálila psaná forma Nemeň, od r. 1922 oficiálně Nesměň. Tomáš Malina, Nesměň – příběh české vesnice 1350-2000, České Budějovice 2000, s. 7.

matka Marie¹⁹ byla manželskou dcerou hospodáře a tesaře Martina Levýho s bydlištěm v Borovanech a Kateřiny rozené Čutové ze Straškovic. Marie byla prvorodičkou, syna přivedla na svět ve svých čtyřadvaceti letech. Rudolfovi rodiče vstoupili do svazku manželského 15. 2. 1898.²⁰ Dnes se již můžeme pouze domnívat, že o deset let starší František Holinka spolu s Rudolfovou matkou Marií v sobě našli skutečné vzájemné zalíbení. Nesmím opomenout to nejdůležitější, a to jest rodný dům budoucího profesora v Trhových Svinech č. 389. Celá rodina se hlásila k římskokatolickému vyznání. A tak již dva dny po narození následoval tradiční novorozenecký křest. Katolická církev přijala Rudolfa do své otevřené náruče na faře v jeho rodném městě.²¹

Rudolf nezůstal jediným dítětem v chalupě. Za tři roky přišla opět radostná zpráva. Jeho matka porodila dceru Marii, mladší sestru malého Rudolfa.²² Bohužel kvalita jejich sourozeneckého vztahu zůstává utajena v minulosti. V Rudolfově archivní pozůstalosti se nenachází žádný náznak písemného ani fyzického kontaktu s jeho sestrou.

1.2 Rudolf Holinka a jeho jinošská léta (1905-1918)

V šesti letech začal Rudolf navštěvovat pětiletou obecnou školu v Trhových Svinech. Dle počtu zameškaných hodin lze usoudit, že se těšil dobrému zdraví a výuka mu nečinila žádné potíže. Od zasednutí do školních lavic bychom na vysvědčení nenalezli horší známku než chvalitebnou. Konec páté třídy dochodil v obecné škole v Borovanech. Odtud mu také bylo vystaveno frekventační vysvědčení, které mu umožnilo přijetí do prvního ročníku střední školy. Rudolf se rozhodl pro nové studijní zázemí, které se nacházelo v blízkosti jeho rodného domova. České Budějovice se staly místem, kde prožil dalších osm let naplněných vzděláváním.

Jak vypadala jihočeská metropole za dob Holinkových studií, když jej přivítala do svého života? V jižních Čechách bylo právě toto město hlavním ohniskem, kde se

¹⁹ Marie Holinková, rozená Levá, dcera Martina Levýho z Borovan č. 78, a Kateřiny rozené Čutové ze Straškovic č. 7. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 1: Křestní list Rudolfa Holinky, 2. 9. 1910.

²⁰ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 46: Prohlášení o rodovém původu s oddacím listem Rudolfových rodičů, opis z 27. 9. 1940.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž, kart. 1, inv. č. 5: Vysvědčení chudoby nemajetnosti, 21. 9. 1910.

nejvíce promítla postupná industrializace a modernizace. Proměňovala se architektura a docházelo k významnému vzestupu spolkového života obyvatel. Hospodářský rozvoj s sebou přinesl řadu nově vzniklých pracovních míst. A tak se do města pomalu začali přesouvat obyvatelé z českého venkova, což odstartovalo narušení doposud silného německého vlivu ve městě. Od počátku 20. století si česky mluvící obyvatelstvo udržovalo trvalou nadvládu v životě Českých Budějovic. Výrazným rozvojem prošlo i českobudějovické školství, které bylo rozděleno na dva národní tábory. Od druhé poloviny 19. století byla založena řada německých i českých škol. Ty mezi sebou soupeřily o nejmladší příslušníky společnosti navštěvující obecné (pětitřídní), měšťanské (trojtřídní) a reálné školy. Znesvářené tábory si velmi dobře uvědomovaly velký význam vzniku nových škol, které zahrnovaly všechny stupně vzdělání, pro své národní zájmy.

Jihočeské město nabízelo celou škálu středních škol. Na přelomu 19. a 20. století narostl počet odborných škol, které souvisely s rozrůstající se průmyslovou industrializací. Například strojnické, stavební či obchodní školy. Dále zde byla možnost studia zemědělských oborů. Velký věhlas si získala i nově otevřená česká hudební škola. A nesmím opomenout zdejší kvalitní gymnázia. Všechny zmiňované výchovně-vzdělávací instituce podléhaly národnímu dualismu, který byl typický pro danou dobu.²³ Jak moc byl ovlivněn výběr školy touhou Rudolfa či jeho rodičů, se dnes již nedozvíme, ale výborné studijní výsledky jej k tomuto kroku předurčovaly. Školní docházku započal v září roku 1910, kdy se stal žákem první třídy c. k. českého gymnasia.²⁴ Tímto rozhodnutím potvrdil i svou lásku k mateřskému jazyku. Nestal se dalším studentem německého gymnázia, které zde mělo hlubší historickou základnu. Mladý venkovský chlapec najednou mohl sám zakusit nový moderní duch doby, který sálal z českobudějovické kotliny. Vzhledem k nemajetnosti jeho rodičů byla odeslána c. k. zemské školní radě v Praze prosba o odklad školného. Vše bylo doplněno o vystavené vysvědčení chudoby nemajetnosti, které muselo být potvrzeno představenstvem obce a farním úřadem. O kladně vyřízené žádosti z důvodu rodinných finančních poměrů se

²³ Miroslav Novotný, *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech, České Budějovice 2006*, s. 132-139.

²⁴ První české gymnázium v Českých Budějovicích, které bylo založeno roku 1868 biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem. Počátky této výchovně-vzdělávací instituce jsou spjaty se vznikem biskupského studentského semináře pro chudé chlapce, který byl rovněž založen českobudějovických biskupem Jirsíkem v roce 1853, *Tamtéž*, s. 140.

dozvídáme z katalogů tříd,²⁵ jež zaznamenávaly podstatné informace o jednotlivých žácích. Jeho gymnaziální vzdělávání tak bylo osvobozeno od placení školného po celou docházku. Tato skutečnost nám ukazuje, že Rudolfovi rodiče neměli žádný stálý roční příjem. Jeho otec přispíval do rodinného rozpočtu jen občasnou zednickou prací a jeho nepatrný výdělek sotva stačil na pokrytí nejnужnějších životních potřeb.²⁶ Tyto úřední dopisy nám s určitostí dokazují, že Rudolf Holinka nepocházel z bohaté rodiny, která by si mohla dovolit platit studia svého syna v jiném městě a podporovat jej ve vzdělání. Přes své nuzné začátky, a možná díky nim, byl tento rodák z malého, zapadlého a dávno již zchudlého jihočeského městečka schopen si vybudovat značné postavení v historické obci a výrazně si polepšit v životní úrovni. První rok na nové škole stále prokládal každodenním dojížděním domů. Snad se ještě rodičům zdál příliš mlád na to, aby jedenáctiletého chlapce propustili ze starostlivého dohledu. Ve druhém ročníku (1911/1912) Rudolf změnil bydliště. Byl přijat do biskupského chlapeckého semináře v Českých Budějovicích.²⁷ Zde strávil dva roky a odpovědným dozorcem, který přebral starost o mladého chlapce, se stal ředitel semináře František Starý.²⁸ V letech 1913-1915 se opět změnilo jeho „domovské zázemí“. Přechodné bydliště se nacházelo u soukromnice Terezie Spěvákové v Kněžské ulici č. 32 v Českých Budějovicích.²⁹ Bohužel s určitostí nelze říci, jak vnímal patnáctiletý chlapec pohnutou dobu, kdy svět roku 1914³⁰ vstoupil do velké války. Tato událost měla dopad i na učitelský sbor na gymnáziu. Řada profesorů byla mobilizací povolána do vojenské služby. Tento rozkaz se nevyhnul ani Aloisu Kramplovi, který byl první čtyři roky třídním profesorem Rudolfovy třídy. Začátek školního roku byl posunut téměř o měsíc. Důvodem bylo ubytování mužstva pěšího pluku ve škole, které zde čekalo na rozkaz k přesunu.

²⁵ Státní okresní archiv České Budějovice (dále jen SOKA České Budějovice), fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice 1868-1953, Kniha 52-59, Hlavní katalogy třídy Rudolfa Holinky.

²⁶ Stálý roční příjem rodičů není žádný, otec provozuje jen občasně služby zednické. Majetek domovní jest dům v Trhových Svinech č. 389 v ceně 3000 K a pozemní majetek v ceně 640 K. Placení stálé daně činžovní a domovní 20 K. A dále placení daně pozemkové 7 K. Rudolf Holinka nemá žádného jmění, otec jeho František Holinka jest vlastníkem jak domovního, tak pozemního majetku a na domu č. 389 vážne služebnost bydlení, výměnek a doživotní roční důchod 240 K pro Marii Čupitovou. Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, Řiditelství biskupského chlapeckého semináře v Českých Budějovicích, 4. 9. 1911.

²⁸ Tamtéž, Kniha 53-54, Hlavní katalogy třídy Rudolfa Holinky.

²⁹ Tamtéž, Kniha 55-56, Hlavní katalogy třídy Rudolfa Holinky.

³⁰ Za první mobilizační den byl určen 28. červenec 1914. Tehdy vypovědělo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. Ivan ŠEDIVÝ, Češi, české země a velká válka, Praha 2003, s. 30.

Konečně dne 7. 10. 1914³¹ bylo vyučování započato tradiční bohoslužbou v římskokatolickém kostele svatého Václava. Jistě zde byla pronesena modlitba za brzké ukončení rozkvétající války a za všechny muže, kteří hrdinně odešli bojovat za svou vlast. Během první světové války (v letech 1915-1917) se Rudolf opět navrátil pod střechu svého otce a do školy dojížděl.³² Ke konci roku 1916 zemřel ve Vídni habsburský panovník, císař a král František Josef I. V den jeho pohřbu se konaly smuteční obřady po celé české zemi. V kronice Jirsíkova gymnázia je zapsáno: „*V den pohřbu 30. 11. 1916 zúčastnilo se žactvo i se sborem profesorským smutečních služeb božích za zesnulé Jeho Veličenstvo.*“³³ Zřejmě i Rudolf v té době přidal svou prosbu za věčnou spásu duše tohoto mocného vladaře. V osmé třídě onemocněl zánětem kolenního kloubu, a tak byl skoro na tři měsíce odkázán do domácího léčení a školu nenavštěvoval. Útočiště na poslední rok opět našel u Terezie Spěvákové. Vzhledem k jeho zdravotnímu stavu mu toto rozhodnutí muselo značně ulehčovat dohánění zameškaných hodin. Bydlel ve stejném městě, kde probíhala výuka, a spolužáci jej mohli lépe zasvěcovat do probrané látky. Rudolf byl však žákem pilným a dlouhodobá absence se neodrazila na jeho posledním výročním vysvědčení. Během příprav na závěrečné prověření znalostí musel podstoupit i další přezkoušení. Dne 25. 4. 1918 se rozhodovalo o jeho povolání k vojenské službě. Zřejmě zranění kolene mu vyneslo do domobranecké legitimace zápis „*nezpůsobilý*“, a tak byl osvobozen a neodveden ani do boje, ani od studia.

Gymnazista Holinka skládal maturitní ústní zkoušku z českého jazyka - podrobně se zabýval spisy Jindřicha Šimona Baara, dále měl rozebrat Katolickou modernu a život a činnost Julia Zeyera. Z vlastivědy mu byly zadány otázky týkající se celkového pohledu na vládu českých Lucemburků a uspořádání Trojspolku. Dále skládal zkoušku z matematiky a latinského jazyka. Písemná část obsahovala jazyk český, latinský a řecký. Zejména osvojení si cizojazyčných dovedností mu pomohlo vystavět pevné základy, na nichž jako budoucí historik mohl začít stavět své badatelské dílo. Po absolvování poslední zkoušky ukončující studium a vyslechnutí si výsledku

³¹ SOkA České Budějovice, fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice 1868-1953, Kniha 0001, Kronika školy, Školní rok 1914 - 1915.

³² Tamtéž, Kniha 57-58, Hlavní katalogy třídy Rudolfa Holinky, odpovědný dozorce za žáka: otec František Holinka.

³³ Tamtéž, Kniha 0001, Kronika školy, Školní rok 1916 - 1917.

„dospělý s vyznamenáním“³⁴ mu byly dveře na univerzity otevřeny. Toto byl velký úspěch po neobyčejně složitých studiích. Pocit radosti mu zajisté sevřel hrud'. V té době si již musel plně uvědomovat, jaké štěstí měl, že nebyl povolán k vojenskému výkonu jako většina mladých mužů. Jako nevoják se vyhnul přímé konfrontaci s probíhající válkou, která se chýlila ke konci stejně jako jeho působení v jižních Čechách.

Toto období Rudolfova života jsem rozkrývala pouze přes institucionální prameny. Možná vzhledem k náhlému skonu profesora Holinky nebyly zanechány prameny soukromého původu. A tak jsme ochuzeni o autentický pohled aktéra na dětství i mládí, která by mohla být popsána v jeho pamětech. Nalezla jsem pouze krátkou zmínku Rudolfova přítele, který po jeho smrti vzpomínal na jejich shledání. Díky ní můžeme soudit, že tento čas nebyl nejradostnějším v jeho životě: „*Při našem posledním setkání si stěžoval na léta gymnaziální v Českých Budějovicích.*“³⁵

1.3 Studium na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1918-1921)

Válečné boje se chýlily ke konci a mnohé národy čekaly na nové uspořádání starého kontinentu. V tento čas mladý muž vykročil z jihočeské domoviny vstříc novému osudu. Kroky jinocha zavedly do samého srdce Evropy - do Prahy. Rudolf Holinka tak byl svědkem převratné doby, která scelila a vymezila tehdejší Československý stát s demokratickým režimem. Éra první republiky však nebyla tak idealistická, jak by se nám na první pohled mohla zdát. Mladá republika se snažila najít východiska z poválečné bídy, musela čelit postupnému pronikání Velké hospodářské krize či se zabývat vrůstajícím nacionalismem národnostních menšin a radikálních politických seskupení.³⁶

³⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 5: Vysvědčení dospělosti, 2. 7. 1918. Na základě této zkoušky byl Rudolf Holinka uznán k návštěvě university dospělým s vyznamenáním.

³⁵ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 79: Vzpomínka Františka Šimka na Rudolfa Holinku ze dne 4. 12. 1953.

³⁶ Srov. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky. I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003, týž, *České země v éře První republiky. II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002, týž, *České země v éře První republiky. III. O přežití a o život (1936-1938)*, Praha 2003.

Vrátím-li se zpět k putování mladého Holinky, je velice pravděpodobné, že se v říjnu 1918 již nacházel v Praze a netrpělivě čekal na začátek studií. A tak snad i on byl zavalen davovým šílenstvím, které nastalo v pondělí 28. října 1918. Naplno zde propukla radost z prohlášení československého státu. „*Kde se vzaly, tu se vzaly nejdříve hloučky, pak zástupy a davy, rostoucí ze set do tisíců, z tisíců do statisíců začaly proudit pražskými ulicemi provolávající slávu a prozpěvující národní písně.*“³⁷ Ulice byly plné lidu, který strhával znaky padlé monarchie a odstraňoval německé nápisy. „...*České zvuky zazněly i na místech, kde nikdy předtím nezněly – rázem se stala Praha městem jednojazyčným...*“³⁸ Zchudlým venkovským rodičům se muselo dmout srdce pýchou, když jejich prvorozený syn zamířil do lavic Filosofické fakulty pražské c. k. české Univerzity Karlo-Ferdinandovy, které se záhy navrátilo její původní jméno Univerzita Karlova jako důkaz úcty a pokračování odkazu „*Starobylého vysokého učení Karlova*“.³⁹ Počátkem listopadu byly zahájeny přednášky na teologické fakultě a 11. 11. 1918 i na zbylých třech světských fakultách (právníká, lékařská, filozofická).⁴⁰ Jaké neobyčejné pocity musel zažívat tehdejší student prvního ročníku, který poprvé vstoupil do pražských poslucháren. Muselo zde být téměř hmatatelné veselí protknuté celou univerzitou, když právě v tento den došlo ke kapitulaci poražených ústředních mocností, ukončení velké války a utichnutí bojů na frontách.

Novým rektorem se stal právník Karel Hermann-Otavský, který se opíral ve své funkci o spravedlivé a demokratické myšlenky. Dokázal to hned na první schůzi s akademickým senátem, kde přednesl svůj projev a jako jeden z prvních bodů k projednávání předložil návrh na zrušení perzekuce proti prof. Dr. T. G. Masarykovi z roku 1915. Tento postih se týkal jeho suspenze z úřadu a zastavení platu.⁴¹

Rudolf Holinka byl přímým účastníkem rozmachu Univerzity Karlovy a jedním z mnoha vysokoškoláků nastupující mladé generace, která se musela potýkat i s poválečnou tíživou situací – „*Měrou nad jiné bolestnou tísní následky války naše*

³⁷ Antonín KLIMEK, Říjen 1918 – vznik Československa, Praha 1998, s. 189.

³⁸ Popsání Prahy 28. 10. 1918 očima básníka Josef a Svatopluka Machara, Tamtéž, s. 203.

³⁹ Přejmenování univerzity se nachází v paragrafu, který byl kodifikován zákonem ze dne 19. 2. 1920, František KAVKA – Josef PETRÁŇ (edd.), Dějiny Univerzity Karlovy IV (1918-1990), Praha 1998, s. 23.

⁴⁰ Tamtéž, s. 20.

⁴¹ *Byla to, jak známo, doba perzekuce, prof. Masaryk byl v cizině, takže usnesením oním přímo ohrožen nebyl, univerzitě pak, jak bylo evidentním, hrozilo v případě vzepření se vážné nebezpečí.* Tamtéž.

*studentstvo. Drahota všech potřeb životních i studijních dostoupila takové výše, že činí studium univerzitní synům i dcerám rodin chudších, zvláště venkovských, skoro již nemožným; a k tomu se přidružil nedostatek bytů, které by veliké části studentstva venkovského a cizího poskytovaly i nejskrovnější přístřeší ve městě.*⁴² Pro venkovského synka bylo nezbytné, aby se pokusil zajistit si peněžní úlevu, která by mu usnadnila studium. K tomu mu napomohlo vysvědčení o nemajetnosti. Žádost o osvobození placení kolejného nás blíže seznamuje s nemovitým majetkem, s kterým disponovala rodina Holinkova. Vlastnictví skládající se z domu a pozemků o rozloze 4 strychů bylo zatíženo dluhem.⁴³ Otec ani matka tak nemohli svému synovi poskytnout dostatečné hmotné zajištění, aby si mohl naplno užívat studentského blahobytu a veselí. Z archivní dokumentace vyplývá, že jeho žádost byla přijata kladně. Tak byl vymaněn z placení celého kolejného po dobu zimního semestru 1918/19.⁴⁴ Po zbytek docházky (v letech 1919-1921) se už ale nepokoušel opakovat svou žádost.⁴⁵ Zřejmě si byl vědom, že by nedosáhl na stipendium ani peněžní úlevy od kolejného. Přejícným domovem se Rudolfovi stala kolej Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici, kde strávil první rok studia.⁴⁶ Nejkratší cesta z jeho bytu do poslucháren filozofické fakulty vedla přímo podél pravého břehu Vltavy, snad tudy pěšky chodíval a rozjímal o svých plánech. Zatím stále tápal a prozkoumával rozličné možnosti, které mu byly skrze univerzitu nabízeny. První semestr roku 1918 započal docházkou na přednášky a cvičení zabývající se exaktními vědami.⁴⁷ Laik by mohl namítnout, že toto zaměření je v naprostém rozporu s budoucím zájmem profesora Holinky o vědy historické. Avšak právě hlavním úkolem historika je pečlivá práce s archivními prameny, kterou bychom mohli připodobnit ke složitým matematickým operacím. Když se v průběhu celého procesu přehlédne chyba či je z nedbalosti sama vytvořena, je zhcena celá snaha k dobrání se pravdivého a kriticky ověřitelného cíle. Osvojené logické postupy a úvahy tak mohly nevědomky pomoci mladému studentovi zbystřit jeho úsudek. V čele

⁴² Zpráva rektora Zubatého za rok 1919/1920. Tamtéž s. 30.

⁴³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 6/1: Vysvědčení chudoby, nemajetnosti, 6. 10. 1918.

⁴⁴ Tamtéž, Zpráva z děkanství filozofické fakulty c. k. Karlo-Ferdinandovy university české, Praha 26. 10. 1918.

⁴⁵ Ústav dějin - Archiv Univerzity Karlovy v Praze (dále jen AUK), fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (dále jen FF UK), katalogy posluchačů FF 1918-1921.

⁴⁶ Tamtéž, katalogy posluchačů FF 1918-1919.

⁴⁷ Tamtéž.

matematického prosemináře stáli Karel Petr a Jan Sobotka. Ti byli vychovatelé nové generace českých matematiků.⁴⁸ Rudolf Holinka prošel prvním semestrem pod vedením těchto významných profesorů a pokusil se nahlédnout i do tajů astronomie, ale tyto směry stále nebyly tou pravou múzou, která by jej v těchto oborech ukotvila. Hned po vzniku republiky se ředitelé přírodovědných ústavů začali zasazovat o zřízení páté samostatné přírodovědecké fakulty, tyto pokrokové myšlenky se naplnily a výuka byla zahájena v zimním semestru školního roku 1920/21.⁴⁹ Díky tomu, že k odtržení nově vzniklé fakulty došlo až po dvou letech, byl jihočeskému mladíkovi usnadněn pohyb v opravdu širokém repertoáru vědních disciplín, které byly nabízeny v rámci doposud jedné filozofické fakulty. Kromě toho si také zapsal přednášku Václava Vladimíra Heinricha určenou pro kandidáty učitelství na středních školách, která se však už v jeho indexu neobjevila. Během prvního semestru rovněž absolvoval pedagogický seminář,⁵⁰ jehož vedoucím byl Otakar Kádner.⁵¹ Výuka pedagogiky představovala tradiční spojení s propedeutickým základem studia na fakultě. V průběhu letního semestru se uskutečnilo slavnostní přijetí studenta do akademické obce. Se svými kolegy složil imatrikulační slib a následně obdržel matriční list,⁵² který byl podepsán rektorem Karlovy univerzity Karlem Hermannem Otavským.⁵³ Pravidla určující proces imatrikulace na české univerzitě v Praze byla stanovena již za doby rakouské monarchie dle §§ 1-20 všeobecného studijního řádu z roku 1850.⁵⁴ Tato vyhláška byla platná až do

⁴⁸ F. KAVKA – J. PETRÁŇ (edd.), *Dějiny Univerzity*, Praha 1998, s. 110.

⁴⁹ Zřízení samostatné přírodovědecké fakulty na základě vládního nařízení č. 392/1920 Sb., Tamtéž, s. 163.

⁵⁰ Pedagogický seminář, vedený Otakarem Kádnerem, seznamoval studenty se systémem obecné pedagogiky, dějinami pedagogiky, organizací školství, s metodikou a didaktikou pro jednotlivé předměty. Profesor Kádner měl bohaté faktografické znalosti, kterými obohacoval svou výuku. Tamtéž, s. 129.

⁵¹ AUK, katalogy posluchačů FF 1918-1919.

⁵² Matriky Univerzity Karlovy, 1882-2008, dílčí inventář, zpracoval Jakub Jareš, Praha 2012. Dostupné on-line z: http://is.cuni.cz/webapps/files/help/Archiv/arc_inventar.pdf.

⁵³ Tamtéž, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 6/2: Nos Rector et Decanus Facultatis Philosophicae, 13. 3. 1919.

⁵⁴ Vynešení vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 1. října 1850, jímž to se vyhlašují v následku nejvyššího rozhodnutí od 29. září 1850 obecná nařízení o studiích fakultních na universitách Vídeňské, Pražské, Lvovské, Krakovské, Olomoucké, Hradecké a Innsbrucké (č. 370 ř. z.). Dostupné on-line z: <http://alex.onb.ac.at/cgicontent/anno-plus?apm=0&aid=rbo&datum=18500204&seite=00001675>.

vydání nového vysokoškolského zákona v roce 1950.⁵⁵ Tento akt dovršil oficiální přijetí Rudolfa mezi řádné posluchače fakulty filozofické.

V letním semestru obrátil svůj zrak ke studiu filologické vědy. Počátkem dvacátých let byl přijat ministerstvem školství návrh Filozofické fakulty Univerzity Karlovy o vybudování pražského střediska slavistických studií. Začalo postupné zřizování nových lektorátů pro všechny slovanské jazyky a literatury. Studium národního jazyka nacházelo v dané době velké uplatnění, ať už v oblasti administrativy, či školství. Tato skutečnost se projevovala v postupném nárůstu počtu studentů slovanské filologie. Zejména studium českého jazyka, nabízelo možnost získání aprobace pro učitelství na středních školách.⁵⁶ Rudolf Holinka mohl přemýšlet o svých možnostech a zabývat se úvahou nad uplatněním čerstvého absolventa na trhu práce. I tato myšlenka jej mohla nasměrovat k filologickým oborům. Budoucí rektor univerzity (v letech 1923-1924) František Pastrnek⁵⁷ jej seznamoval s kořeny české slavistiky. Výklad vztahující se k mluvnici staroslověnštiny byl dále prohlubován následným čtením a porozuměním textu v tomto jazyce. Profesor Jan Máchal⁵⁸ jej vyučoval české literatuře od roku 1880. Dále Rudolf Holinka docházel na hodiny germanisty Josefa Janka.⁵⁹ Ten přednášel o mluvnici středohornoněmecké a vedl proseminář, kde probíhalo čtení Schillerových Loupežníků. Do zimního semestru (v letech 1920-1921) působil na FF UK soukromý docent Arne Novák. V dalších letech působil, už coby profesor, na Masarykově univerzitě v Brně.⁶⁰ A právě jeho přednášky o politické poezii české v době konstituční si mohl Rudolf Holinka vyslechnout.⁶¹ Nevím, jestli ve svém mladém věku ocenil velikost této výrazné osoby, která byla pevně spjata s literární historií v meziválečné době. *„Jako literární historik, literární kritik a publicista byl*

⁵⁵ Matriky Univerzity Karlovy, Dostupné on-line z:

http://is.cuni.cz/webapps/files/help/Archiv/arc_inventar.pdf.

⁵⁶ F. KAVKA – J. PETŘÁŇ (edd.), Dějiny Univerzity, s. 140-141.

⁵⁷ Tamtéž, Seznam rektorů v letech 1918-1990, s. 553.

⁵⁸ Profesor Jan Máchal byl ve školním roce 1918/1919 proděkanem FF Karlovy univerzity. Tamtéž, s. 553.

⁵⁹ Germanista Josef Janko, byl jedním z hlavních představitelů mladogramatického směru v pozitivistické srovnávací jazykovědě u nás. Zaměřoval pozornost převážně na studium historického hláskosloví a tvarosloví. Tamtéž, s. 147-148.

⁶⁰ Tamtéž, s. 145.

⁶¹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 9: Index magistrorum et scholarum za léta 1918/19-1925/26 z 24. 6. 1926.

*Arne Novák jednou z nejvýznamnějších osobností českého kulturního vývoje v první republice“.*⁶² Ale pevně věřím, že v dalších letech si své zkušenosti velmi vážil. Druhý semestr zakončil složením zkoušek z proseminárních předmětů. Ve všech uspěl s prospěchem velmi dobrým.⁶³ Poslední, třetí semestr na pražské univerzitě se nesl v duchu filozofických věd. Tato volba potvrdila jeho hlubší zájem o humanitní disciplíny. Krok po kroku se čím dál více přibližoval ke svému konečnému celoživotnímu badatelskému zájmu, k vědám historickým. K pedagogické přípravě z prvního ročníku přidal v posledním semestru další rozvíjející se obor na fakultě. Profesor František Krejčí vedl Holinkou navštěvované přednášky psychologie a pozitivní etiky. Krejčí byl vůdčí osobností ve filozofické sekci. Sám se zasloužil o založení Psychologického ústavu na fakultě v letech 1921-1922.⁶⁴ Holinka si vyslechl i cyklus přednášek od nejstaršího učitele na filozofické fakultě - František Drtina se zabýval úvodem do filozofie. Praktickou filozofii si mladý student prozkoušel na seminářích profesora Břetislava Foustky.⁶⁵

Ráda bych se teď pozastavila nad mylnou představou mnohých autorů, kteří se domnívali, že Rudolf Holinka byl přímým žákem Josefa Pekaře. Díky podrobnému zmapování Holinkova pražského působení na filozofické fakultě jsem odhalila, že žádný dokument týkající se oficiálně zapsaných přednášek nemůže tuto skutečnost potvrdit. Je pravdou, že Josef Pekař v té samé době přednášel cyklus o československých dějinách na Karlově univerzitě. Mladý vysokoškolák tak mohl ve svém volnu navštívit posluchárnu, kde si vyslechl Pekařův výklad. Účast Holinky na Pekařových přednáškách nelze zcela vyloučit. Ale v žádném případě nemůžeme přijmout tvrzení, že byl Josef Pekař učitelem Rudolfa Holinky na Univerzitě Karlově. Tato klamná myšlenka se mohla zrodit v pozdější době, kdy se Holinka ve svých badatelských začátcích zaměřených na duchovní klima českého středověku nechal inspirovat Josefem Pekařem.⁶⁶ Holinka si profesora Pekaře velmi vážil, i jeho vědecké

⁶² F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 890.

⁶³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 6: Vysvědčení z II. semestru na FF UK.

⁶⁴ F. KAVKA – J. PETŘÁŇ (edd.), *Dějiny Univerzity*, s. 127.

⁶⁵ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 9: Index magistrorum et scholarum za léta 1918/19-1925/26 z 24. 6. 1926.

⁶⁶ J. HANZAL, *Josef Pekař*, s. 181.

práce, což potvrdil v úvodní stati o Pekařově díle.⁶⁷ Touto problematikou se budu podrobněji zabývat v kapitole 2. 2 „Pekařův žák“ v Římě.

Za povšimnutí též stojí počet zapsaných přednášek v průběhu Holinkova studia, který byl poměrně nízký. Přisuzuji to tíživé hmotné situaci, kterou student vyřešil přivyděláváním si na živobytí. To dosvědčují i vzpomínky Jindřicha Šebánka na Holinkovo zaměstnání, kdy působil jako výpomocná síla v univerzitní knihovně. K této práci si ještě přibral občasné domácí doučování mladých gymnazistů.⁶⁸ Právě práce v knihovně pro něj mohla být zlomovým okamžikem. Umožnila mu, aby se na vlastní oči seznámil s bohatstvím knih a právě tehdy si mohl uvědomit svůj hlubší zájem o historické vědecké publikace, které se později staly jeho každodenním chlebem. Po dokončení třetího semestru došlo k přerušení Holinkova studia na Karlově univerzitě. Je otázkou, co jej vedlo ke změně svého studijního pobytu. Ani on sám se nikdy ke svému následnému přestupu na Univerzitu Komenského v Bratislavě nevyjádřil. Jeho poměrně krátkou anabázi na pražské univerzitě můžeme považovat za počáteční nevyhraněnost mladého vysokoškoláka. Různorodost zapsaných předmětů mě přivedla právě k této domněnce. Mohl ho též lákat jiný kraj s trochu odlišným smýšlením. Možná chtěl poznat nové profesory a docenty, o kterých se doslechl na pražské univerzitě. Další hypotéza o jeho univerzitním přesunu by mohla být prozaičtější. Když přemýšlím o bystrém uvažování tříadvacetiletého studenta, mohu v jeho počínu spatřovat určitý záměrný tah. Jakési účelové rozhodnutí, které by mohlo napomoci budoucí kariéře ambiciózního mladého muže. Tato myšlenka by mohla být potvrzena i slovy Jindřicha Šebánka „*Holinka dovedl vyniknout mezi svými vrstevníky nadprůměrem, nasvědčuje tomu zpráva, že byl doporučen, bohužel nevím kým, už asi ve třetím roce svých pražských studií za asistenta na tenkrát právě budovanou filosofickou fakultu Komenského university v Bratislavě. Vskutku také do Bratislavy přešel.*“⁶⁹ Univerzita Komenského v Bratislavě (založena 1919) stála na počátku svého vzestupu. Rudolf Holinka tak mohl očekávat určitý profesní růst spjatý s touto vysokou školou. Tak mladý Jihočech ukončil pražský pobyt a vydal se na novou cestu za poznáním.

⁶⁷ Rudolf HOLINKA (ed.), Příspěvky k životopisu a dílu, in: O Josefu Pekařovi, Praha, 1937.

⁶⁸ Srov. J. ŠEBÁNEK, Rudolf Holinka, Časopis Matice moravské 73, 1954, s. 341, a též, Rudolf Holinka. Projev na universitní tryzně v Brně dne 8. 1. 1954, s. 3. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 76.

⁶⁹ Tamtéž.

1.4 Vábení historie na Univerzitě Komenského v Bratislavě

Myšlenka na obnovení bratislavské univerzity⁷⁰ začala vzkvétat už v druhé polovině 19. století. Návrh tehdejšího ministra školství Augustína Treforta podepsal panovník František Josef I. dne 15. 4. 1880. Díky neustálým hádkám měst o získání sídla univerzity ve svůj prospěch se posunulo její založení až do roku 1912. O studium na nově založené vysoké škole byl mimořádný zájem. První výuka započala na právnické fakultě v zimním semestru 1914/15. V letním semestru školního roku 1917/18 započala svoji činnost filozofická fakulta. Lékařská fakulta byla oficiálně založena až v dubnu roku 1918. Tato univerzita, která nesla jméno Alžbětinská, byla založena jako maďarská škola. V počátku nebyl brán žádný ohled na slovenskou menšinu. I seminář slavistiky bychom v té době na filozofické fakultě hledali marně. Rozpad Rakouska-Uherska po první světové válce s sebou přinesl i zkázu maďarské univerzity. Úpadek monarchie připravil Maďarsko o značnou část území, a tak přišlo o své výsadní postavení a byla ukončena jeho expanzivita v okolních zemích. Po vzniku ČSR se začaly ozývat první hlasy volající o výstavbu vlastní vysoké školy na Slovensku. Návrh o zřízení byl přednesen sněmovně 27. 6. 1919. Všichni poslanci jej jednohlasně odsouhlasili a ještě v ten den vznikla Československá státní univerzita v Bratislavě. V listopadu 1919 došlo k přejmenování čtyř fakult na Univerzitu Komenského, která postupně přebírala veškeré knižní fondy, inventáře, učebny, pracovny a lékařské místnosti po předešlém maďarském vedení. V učebnách se ozýval jak český, tak slovenský jazyk. První školní rok byl zahájen roku 1921 na právnické a filozofické fakultě. Vznik a vývoj univerzity je zejména v počátcích úzce spjat s působením českého učitelského sboru. I přes to, že zde byla položena dobrá vědecká a pedagogická základna, se Univerzita Komenského musela potýkat s těžko řešitelnými problémy. Předpokládám, že všichni její členové vynakládali mnoho úsilí a energie na zvelebení univerzity, ale základní předpoklady pro plynulý chod výuky stále nebyly splněny. Nedostatek finančních dotací proudících z ministerstva školství neumožnil výstavbu nových budov pro fakultní potřeby, a tak přednášky probíhaly v provizorních

⁷⁰ Žádost uherského krále Matyáše Korvína o založení univerzity byla vyslyšena Papežem Pavlem II. dne 19. 5. 1465. Ten vydal tzv. erekční listinu, která povolovala její zřízení. Po roce 1472 se již nevyskytují žádné přímé důkazy o její existenci. Viliam CSÁDER, *História a súčasnosť Univerzity Komenského v Bratislave 1919-2000*, Bratislava 2000, s. 5-6.

nedostačujících prostorách. V porovnání s Masarykovou univerzitou v Brně, jež byla založena o pět měsíců dříve,⁷¹ měla Univerzita Komenského nepostačující zázemí s potřebným vybavením.⁷²

Filozofická fakulta byla od počátku založení Univerzity Komenského roku 1919 středem bouřlivých diskusí. Debatovalo se zejména o tom, zda se na Slovensku nachází dostatek absolventů středních škol, kteří by následně mohli projevit svůj zájem o studia na filozofické fakultě. Další skepse přicházela z řad univerzitních profesorů v Praze. Ti pochybovali o možnosti zřízení všech oborů, které byly tou dobou na filozofických fakultách zcela běžné. Byly to zajisté zcela oprávněné pochybnosti, ale významné osobnosti té doby, jakou byl například profesor Josef Šusta (v letech 1920-1921 byl ministrem školství)⁷³ či profesor Jaroslav Vlček (zaujímal vedoucí postavení na ministerstvu školství),⁷⁴ pevně stály za jejím zřízením. Ve svých počátcích se potýkala s personálními, finančními i prostorovými nedostatky. Tyto negativní rysy napomáhaly opětovnému posunutí začátku školního roku a výuky. Naštěstí zde byly i jiné faktory, které poukazovaly na nutnost zřízení této fakulty. Prvním argumentem mohla být stránka národní. Každým dnem vzrůstal zájem obyvatel o národní minulost, literaturu a umění. Po stránce teoretické bylo zapotřebí vzniku vědeckého ústavu pro výzkum Slovenska. V neposlední řadě to byla nutnost všeobecného vzdělání. Vytvoření pevné základny pro rozvoj humanitních věd na Slovensku a také vznik střediska výchovy pro středoškolské profesory na Slovensku.⁷⁵ Právě tyto skutečnosti napomohly k urychlení otevření fakulty. Mladí slovenští studenti už nemuseli odcházet za vzděláním do Prahy či Brna, a mohli se usadit v hlavním slovenském městě. Prezident Tomáš Garrigue Masaryk jmenoval svými dekrety 13. 9. 1921 první řádné profesory Filozofické fakulty Univerzity Komenského. Již 24. října roku 1921 se uskutečnila první výuka. Do prvního ročníku se zapsalo pouze 36 řádných posluchačů, ale s přibývajícím roky počet

⁷¹ Československá vláda schválila 28. ledna 1919 zákon o založení Masarykovy university v Brně, s právnickou, přírodovědeckou, lékařskou a filozofickou fakultou. František JORDÁN (ed.), *Dějiny university v Brně*, Brno 1969, s. 113.

⁷² V. CSÁDER, *História a súčasnosť*, s. 6-9.

⁷³ R. HOLINKA, *Josef Šusta*, s. 209.

⁷⁴ F. KAVKA – J. PETRÁŇ (edd.), *Dějiny Univerzity*, s. 22.

⁷⁵ E. PAULINYIOVÁ, *Vznik a vývin filozofické fakulty v rokov 1921-1945*, in: *Päťdesiat rokov Univerzity Komenského v Bratislavě*, Bratislava 1969, s. 283-284.

uchazečů značně vzrostl.⁷⁶ Vzor vedení fakulty byl převzat od pražské filozofické fakulty. První rok se podařilo vytvořit jen čtyři studijní obory: slovanská filologie, historie, národopis a hudební věda. Vzhledem nedostatku vyučujících musela fakulta zajistit suplování přednášek nejen z jiných fakult Univerzity Komenského, ale i Masarykovy a Karlovy univerzity (např. profesor Kamil Krofta⁷⁷).⁷⁸ Vzniklá univerzita nebyla zcela celistvá, moderní a rovnocenná pražské, ale o to více snahy do ní bylo vloženo skrze učitele a vedoucí představitele této vysoké školy. Díky tomu se mnohé z toho, co bylo dříve nedostižné, stalo skutečností. Tato atmosféra přivítala nového vysokoškoláka z jihočeské kotliny. Rudolf Holinka sem přišel za účelem vysokoškolského vzdělání, také si chtěl zajistit rozšířit obzory o nové znalosti. Ale ani on sám nemohl tušit, že se bratislavská univerzita stane jeho pracovním domovem po téměř sedmnáct let.

2 Pod vedením profesora Václava Chaloupeckého

2.1 Husitství a sektářství

Mladý student nechtěl nic nechat náhodě a ještě před odjezdem do Bratislavy zaslal žádost o práci na ministerstvo sociální péče. Ta mu měla zaručit určitý přísun finančních prostředků, které by mu usnadnily život v novém a ještě vzdálenějším prostředí od jeho domoviny. Jeho prosba byla přijata kladně, a tak bezprostředně po zdárném ukončení třetího semestru na Karlově univerzitě nastoupil Rudolf Holinka v létě 1922 v Bratislavě jako výpomocná odborná síla v zemském úřadu pro péči o válečné poškozence pro Slovensko.⁷⁹ Za tuto práci dostával pevný měsíční plat. Již

⁷⁶ Bohuslav POLÁK, Ročenka University Komenského za studijní rok 1935-1936, Bratislava 1937, příloha: počet posluchačů v letech 1919-1936.

⁷⁷ Kamil Krofta byl profesorem českých dějin se zvláštním zřetelem ke Slovensku. V roce 1923/1924 přednášel na bratislavské univerzitě. F. KAVKA – J. PETRÁŇ (edd.), Dějiny Univerzity, s. 136.

⁷⁸ V. CSÁDER, *História a súčasnosť*, s. 33-35.

⁷⁹ „*Péče o válečné poškozence z řad mužstva poškozené světovou válkou, a to jak o invalidy, tak i o vdovy, sirotky, předky a sourozence, jak je upravena zákony č. 199 z r. 1919, č. 142 z r. 1920 a č. 39 z r. 1922. Podle zákonů o požitcích válečných poškozenců poukazují se válečným poškozencům renty v částkách*

v březnu 1923 byl ve svém zaměstnání povýšen a jmenován prozatímním pragmatikálním úředníkem. Po složení příslušných zkoušek na tento post se zvýšila i jeho platová výměra. Po půl roce však své působení na zemském úřadě pro válečné poškozence trvale ukončil.⁸⁰ Plně se tak mohl začít věnovat svým vysokoškolským aktivitám. Jeho oficiální přijetí na Filozofickou fakultu Univerzity Komenského bylo potvrzeno imatrikulací ze dne 5. 12. 1922.⁸¹ Stal se jedním z 54 řádně zapsaných studentů, ke kterým se připojilo ještě 8 mladých studentek.⁸² Teprve zde začal mladý student naplno rozvíjet svůj zájem o historická studia prostřednictvím přednášek z dějin domácích a všeobecných. Hned v prvním semestru si zapsal přednášku k nejstarším dějinám ruského národa. Tu vedl Eugen Julianovič Perfeckij. Profesor Jan Heidler vyučoval všeobecné dějiny na bratislavské univerzitě. V průběhu prvního roku seznámil mladého Holinku s dobou Ludvíka XIV, s Anglií za vlády Stuartovců a třicetiletou válkou. Sám Heidler byl přímým žákem dvou významných učitelských individualit. Byl pod vlivem jak filozofa a sociologa Tomáše Garrigua Masaryka, tak pod vedením historika Josefa Pekaře. I když v něm oba zanechali své znatelné stopy, tak byl osobou velmi svéráznou a rád řešil badatelské zájmy vlastní cestou.⁸³ Sám Holinka ještě dlouhou dobu vzpomínal na sympatického profesora Heidlera a jeho temperamentní přednášky., *Vidím jej jako dnes, Jan Heidler, který máje před sebou na katedře kytici květů, jež mu nejednou přinášela v obdivu dívčí mládež - přednášel za napjaté pozornosti auditoria o králi Slunci a jiných skvělých a rušných epochách z dějin obecných.*⁸⁴ Jan Heidler však náhle skonal v nedožitých čtyřiceti letech (roku 1923). Nad jeho hrobem v moravských Letovicích se nesla slova předních představitelů tří československých univerzit. Josef Pekař, Arne Novák i Josef Hanuš se shodli na smutné

zákonem stanovených, invalidé jsou na státní náklad léčení, pokud jde o následky poškození na zdraví utrpěného ve službě vojenské, invalidům opatřovány jsou ortopedické pomůcky na náklad státní, všem válečným a poválečným poškozcům pak poskytovány jsou v případě nutné potřeby dary a zápujčky.“
Dostupné on-line z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/2vo/tisky/T0770_11.htm.

⁸⁰ ANM, fond Rudolfa Holinky, kart. 1, inv. č. 7: Presidium Ministerstva sociální péče v Praze a Zemský úrad pre pečlivosť o válečných poškodencov pre Slovensko v Bratislavě – pracovní poměr Rudolfa Holinky z let 1922-1923.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² B. POLÁK, Ročenka, příloha: počet posluchačů v letech 1919-1936.

⁸³ F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 535-538.

⁸⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 6, inv. č. 324: Vzpomínka na vyslance za universitní katedrou, in: Sborník Kamila Krofky k jeho 60. narozeninám, Praha 1936, s. 102-103.

pravdě. České dějepisectví ztratilo jednoho ze svých nejslibnějších představitelů historické vědy. Během smutečního proslovu dne 5. 6. 1923 v aule Univerzity Komenského v Bratislavě zazněl i proslov Václava Chaloupeckého. Snažil se zde připomenout, co znamenala historie pro Jana Heidlera – „*V první řadě a především výklad dneška.*“⁸⁵ Můžeme si zde položit i otázku, zda by se Rudolf Holinka později orientoval na středověkou tematiku, kdyby byl profesor Heidler naživu. A zda by se právě Jan Heidler nestal jeho celoživotním rádcem. Ale tyto domněnky zůstávají uzavřeny pouze na půdě dohadů.

Po smrti Jana Heidlera si Rudolf Holinka zapsal přednášky profesora Karlovy univerzity Kamila Krofty, který dojížděl po tři semestry do Bratislavy z Vídně, kde byl vyslancem.⁸⁶ Řada posluchačů mohla pociťovat určitou úctu k jeho vysokému postavení. Možná i díky této skutečnosti se mezi studenty probudil tak veliký zájem o jeho první vystoupení v zimním semestru roku 1925. Sám Rudolf Holinka si velmi dobře uchoval v paměti Kroftovu zahajující přednášku na půdě bratislavské univerzity. Ta rozptýlila veškeré rozpaky a studenti si jeho hodiny velmi oblíbili. „*Již hned zjev Kroftův uspokojil nanejvýš akademickou mládež slovenskou po většině citlivě reagující na vnější formy. Elegantní a nenápadný oblek, vrozené způsoby patricijské, jasný a pevný přednes prozrazovaly, že tento osvědčený badatel historický a editor archivních pramenů jest také mužem společnosti, v níž se pohybuje se stejnou bezpečností.*“⁸⁷ Holinka se účastnil Kroftových přednášek o Přehledu vývoje státního zřízení v zemích středoevropských i hlavních názorů na stát a veřejné právo od středověku po naši dobu, které byly rozděleny do dvou semestrů v letech 1923-1924. A doplnil je jednosemestrální přednáškou profesora Krofty o vývoji středověkého zřízení církevního v našich zemích. Kamil Krofta patřil do mladé generace nastupujících historiků v prvních desetiletích 20. století. Ti se vyznačovali univerzitní výchovou Jaroslava Golla, který byl propagátorem moderních metod tvůrčí historické práce. Profesor Goll se snažil svým žákům vštípit metodické principy týkající se správné analýzy historickým pramenů. Gollův program hlásal revizi české romantické historiografie na

⁸⁵ Robert SAK, Jan Heidler aneb Politické dějepisectví non plus ultra, in: W. W. Tomek – historie a politika (1818-1905), Pardubice 2006, s. 183.

⁸⁶ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 289.

⁸⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 6, inv. č. 324: Vzpomínka na vyslance.

základě metodického a filologického pozitivismu.⁸⁸ Samozřejmě to nebyl pouze Jaroslav Goll, kdo se podílel na formování mladé univerzitní generace. Ale jeho principy zůstaly do velké míry otisknuty v každém z nich. Profesor Krofta je tak v pozdější době mohl dále šířit mezi své univerzitní posluchače. Rudolf Holinka téměř po deseti letech vzpomínal na Kroftovu dvouletou učitelskou činnost na bratislavské univerzitě. Oceňoval zejména jeho vliv na slovenskou akademickou mládež. Podle Holinky dokázal Krofta velmi taktním leč nepochybným způsobem osobně reprezentovat vážnost a důležitost české historické vědy mezi studenty a získal si proto také skutečnou úctu svých posluchačů. V únoru roku 1925 uspořádali univerzitní žáci včetně Holinky rozlučkový večírek pro profesora Kroftu, který odcházel do Berlína. Velmi mu chtěli poděkovat za to, že: „*Nás učil a dobře učil.*“⁸⁹ Své znalosti si Rudolf Holinka rozšiřoval i u dalších třech žáků tzv. „*Gollovské školy*“. Absolvoval přednášky z vybraných kapitol dějin středověkých u profesora Bohumila Navrátila. Na tento cyklus navázal dvousemestrálním kurzem o vybraných kapitolách z dějin novověkých od profesora Julia Glücklicha a zakončil jej u profesora Josefa Borovičky přednáškami o dějinách 19. století.

Zde se také poprvé setkává s profesorem Václavem Chaloupeckým, který studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy pod dohledem nejpřednějších historiků dané doby. „*Byl to především sám mistr a zakladatel moderní naší školy historické Dr. Jaroslav Goll a jeho žáci profesor Pekař, profesor Šusta a profesor Friedrich, kteří zůstavili trvalé stopy v jeho zálibách látkových i určovali do značné míry Chaloupeckého životné osud i literární a vědecké poslání.*“⁹⁰ Již v prvním semestru začal Rudolf Holinka docházet do posluchárny, kde měl profesor Chaloupecký svůj výklad o dějinách československého středověkého národa. Holinka se s ním rozhodl prozkoumat nejen období českých dějin raně středověkých, ale i raně novověkých. Navíc se zapsal i do dvousemestrálního kurzu Chaloupeckého, kde studenti mohli podrobněji prozkoumávat období husitských dějin, a Chaloupecký je seznámil i se *Základy diplomatiky středověkých listin*. Ještě bližší kontakt se svým

⁸⁸ Srov. Tomáš VOJTĚCH, *Česká historiografie a pozitivismus – světonázorové a metodologické aspekty*, Praha 1984; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 486-525; J. HANZAL, *Josef Pekař*, s. 44-48.

⁸⁹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 6, inv. č. 324: Vzpomínka na vyslance.

⁹⁰ Tamtéž, kart. 14, inv. č. 439: Životopis Rectora Magnifica prof. Dr. Václava Chaloupeckého (psáno k jeho rektorské instalaci v Bratislavě 1937/1938).

profesorem mohl student navázat na hodinách historického prosemináře a semináře. Zde Chaloupecký interpretoval základy historikova řemesla a učil studenty odvaze k myšlení. Snažil se svým žákům osvětlit teoretické i praktické postupy tolik potřebné pro vznik samostatné vědecké práce a seznamoval je s metodologickými pravidly, bez nichž by historické dílo přestalo mít charakter vědy. Chaloupeckého podání dějin muselo být pro mladého studenta velmi poutavé. Tato má domněnka vychází nejen z vysokého počtu zapsaných kurzů právě u Václava Chaloupeckého, ale i z přímých Holinkových slov, kdy se rozpomněl na originální způsob Chaloupeckého osvětlování středověké problematiky v husitských dějinách: „*Ještě dnes cítím, jak – bylo to při výkladu o protestu české šlechty sněmu kostnickému – přítomnými zachvíval onen mráz nadšení.*“⁹¹ Látku přednášenou Chaloupeckým si Holinka ještě doplnil jednosemestrální přednáškou Vladimíra Klecandy O středověké a novověké paleografii (obě v letech 1924-1925).

Holinka hned v prvním semestru plynule navázal i na svá pražská studia. Budoucí rektor bratislavské univerzity (v letech 1933-1934) a suplující profesor Právnické fakulty Univerzity Komenského profesor Bohuslav Tomsa,⁹² zde vedl cyklus dějin filozofie od starověku až po novověk se seminářem filozofickým. V časové následnosti začal mladý student docházet na hodiny vynikajícího českého filozofa a sociologa Josefa Krále. Ten jej seznámil v průběhu dvou roků s Úvodem do filozofie, Dějinami české filosofie, etikou a v neposlední řadě s logikou. Dále prošel třísemestrálním pedagogickým seminářem a přednáškami profesora Otokara Chlupa⁹³ (Dějiny teorií pedagogických v novém věku, dějiny pedagogických teorií od doby renesanční, experimentální pedagogika a seminář pedagogický). Během druhého roku bratislavského studia se mladý Holinka rozhodl obohatit navštěvované přednášky o poměrně vzdálenější vědní disciplínu. Pražský profesor Jiří Viktor jej seznámil se svým výkladem O morfologii povrchu zemského. Tento zeměpisný obor si ale nepodmanil

⁹¹ Tamtéž, kart. 6, inv. č. 324: Vzpomínka na vyslance.

⁹² E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 289.

⁹³ Trvalé pracoviště profesora Otokara Chlupa se nacházelo na Masarykově univerzitě v Brně. Od roku 1922 se stal suplujícím profesorem pedagogického semináře na Komenského univerzitě, kde působil až do konce dvacátých let. Jiří ZOUNEK, Vznik a vývoj pedagogického semináře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v meziválečném období, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, U 3-4, 1998-1999, s. 13-14. Dostupné on-line z:

<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/download/347/502>.

mladého studenta, a tak zůstal pouze u jednosemestrálního pokusu. Dále se snažil proniknout do tajů umělecké oblasti. Spolu s profesorem Františkem Žákavcem prozkoumal dějiny československého umění v 19. století, dějiny evropského a starořímského umění a své praktické znalosti si osvojoval na semináři z dějin umění.⁹⁴

Během univerzitního pobytu si Rudolf Holinka přivydělával jako dozorce ve středoškolském internátě. Ve stejné budově se nacházelo i jeho bezplatné ubytování a také se zde mohl na náklady internátu stravovat. Rok před ukončením svých studií se tohoto místa vzdal. Vzhledem k hluku, který se zde nacházel, se nemohl soustředit na svou vědeckou práci a povinnosti spjaté s chodem internátu mu zabraly veškerý volný čas. Po tomto rozhodnutí se Rudolf Holinka dostal do značně tíživé finanční situace. Nedostávalo se mu žádných příjmů ani z domova ani odjinud.⁹⁵ Vyvstává zde otázka, na koho se mohl mladý muž obrátit v těchto chvílích. Díky detailnímu prozkoumání Holinkových bratislavských univerzitních učitelů si můžeme začít klást i další dotazy. Kdo byl tou osobou, které se Rudolf Holinka rozhodl svěřit a která projevila opravdový zájem o jeho osud? Kdo a co bylo tím hnacím motorem, který ukázal mladému muži správný směr? U koho student hledal oporu ve svých začátcích a kdo se stal jeho mentorem, který korigoval jeho badatelské i profesní snahy a dával mu cenné životní rady? Z Holinkova dopisu, který byl napsán dne 16. 7. 1925, můžeme tuto postavu odhalit. Adresátem nebyl nikdo jiný než profesor Václav Chaloupecký. Rudolf Holinka se mu rozhodl napsat dopis, kde se jej tázal, zda by bylo reálné, aby po ukončení studia nastoupil na uvolněné místo asistenta historického semináře v Bratislavě, jehož hlavním budovatelem a organizátorem byl právě Chaloupecký. Dále jej žádal, zda by mohl podpořit jeho prosbu svou přímluvou. Holinka odůvodnil tuto žádost nejen svou špatnou hmotnou situací, ale zejména přáním doplnit a zdokonalit svou práci o Valdesovi a valdenství. Naplno si také již uvědomoval svůj hluboký zájem o vědy historické, ke kterým byl již poután, jak sám napsal ve svém dopise „*hlubokou láskou*“.⁹⁶ Rudolf Holinka si velmi přál, aby se jeho vědecká touha konečně naplnila. Díky nepříznivým poměrům, ve kterých se nacházel, byl vždy odkázán sám na sebe a nebyla mu umožněna soustavná vědecká práce. Václav Chaloupecký byl i tou osobou,

⁹⁴ Srov. J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 38-39; ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 9: Index magistrorum et scholarum za léta 1918/19-1925/26 z 24. 6. 1926.

⁹⁵ Archiv Akademie věd České Republiky (dále jen AV ČR), fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky, dopis ze dne 7. 9. 1925.

⁹⁶ Tamtéž, dopis ze dne 16. 7. 1925.

kteřá podnítla hlubší Holinkův zájem právě o oblast středověké tematiky. Holinka vzpomněl ve svém životopise i na univerzitní pobyt v Bratislavě. A tak nám jeho slova odhalují skutečnost zcela nevyvratitelnou: „*Vzpomínám tu zvláště přednášek profesora Chaloupeckého a jeho seminárních cvičení, jež měly na mne vliv rozhodující.*“⁹⁷ I Jindřich Šebánek neopomenul zmínit osobu Václava Chaloupeckého při smuteční tryzně za Rudolfa Holinku v Brně. Chaloupeckého označil za nedílnou součást Holinkova života. Také se zde rozpomenul na Holinkova slova, kdy sám Holinka označil ze všech lidí, kteří tenkrát bratislavskou univerzitu reprezentovali, právě profesora Chaloupeckého za nejbližšího člověka.⁹⁸

Rudolf Holinka zpočátku neměl příliš dobré vyhlídky. Profesor Chaloupecký jej záhy informoval, že místo asistenta má být obsazené studentem Antonínem Kovalíkem, který má nad Holinkou výhodu ve znalosti maďarského jazyka. Snad se ale vcítil do patové situace, která trápila mladého Holinku, a nabídl mu možnost pracovat jako výpomocná vědecká síla. Toto zjištění bylo pro Holinku nečekané a nezdráhal se profesoru Chaloupeckému popsat své negativní pocity z celé situace. Přesto se rozhodl vytrvat a jít si za svým snem. S velkým díkem přijal nabídnuté místo, i když nebyl obeznámen ani s výší honoráře ani s pracovními povinnostmi. Jaký pocit úlevy a nadšení musel mladý muž zažít, když si přečetl Chaloupeckého odpověď na svůj dopis. Antonín Kovalík se rozhodl přijmout profesorské místo v Přerově na Moravě, a tak bylo asistentské místo volné. V danou dobu se o uvolněný post ucházeli pouze dva adepti. Rudolf Holinka a Rakovský, který však byl označen za příliš mladého a nezkušeného. A tak se Rudolfu Holinkovi otevřely nové možnosti a příležitosti, kterých hodlal do budoucna plně využít.⁹⁹

Dne 20. června roku 1925 se Rudolf Holinka dostavil do sborovny filozofické fakulty na Františkánském náměstí a po dvouhodinovém rigorózu zde úspěšně složil zkoušku jak z dějin všeobecných, tak i československých.¹⁰⁰ Hned na podzim roku 1925 obdržel oficiální usnesení profesorského sboru, který jej následkem nedostatku

⁹⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 34: Curriculum Vitae Rudolfa Holinky.

⁹⁸ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 76: Jindřich Šebánek, Rudolf Holinka. Projev na universitní tryzně v Brně dne 8. 1. 1954, s. 3.

⁹⁹ Srov. Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 16. 7. 1925, 7. 9. 1925 a 21. 10. 1925; ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 14. 9. 1925, 3. 10. 1925 a 18. 10. 1925.

¹⁰⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 8/5: Podmínky rigorózního řízení z 13. 6. 1925.

Holinkovy kvalifikace jmenoval pouze prozatímním asistentem při historickém semináři Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Díky této skutečnosti mohl být jeho služební poměr kdykoli rozvázán, a to bez udání jakéhokoli důvodu. Dále se v dokumentu objevila i celková roční částka, kterou byl Rudolf Holinka ohodnocen za svou práci. Tak se pro něj bratislavská univerzitní půda stala nejenom záchranným kruhem z jeho finančních potíží, ale i místem, které plně podporovalo jeho bádání a kde mohl naplno rozvinout své osvojené vědecké znalosti. O necelý rok později (dne 19. března 1926) se k Holinkovi donesla velmi potěšující zpráva. Jeho asistentské místo mu bylo trvale přiřknuto, a tak se mohl radovat z bratislavského pracoviště, které mu již zaručovalo trvalý služební poměr.¹⁰¹ Ke konci května byl pozván na poslední rigorózní zkoušku z filozofie. Po úspěšném absolvování zakončil studijní léta, která se celkově skládala z devíti semestrů vysokoškolského studia. Ve středu 30. června roku 1926 byl Rudolf Holinka pozván k obhajobě doktorské práce „*K počátkům husitství*“. Tato středověká tematika jej dovedla až k tolik vytouženému doktorskému diplomu a Rudolf Holinka nabyl hodnosti doktora filozofie. Tímto titulem získal také úplnou kvalifikaci, která byla nutná pro asistenta historického semináře, a posunul se do vyššího platebního ohodnocení.¹⁰²

Hlavní náplní Holinkovy práce se stala reorganizace uvnitř fakultní knihovny historického semináře. Budování a rozšiřování jednotlivých historických oborů nebylo vůbec myslitelné bez pevné základny uvnitř seminární knihovny. Bez vědecké pomocné síly se Holinka sám pustil do zkatalogizování značné části knih a vytvořil přesný fungující aparát pro celé knihovní oddělení semináře. Pro představu této mravenčí práce - roku 1925 se nacházelo v historickém semináři okolo 14000 svazků knih.¹⁰³

V. Chaloupecký také svého svěřence obeznámil s nutností doučení se maďarskému jazyku, který byl pro asistenta historického semináře stěžejní jazykovou dovedností. Také jej předem upozornil, že správa knihovny a seminární agenda budou prací velmi časově náročnou. A požadoval od Holinky plné podřízení svého osobního života univerzitnímu dění.¹⁰⁴ Holinka byl v průběhu svého působení v historickém semináři pověřován i dalšími úkoly, kterými byl zásobován od svých starších univerzitních

¹⁰¹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 11: Ustanovení Rudolfa Holinky asistentem 1925-1926.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 291.

¹⁰⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 18. 10. 1925.

kolegů. Profesori, kteří nebyli schopni se dostavit na seminární cvičení či přednášky z důvodu nemoci či konání kongresů, oznámili tuto skutečnost Rudolfu Holinkovi. Ten měl za úkol ji předat dál studentům, či zaskočit za své kolegy. Dále objednával nové publikace z knihkupectví a zajišťoval různé knihovní výpůjčky, které kolegové potřebovali k vědeckému bádání. Zejména pro Václava Chaloupeckého obstarával různé pochůzky, pomáhal mu doplňovat bibliografické údaje do jeho vědeckých článků a z Prahy mu obstarával rozličné opisy, kterých si profesor žádal. Svou práci mladý Holinka plnil velmi svědomitě a obětoval jí veškerý svůj volný čas. Na tento fakt poukazuje korespondence, kde mu v mnohých případech jeho přátelé a bývalí univerzitní spolužáci vyčítali jeho zaneprázdněnost. Někteří dokonce hledali i chybu u sebe a tázali se Rudolfa Holinky, zda se jej něčím nedotkli.¹⁰⁵

Holinka byl také přímým účastníkem stěhování historického semináře, a to hned dvakrát. Filozofická fakulta Univerzity Komenského se od počátku potýkala s nevhodným a nedostačujícím prostorem nejen pro výuku, ale i pro administrativní personál a profesory. Velkolepé plány na výstavbu univerzitního kampusu spolu se samostatnou budovou filozofické fakulty se stále odkládaly a otázka umístění fakulty se stávala čím dál naléhavější. Profesorský sbor byl již plný beznaděje, a tak použil hrozbu přerušení přednášek, pokud se fakultě nedostane nových prostorů. Tato informace zapůsobila natolik, že bylo roku 1923 filozofické fakultě uvolněno celkem 16 místností v novostavbě dívčího gymnázia v Dunajské ulici. Ani tak nebyly fakultní potřeby uspokojeny a další části se přemístily do františkánského kláštera v Bratislavě. Vedení dívčího gymnázia však začalo naléhat na uvolnění místností, které byly osazeny fakultou. Tato žádost byla podpořena i stížností, která vyšla z rodičovského sdružení. Na příkaz ministerstva školství a národní osvěty musela filozofická fakulta ustoupit a vystěhovat se z požadovaných místností. Stěhování se uskutečnilo roku 1931, kdy Rudolf Holinka byl už oficiálním členem univerzitní pudy. Část fakulty byla umístěna do bytů v soukromých domech, které byly pro školské účely absolutně nevyhovující. Knihovna historického semináře se musela rozmístit do několika bytů na různých patrech a chodbách. Pečlivé zkatalogizování a uspořádání knih, které stálo Rudolfa Holinku tolik sil, bylo v této chvíli silně narušeno. Téměř po deseti letech stála Univerzita Komenského před velmi smutnou skutečností. Ze všech vysokých škol, které se v tehdejších československých poměrech nacházely, stála na posledním místě. Tuto

¹⁰⁵ Tamtéž, kart. 4, 5, inv. č. 189, 255: Osobní korespondence s přáteli.

skutečnost potvrdila i slova rektora Viktora Reinsberga. Ve své zprávě o činnosti univerzity za školní rok 1932-1933 zejména zdůraznil nuzný stav filozofické fakulty. „*Žiadna fakulta v republikenie je v horších pomeroch.*“¹⁰⁶ Tato smutná skutečnost nemohla být lhostejná žádnému akademickému zaměstnanci, profesorům a snad ani studentům. Ve snaze zlepšit postavení filozofické fakulty se uskutečnily mnohé manifestace a shromáždění. Profesori a studenti se společně obraceli k veřejnosti, k politickým představitelům a ministrům. Jejich žádost byla prostá. Bojovali za výstavbu nových fakult a také za rovnocennou podporu vysokých škol ze strany státu bez ohledu na to, jestli jsou umístěné na Slovensku nebo v českých zemích.¹⁰⁷ Všechno toto úsilí bylo nakonec korunováno úspěchem. Nově vystavený obchodní palác na Šafárikově náměstí byl přidělený filozofické a právnické fakultě. Zde se také nachází velká aula, která je dodnes nejvýznamnějším slavnostním prostorem Univerzity Komenského.

Druhé stěhování filozofické fakulty bylo naplánované na konec září roku 1936. Ředitel historického semináře Václav Chaloupecký se v té době rozhodl z důvodu zdravotních a rodinných pozdržet ve svém rodném městečku Dětenicích. Poprosil asistenta historického semináře Holinku, zda by mohl celou akci zorganizovat a dohlédnout na ni. Chaloupecký se odkazoval již na předešlé Holinkovy zkušenosti, které získal během prvního přesunu historického semináře. Na Holinkových bedrech zůstala i starost o přestěhování celé ředitelny profesora Chaloupeckého a obnovení zavedeného systému správy knih v knihovně historického semináře. Rudolf Holinka na to však nebyl zcela sám. S celou činností mu pomáhali jak profesor Josef Borovička, tak profesor pomocných věd historických Vladimír Klecanda.¹⁰⁸ Můžeme tedy bez obav říci, že i Rudolf Holinka patřil mezi hnací motory Filozofické fakulty Univerzity Komenského, které se zasloužily o její budování a zvelebování. Holinka tak byl přímým účastníkem vzniku odpovídajícího zázemí, kterého se filozofické fakultě po více jak patnácti letech dostalo.

¹⁰⁶ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 295.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého, dopis ze dne 6. 9. 1936.

2.2 „Pekařův žák“ v Římě

Rudolf Holinka chtěl svůj život a práci provázat s univerzitní půdou zejména z toho důvodu, aby mu poskytla pevnou vědeckou základnu pro bádání. Místo asistenta historického semináře s sebou neslo značné množství povinností, ale i přes to nezanedbával vědeckou práci, kterou na svém řemesle nejvíce miloval. Svědčí o tom jeho první příspěvky a recenze do časopisu Bratislava, časopisu nově založené Učené společnosti Šafaříkovy, či do nově založené a rovněž československy zaměřené Politiky.¹⁰⁹ Holinkův první větší publikovaný článek „*K ideovým proudům staršího Slovenska*“¹¹⁰ vyšel v literárním slovenském časopise Prúdy.¹¹¹ Stať byla sepsána k významnému křesťanskému jubileu – 700 let od smrti Františka z Assisi. Již během bratislavských studií se mladý historik začal odborně profilovat pod vedením Václava Chaloupeckého. Nebylo tedy překvapující, když se Holinkův pohled upřel do oblasti středověké tematiky. Nejpřitažlivějším námětem se pro něj stalo husitství a sektářství. Tato tendence se naplno projevila v jeho první velké vydané práci „*Sektářství v Čechách před revolucí husitskou*“. Zde Holinka využil svou původní seminární práci o Valdesovi a valdenství a rozšířil ji o novou látku. Stať byla publikována ve Sborníku Filozofické fakulty Univerzity Komenského.¹¹² Tento univerzitní časopis reflektoval jak život na univerzitě, tak i vědecké práce, které se zrodily na filozofické fakultě. Rudolf Holinka se touto prací představil nejen celé bratislavské fakultě, ale dostal se do povědomí i domácímu vědeckému světu. Holinka v té době musel cítit určitou míru nervozity. Čekal na reakce svých vědeckých kolegů a netušil, kdo sepíše recenzi na jeho předloženou práci. Této velké pocty se mu dostalo od samotného Josefa Pekaře, ten byl jedním z nejpřednějších a nejcharismatictějších osobností české historiografie první poloviny 20. století. Profesor Pekař se záhy vyjádřil k jeho dílu na stránkách Českého časopisu historického. Příspěvek Rudolfa Holinky označil za velmi důležitou práci k náboženským dějinám českého středověku. Pekař zde také neopomenul zmínit, že se

¹⁰⁹ Bibliografie Rudolfa Holinky z let 1926-1928. J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 63.

¹¹⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 6, inv. č. 306: Revue Prúdy, 1926, s. 341-346.

¹¹¹ Tento časopis vycházel již od roku 1909 s cílem rozproudit stojaté vody slovenského národního života. Tibor PICHLER, O politickej diskusii na stránkach časopisu Prúdy, Filozofia 60, 2005, č. 10, s. 762.

Dostupné on-line z: <http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2005/10/761-773.pdf>.

¹¹² ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 6, inv. č. 307: Sborník Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě 6, č. 52-53, 1929.

práce vyznačuje určitým vlivem Václava Chaloupeckého, který se sám již dříve zabýval podobným tématem. Rudolf Holinka tedy navázal na dílo svého učitele, ale profesor Pekař velmi ocenil, že dokázal rozšířit tento námět o nové inovativní poznatky zejména v oblasti českého sektářství. Holinka byl Pekařem označen za autora s velmi bystrým úsudkem a inteligencí a dále nejvíce vyzdvihl jeho kritickou rozvážnost a opatrnost, s jakou se Rudolf Holinka pohyboval na „*půdě dohadové*“.¹¹³ Touto recenzí Josef Pekař „*mlčky*“ odsouhlasil i způsob, jakým se mladý Holinka dobral pravdy ve své historické studii. Holinkovo pojetí se neslo v Pekařově mínění o „*skládání*“ historického díla a opíralo se o pracovní metody a principy, které zastával sám profesor Pekař. Rudolf Holinka byl nejenom schopen podrobit své prameny přísné kritice, ale snažil se je doplnit i o životní potřeby individuálního a kolektivního vztahu k dějinám.¹¹⁴ Po této kladné recenzi od profesora Pekaře se konečně mladému historikovi dostalo velkého zadostiučinění. Léta studia, píle a dřiny se poprvé zúročila a napomohla mu ke splnění dalších vyšších cílů a snů, které Rudolf Holinka měl. Na toto dílo však navázala i otevřená negativní polemika od Františka Michálka Bartoše. Ten se rozhodl na stránkách Jihočeského sborníku historického otisknout svůj článek „*Vznik táborství a valdenští*“, kterým chtěl poukázat na nedostatky Holinkova Sektářství v Čechách.¹¹⁵ František M. Bartoš byl historik husitského věku, který se zásadním způsobem obracel proti názorům Josefa Pekaře a stal se jeho celoživotním odpůrcem v jeho pojetí husitství a Jana Žižky.¹¹⁶ I to mohl být důvod, proč se Bartoš rozhodl sepsat svůj článek právě proti Holinkovi, který od Josefa Pekaře sklídl tak kladné hodnocení. Rudolf Holinka byl Bartošovým článkem velmi popuzen. Vzápětí na tuto práci reagoval polemikou v časopise Bratislava. Holinka byl zaražen Bartošovým povýšeným tónem, který podle něj však mohl imponovat pouze nezasvěcenému čtenáři. Dále zde narážel na Bartošovy závěry při řešení obtížných otázek, jež se podstatně rozcházely právě s Holinkovým řešením. A právě tyto rozkoly se ve svém článku rozhodl osvětlit.¹¹⁷ Rudolf Holinka i

¹¹³ Josef PEKAŘ (rec.), Rudolf Holinka - Sektářství v Čechách před revolucí husitskou, Český časopis historický 36, 1930, s. 599-600.

¹¹⁴ F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 487.

¹¹⁵ František M. BARTOŠ, Vznik táborství a valdenští, Jihočeský sborník historický 3, 1930, s. 38-48.

¹¹⁶ Srov. F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 710-715; M. C. PUTNA, Česká katolická literatura, s. 260-262.

¹¹⁷ Rudolf HOLINKA, Vznik táborství a valdenští. Odpověď Dr. F. M. Bartošovi, Bratislava 5, roč. 2, Časopis Učené společnosti Šafaříkovi, 1931, s. 169-175.

v pozdějších letech narážel na odpor Františka M. Bartoše. To dokládá dopis Josefa Borovičky, kterým Rudolfa soukromě žádá – „*Pro svou potřebu napište mi, v čem vidíte novum své poslední práce a v čem Vám Bartoš ukřivdil.*“¹¹⁸

Rudolf Holinka se celý život hrdě hlásil k odkazu Josefa Pekaře. Nebála bych se proto použít označení, že byl dokonce „*Pekařovým žákem*“, ale nikdy bychom neměli opomenout tento výrok opatřit uvozovkami, které jsou v tomto případě tolik opodstatněné. Rudolf Holinka se ve své nepublikované práci sám vyjádřil k Josefu Pekařovi. Vyzdvihuje ho zejména díky tomu, že se nespokojil s Rankeovým¹¹⁹ metodologickým postulátem „*jak to bylo*“, ale hledá hlubší spojitosti, které se otiskly do jednotlivých epoch. Pekař byl pro Holinku historikem, který se nebál přemýšlet o palčivých otázkách historie a vlastnostech českého národa. Holinka v něm viděl aktivního a bojovného vědce, který nikdy nepodléhal skepsi ani pasivitě a dovedl věci vidět jasně a vyslovit je přímo: „*Jeho syntéza vyvěrající z ušlechtilého tradicionalismu je veskrze konstruktivní a má vysokou cenu pedagogickou.*“¹²⁰

Nesmíme si v této chvíli nepovšimnout profesora, jehož univerzitním vzděláním prošel již zmíněný Josef Pekař. Nebyl jím nikdo jiný než Jaroslav Goll, který během svého pražského působení na Karlo-Ferdinandově univerzitě vychoval celou generaci historiků v duchu českého novodobého historického kriticizmu. Jaroslav Goll se snažil svým posluchačům vštípit základy metodického a filologického pozitivismu - v popředí badatelského zájmu by měl vždy stát historický fakt a analýza pramenů a na jejich reprodukci by mělo být postaveno celé historikovo dílo.¹²¹ Jaroslav Goll je všeobecně vnímán jako zakladatel nového paradigmatu v české historiografii, kterým ukončil romantické nazírání na historickou vědu. Velmi cennou publikací k tomuto tématu je kniha Bohumila Jirouška, která odkrývá nový inovativní pohled na mnohé skutečnosti spjaté právě s profesorem Gollem. Jaroslava Golla zde hodnotí velmi střízlivým pohledem, který není zamlžen žádnou zidealizovanou představou a vyvrací zde mnohé zavedené mýty.¹²² Zabývá se zde i termínem „*Gollova škola*“, který byl poprvé veřejně

¹¹⁸ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 101: Osobní korespondence Josefa Borovičky ze dne 1. 12. 1933.

¹¹⁹ Leopold von Ranke byl jedním z německých historiků, kteří založili pramenné kritické a objektivistické dějepiscectví v první polovině 19. století. T. VOJTĚCH, Česká historiografie, s. 14.

¹²⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 10, inv. č. 368: Pekařova periodizace českých dějin z roku 1932.

¹²¹ Srov. T. VOJTĚCH, Česká historiografie; F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 486-487.

¹²² Bohumil JIROUŠEK, Jaroslav Goll – role historika v české společnosti, České Budějovice 2006.

použit Josefem Pekařem ve stati „*Dějepisectví 1848-1898*“, kde se Pekař zmínil o Jaroslavu Gollovi – „*Vytýkám především jeho veliké zásluhy o vychování mladší generace historické, lze říci o založení školy Gollovy.*“¹²³ Právě Josef Pekař je označován za jednoho z nejoddanějších žáků Jaroslava Golla. Chceme-li pochopit, na jakých základech a metodologických stanoviscích Josef Pekař stavěl svá historická díla, musíme vycházet z vlivu učitele, který působil na formování jeho vědeckého charakteru. Jaroslav Goll ukázal svému žákovi konkrétní cestu, po které se Josef Pekař vydal vstříc svému vlastnímu metodologickému stanovisku, v němž dokonce zásadně překročil svého učitele.¹²⁴

Přímé působení Pekařových myšlenek se k Holinkovi dostávalo skrze jeho brněnské univerzitní profesory. Pod Pekařovým učitelským umem prošel nejen Jan Heidler, Vladimír Klecanda, Josef Borovička, ale i člověk, který nejvíce ovlivnil Holinkovo snažení, Václav Chaloupecký.¹²⁵ Profesor Václav Chaloupecký v něm rozpoznal talent i zápal pro vědeckou práci a vychoval si v Rudolfu Holinkovi dobrého spolupracovníka i pokračovatele. A právě Václav Chaloupecký byl jedním z nejvěrnějších Pekařových žáků v mnoha odhledech.¹²⁶ Z dopisu Václava Chaloupeckého, který byl adresován brzy po smrti Josefa Pekaře (zemřel 23. ledna 1937) již jeho kolegovi Rudolfu Holinkovi, se můžeme dozvědět, kde poprvé Josef Pekař zapůsobil na svého žáka Chaloupeckého. Chaloupecký se s Josefem Pekařem setkal již jako primán na gymnáziu v Mladé Boleslavi v létě 1895. Josef Pekař se zde stal jeho učitelem dějepisu a ještě po mnoha letech si živě vybavoval jeho osobu se všemi detaily. „*Mladý, štíhlý, se zakroucenými knírky pod nosem, s gestem shovívavé přezíravosti k středoškolským poměrům, objevil se v květnu 1895 v naší třídě. Připadal mi zvláštní a elegantní. Měl světlé béžové kalhoty s tmavým kabátem a v kruzích studentských se šeptalo, že přišel jen tak na léto do Boleslavi, kde předtím studoval.*“ Dále se Václav Chaloupecký rozpomněl i na to, že zjev Pekaře mu přišel tolik odlišný od ostatních gymnaziálních učitelů. Často jen chodil po třídě a skoro ani nevnímal, co žáci odpovídali na jeho dotazy. „*Také k děvčatům boleslavským nebyl nevšimavý, ať už*

¹²³ Tamtéž, s. 18-20.

¹²⁴ Srov. Zdeněk KALISTA, Josef Pekař, Praha 1994, s. 139-144; F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 489-490.

¹²⁵ J. HANZAL, Josef Pekař, s. 61.

¹²⁶ Srov. M. C. PUTNA, Česká katolická literatura, s. 1314-1315; J. HANZAL, Josef Pekař, s. 88, 136, 176; F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 716.

to byly dcery školníkovy, či městské slečny.“ Chaloupecký se v dopisu zmínil, že již jako primána jej osoba Josefa Pekaře okouzila a připadal mu tolik nevšední. V pozdějších letech na pražské univerzitě se nejednou přiznal samotnému Josefu Pekaři k fascinaci jeho osobou.¹²⁷ Snad můžeme říct, že se stejným obdivem nahlížel Rudolf Holinka na učitele Václava Chaloupeckého. Díky hlubokému vlivu, který se v určitém cyklu předával z učitele na žáka, a nastíněním této geneze, kterou zakončuje Rudolf Holinka, již musíme pochopit, proč je právě i on označován za jednoho z historiků třetí generace „*Gollovy školy*“.¹²⁸

Rudolf Holinka se tak stal ideovým „*žákem Josefa Pekaře*“, a prakticky šel v badatelských stopách svého učitele profesora Chaloupeckého – legendy, předhusitský středověk a Slovensko. V pozůstalosti Rudolfa Holinky se nachází poznámka, která shrnuje podstatu historikova řemesla, jak jej vnímal on sám. Zabývá se zde zejména důležitostí neustálého prohlubování si znalostí. Historik by měl vyživovat svůj rozhled a osvojit si základní poznatky z práva, teologie, filologie a filozofie. Vědec by měl pracovat s přesnými pojmy, a proto je třeba se neustále vracet k metodologiím. Historik musí dbát na rozlišování dějinné skutečnosti od jejího hodnocení, které následuje až po úplném a kritickém zjištění všech okolností. Pouhá znalost dat a fakt ještě historika nepředurčuje k vědecké práci – „*Až vzednutí událostí a situací dějinných hybnou silou historického procesu v daných dobách utváří historii vědeckou.*“¹²⁹ Sám Holinka rozpoznal, jak je pro „*moderního člověka*“ toto uchopení dějin velmi těžké, ale historik by se měl snažit myslet v té dané době, aby pochopil, co to tenkrát znamenalo.¹³⁰ Právě díky těmto Holinkovým větám jej můžeme zařadit pod ideové křídlo Pekařova vědeckého směru v české historiografii. Podle Pekaře historické dílo, které vzniklo pouze z precizní a úzkostlivé rekonstrukce skutečnosti doložené přímo z pramenů, za které odmítá autor vejít, svědčí o jiném pojetí historické práce. Josef Pekař překročil pomyslnou hranici Gollova přesvědčení, že našemu pohledu jsou dostupně jen věci jako povrchové fenomény, které nevypovídají nic o tom, co je podmiňuje. Pekař se rozhodl prozkoumat dobové ideové struktury, v nichž odkryl veškerá fakta, názor o přímé závislosti světa historických fenoménů na hlubokých dějinných silách – „*Každé hledání*

¹²⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého, dopis ze dne 12. 3. 1937.

¹²⁸ Jaroslav MAREK, *O historismu a dějepisectví*, Praha 1992, s. 76.

¹²⁹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 24: Poznámka Rudolfa Holinky o vědecké práci historika.

¹³⁰ Rudolf HOLINKA, *Svatý Vojtěch*, Brno 1947, s. 7.

*řádu a zdroje historických faktů je svědectvím aspoň o zárodečné existenci teoretické a filozofické koncepce jako principu, který má sepnout fakta v celek a umožnit jejich souvislý výklad. Je to také signál, že jde pouze o první fázi promýšlení filozofických a metodologických problémů, nebo dokonce jen o uvědomění si potřeby jít nad empirii faktů.*¹³¹

Rudolf Holinka vstoupil hned svou první významnou studií do povědomí české historiografie. Hned v květnu roku 1929 zaslal žádost ke komisi Československého ústavu historického v Římě o svou první zahraniční stáž – o tříměsíční stipendium na studium ve vatikánských archivech a ve vatikánské knihovně.¹³² Václav Chaloupecký byl členem této komise a díky jeho profesorskému působení na Univerzitě Komenského univerzitě v Bratislavě zde zastával čestné místo reprezentanta pro Slovensko.¹³³ Pevně věřím, že žádost svého chráněnce Rudolfa Holinky nejenom prosazoval, ale mohl být i první osobou, která mu sdělila radostnou zprávu o vyslyšení jeho prosby. Bohemikální bádání ve vatikánských archivech mělo již poměrně dlouhou tradici. Prvotní myšlenka nesoucí toto poslání přišla už roku 1837 od Františka Palackého, který měl i dostatek společenských kontaktů, aby ji mohl zrealizovat. Roku 1921 se přední čeští historici postarali o založení Československého ústavu v Římě. Tato instituce navazovala na předchozí české historické expedice, jejichž původní základnou se stal Český zemský archiv. Přední čeští historici a editoři se však dříve museli potýkat s jejich neplnoprávním postavením v rámci habsburské monarchie. Až s nově založeným Československým ústavem v Římě se někdejšími badatelům a editorům otevřely nové obzory, které jim dovolily svobodně zformulovat svůj vědecký program. Československým ústavem se tak záhy stal určitým symbolem a reprezentantem samostatnosti československého státu v zahraničí.¹³⁴

Díky uchované korespondenci mezi Rudolfem Holinkou a Václavem Chaloupeckým můžeme odhalit veškerá vědecká témata, kterými se v této době Holinka zabýval. Chaloupeckému se svěřoval s novými postřehy a pokroky ve svém studiu ve vatikánské knihovně, které zaměřil se zvláštním zřetelem k době předhusitské, a také k

¹³¹ J. MAREK, O historismu, s. 72.

¹³² J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 40.

¹³³ Jaroslav PÁNEK, Idea Československého a Českého historického ústavu v Římě, Jihočeský sborník historický 81, 2012, suppl. 4. Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918-1951, s. 225.

¹³⁴ Tamtéž, s. 215-232.

prozkoumání poměru církve a státu ve 14. století. Rudolf Holinka připravoval pro husitskou komisi soubornou edici spisů Vojtěcha Raňkova z Ježova a jeho polemik s Kunšem z Třebovle a s Janem z Jenštejna.¹³⁵ Tak bylo zřejmé, že by chtěl osvětlit některá fakta k již zmíněným námětům, která zůstávala ukryta za zdmi vatikánského komplexu. Díky tomu chtěl v Římě prozkoumat především „*Jenštejnovský*“ vatikánský kodex 1122, ale své studium hodlal rozšířit i o další materiál týkající se právě Jana z Jenštejna a literaturu o různých náboženských sektách. Dne 16. července roku 1929 byl Holinkovi zaslán dopis, který jej obeznámil s povolením od ministerstva školství a národní osvěty k výzkumu vatikánských archivů pro edici spisů Vojtěcha Raňkova a pro práce o středověkých sektách na dobu tří měsíců. Spolu s tímto povolením obdržel i římské stipendium v hodnotě devíti tisíc korun, které mu mělo pokrýt veškeré výdaje spojené s jeho cestou.¹³⁶ Jarmila Pešková důkladně prozkoumala fond Československého historického ústavu v Římě za léta 1929-1933, který je uložen v Archivu Akademie věd České republiky. Zde jsou uloženy podrobnější informace o odjezdu Rudolfa Holinky do Říma. Holinka zde žil od února do května roku 1930. Během této doby sepsal dvě podrobné zprávy, které reflektovaly jeho badatelské snahy za březen a duben, a kratší závěrečnou zprávu, která shrnula celé jeho tříměsíční studium. Z těchto oznámení lze také vyčíst, že v průběhu zkoumání rozšířil svůj badatelský zájem ještě o prameny týkající se schismatu a husitství. Poprvé se zde také zaměřil na prozkoumání pramenů, které mohou doložit svatováclavské tradice ve 14. století. Již v druhé polovině roku 1930 se do Říma vydal i Holinkův přítel a kolega Jan Vilikovský, který zde pokračoval v dílu Rudolfa Holinky a dále prohluboval jeho rešerše. Pešková však dodává: „*Smutnou ironií osudu se však stalo, že jejich vskutku celoživotní práci k M. Vojtěchovi Raňkovi z Ježova vydal až v roce 1971 z pozůstalosti obou badatelů pozdější Holinkův přítel, ThDr Jaroslav Kadlec.*“¹³⁷ Holinkovy pocity z

¹³⁵ Srov. Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 30. 7. 1929; ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého, dopis ze dne 18. 8. 1929 – „*Vaše zprávy o postupu Vaší práce mne velmi zajímaly. Bude to pěkné. A Vojtěch Rakův je skutečně osoba, která stojí za to. Jen si představte, že by takového Vojtěcha měli Maďaři, Poláci, anebo Slováci. Ač tito poslední by si ho asi nejméně vážili, když psal jen latinsky.*“

¹³⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 15: Ministerstvo školství a národní osvěty v Praze – povolení studijní placené dovolené do vatikánského archivu v Římě ze dne 16. 7. 1929.

¹³⁷ J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 40.

tříměsíční stáže jsou blíže zachyceny na pohledech budoucí ženě Marii Klapálkové a v dopisech Václavu Chaloupeckému. Svůj pobyt zde započal 21. února a ubytoval se v privátním bytě u italské rodiny. Díky zdoluhavým formalitám mohl zavítat do vatikánské knihovny až za tři dny od příjezdu a ten samý den také poslal pozdravy do rodné země. Rudolf Holinka zde popisuje prvotní jazykové trápení. On sám si myslel, že již má osvojené některé základy z italského jazyka, ale rychle mluvící Italové jeho domněnku brzy roztříštili. Rozhodl se však nevzdávat se a v průběhu pobytu na své jazykové znalosti pořádně zapracovat.¹³⁸ Čechoslováci měli v této době dveře vatikánské knihovny otevřeny dokořán, zvláště po knižním daru, který učinil Československý ústav historický v Praze do Leoninské knihovny,¹³⁹ která se nacházela v Římě. Holinka si velmi pochvaloval spolupráci s knihovními úředníky, kteří se mu jevíli velmi důvtipní, zvláště k němu jako cizinci, lámajícímu jinak tak lahodný italský jazyk. Rozhodl se také Václavu Chaloupeckému dopodrobna popsat prozkoumávání pramenů. Zejména popisuje Jenštejnský kodex, který jej nejvíce uchvátil tím, jak byl nádherně vypracovaný. Objevil zde také velmi pěknou vlasteneckou řeč o svatém Václavu, se kterou do budoucna počítal pro nějaký článek o kultu svatováclavském a snad i pro legendy, které by se týkaly tohoto světce. Holinka se dále zmiňuje o své práci, která jej tolik baví, ale stěžuje si na příliš málo času, který zde plyne tak rychle – „*Jedna hodina času uteče jako vteřina zvláště při opisování.*“ Václav Chaloupecký na oplátku svého svěřence pobízel, aby svůj celý pobyt nezasvětil jen bádání a sedění po archivech a knihovnách. Rozhodl se mu, alespoň na dálku, připomenout, že i prohlídky galerií, města, zahrad a okolí patří k jeho povinnostem. Holinka mu snad přišel ve svých dopisech trochu ztracen, a tak mu chtěl připomenout, že čas strávený zde patří jen jemu a je velmi nutné, aby se v tomto krásném prostředí naučil i odpočívat – „*Chod'te dopoledne po Palatinu a dýchejte tam fialky, budete-li přitom vzpomínat na římské císaře, uspokojíte tím svoje svědomí římského stipendisty a nejraději nemyslete na nic a jen se dívejte do nebe. Totiž nebe se klenulo nad Caesarem, papeži i Mussolinim – pro*

¹³⁸ Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 2, inv. č. 82: Korespondenční lístek Marii Klapálkové ze dne 24. 2. 1930; Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 24. 2. 1930.

¹³⁹ Zlatuše KUKÁNOVÁ, Zřízení a historie českého oddělení konzultační knihovny ve Vatikánu, *Paginae historiae* 4, 1996, s. 228-235. Dostupné on-line z: <http://www.nacr.cz/E-publ/paginae/fulltext/1996/Kukanova.pdf>.

*historika to stačí.*¹⁴⁰ Svá římská odpoledne trávil buď prací v knihovně Československého historického ústavu, nebo procházkami po Římu. Ten si rozdělil na část pohanskou a katolickou, a stále nevěděl, jaké oblasti dát přednost. Na začátku pobytu se u něj střídal pocit obrovského podivu s rozmrzelostí a únavou. Na mladého historika musel dopadat určitý pocit samoty, který vyvěral z neznámého prostředí a cizích tváří. Po několika dnech se však jeho stísněné pocity ustálily a on si začal naplno uvědomovat krásy Říma, kterého se stal součástí. Sám sobě si i přiznal, že do Říma přijížděl s určitými vsugerovanými představami, které si utvořil na základě literatury a cestopisů. Vyjadřuje se zde i k cestopisné knize Řím od Josefa Svatopluka Machara,¹⁴¹ kde podle Holinky autor přijel do hlavního italského města již s určitými vžitými předsudky, které zabránily tomu, aby pochopil krásu Říma v celé své podstatě. A dle Holinkova názoru se ještě méně k duši Říma a Itálie vůbec přiblížil Karel Čapek ve svých Italských listech.¹⁴² Rudolf Holinka se svěřil Chaloupeckému s pocity, které jej utvrzovaly v tom, že snad již plně pochopil onu přitažlivost „*věčného města*“.¹⁴³ Města, jež fascinovalo i naše předky v době Karla IV. Václav Chaloupecký byl velmi vděčný za Holinkovy podrobné popisy a alespoň na dálku jej podporoval v jeho badatelském průzkumu za novými objevy. Chaloupecký se mu dále svěřil i s tím, že by nejraději všeho nechal a utekl za ním se schovat před vším tím stálým štvaním – žádosti, návštěvy, kolegové a urgencye. Postěžoval si, že je denně nucen těmito věcmi mařit svůj drahocenný čas a domů se pak vrací rozmrzelý a nervózní kvůli nedodělané práci, kterou si předsevzal. Dále se Holinkovi zmínil o hojném maďarském zastoupení vysokoškoláků na přednáškách, kteří nerozumějí Chaloupeckého výkladu, takže mu jeho práce připadala zcela zbytečná. Chaloupecký také během Holinkova pobytu dbal

¹⁴⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého, dopis ze dne 29. 3. 1930.

¹⁴¹ Srov. Josef BLÜML, Pod sluncem italským s Josefem Svatoplukem Macharem, Jihočeský sborník historický 81, 2012, suppl. 4. Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918-1951, s. 389-397.

¹⁴² Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 3. 4. 1930.

¹⁴³ Tamtéž, osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 18. 3. 1930.

na to, aby mu byly zasílány nejnovější publikace. Holinka tak nebyl ochuzen o vědecké novinky pocházející z historických kruhů.¹⁴⁴

Rudolfův návrat z Říma se uskutečnil na konci května roku 1930.¹⁴⁵ Vyzbrojen novými zkušenostmi a znalostmi zajisté vzrostl i v očích svých univerzitních kolegů. Postupně se stal rovnocenným partnerem na poli historických polemik a naplno se vrhl do sepisování dalších velkých prací, které mu vynesly značné ohlasy. Krok po kroku se přibližoval ke svému dalšímu cíli, který jej měl skrze habilitaci posunout k získání nového akademického titulu a přiblížit jej ke svému profesorskému snu.

2.3 Počátky bratislavské univerzitní kariéry

Po návratu z italského studijního pobytu začal Rudolf Holinka zažívat nejen příznivé období na poli pracovním, ale i ve svém osobním životě. Mladý muž se rozhodl udělat významný krok, který jej přivedl do spokojeného dvacetitřiletého manželství. Rudolf Holinka znal svou budoucí ženu dlouhých šest let, avšak z počátku byl jejich vztah pouze přátelský a vyvíjel se veskrze na rovině korespondenční.¹⁴⁶ Jeho manželka Marie Holinková, rozená Klapálková, pocházela z malebného města Litomyšle, které leží na samém východě Čech. A právě zde v průběhu letních prázdnin roku 1924 Rudolf Holinka poprvé potkal mladou ženu, která jej okouzila nejen svou laskavostí, ale i hřejivým úsměvem.¹⁴⁷ Marie Klapálková byla o sedm let starší než Rudolf Holinka, ale i přes tento nezvyklý věkový rozdíl se po zbytek života stala jeho osudovou ženou. Marie pocházela zcela z odlišného rodinného zázemí. Celý život vyrůstala jako jedináček v měšťanském prostředí. Její otec zaopatřoval svou rodinu skrze své pohostinství v Litomyšli a matka se starala o domácnost. Mariin otec zemřel ten samý rok, kdy se mladý pár potkal, možná i to napomohlo k jejich postupnému sblížení.¹⁴⁸

¹⁴⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého, dopis ze dne 15. 4. 1930.

¹⁴⁵ Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 5. 5. 1930.

¹⁴⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 2, inv. č. 82: Korespondenční lístek Marii Klapálkové ze dne 31. 7. 1924.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 46: Prohlášení o rodovém původu Marie Holinkové ze dne 26. 10. 1940.

Díky zmapování adres na pohlednicích, které byly zasílány Marii z rozličných Holinkových cest, víme, že neprovdaná žena bydlela s matkou Annou Klapálkovou v Litomyšli až do oficiálního potvrzení jejich vztahu sňatkem. Věřím, že se za touto skutečností skrývala i tradiční katolická výchova, v které Marie Klapálková vyrůstala.

Církevní sňatek se uskutečnil na začátku srpna roku 1930 v kostele svatého Matěje na Šárce v Praze.¹⁴⁹ Marie Holinková opustila místo sekretářky v Litomyšli a přestěhovala se za svým manželem do pražského bytu. Manželství Holinkových bylo ve všech směrech velmi šťastné. Marie byla Rudolfovou velkou oporou a zcela chápala manželovu vášeň a pracovní nasazení pro historii. Jediný stín, který mohl trápit tuto rodinu, bylo bezdětné manželství. Tato skutečnost mohla být zapříčiněna i vysokým věkem Marie Holinkové. Během svatby jí bylo už třicet osm let. Možná i díky tomu měl Rudolf Holinka velmi vřelý a otcovský přístup ke svým univerzitním posluchačům. Mladí vysokoškoláci na svého milého učitele nezapomínali ani po svém odchodu z univerzity a často mu zasílali dopisy, aby mu sdělili, kam je jejich osud zavedl - „*Pokládala jsem za svou milou povinnost napsati Vám něco o sobě, když se mé životní prostředí poněkud změnilo, neboť vím, že jste vždy jevil zájem o osudy svých posluchačů.*“¹⁵⁰ „*Byl jste mi vždy dobrým rádcem a stále se velmi rád vracím do Vašich přednášek o středověku. Stále obdivuji Váš široký rozhled v historii a metodu, které jste se tak dokonale zmocnil a využil právě v tomto kusu historie.*“¹⁵¹ „*Hlásím se, jak jsem Vám slíbila v Praze. Budu velmi ráda, když mi pošlete nějakou Vaši práci. Alespoň se budu při tom mém živoření na co těšit. Bylo mi zaraženo i ježdění domů na neděli. Prosím Vás, abyste mi občas poslal nějakou tu pozvánku do Prahy, jak jsme o tom mluvili.*“¹⁵²

Je velmi obtížné dopátrat se a zmapovat pobyt či zaměstnání Marie Holinkové v Praze. Jediná zmínka o jejím působení se nachází v dopise Hynka Kollmanna¹⁵³

¹⁴⁹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 2: Oddací list Rudolfa Holinky ze dne 30. 9. 1930.

¹⁵⁰ Tamtéž, kart. 4, inv. č. 207: Osobní korespondence, dopis Aleny Pechtové ze dne 14. 9. 1950.

¹⁵¹ Tamtéž, kart. 4, inv. č. 171: Osobní korespondence, dopis Karla Kurky ze dne 7. 6. 1941.

¹⁵² Tamtéž, kart. 4, inv. č. 190: Osobní korespondence, dopis Milady Musilové ze dne 6. 3. 1952.

¹⁵³ Hynek Kollman patřil do skupiny významných archivářů, kteří se od konce 19. století podíleli na rozmachu ediční činnosti nejen na vědeckém základě, ale i na evropské úrovni. Stal se také jedním z prvních českých badatelů, kteří prozkoumávali vatikánský archiv. Z tohoto bádání vzešlo jeho životní dílo – edice pramenů k českým náboženským dějinám první poloviny 17. století. Srov. F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 579-584; Z. KUKÁNOVÁ, Zřízení a historie, s. 228-229.

adresovaném Rudolfu Holinkovi. Ten si v něm stýská právě po jeho manželce, která se po nějaký čas starala o chod domácnosti Kollmannových - „*Vaše paní nám schází čím dál tím více. Její nástupkyně nedovede nám ji ani zdaleka nahraditi. Pociťujeme to v každé příčině, v pořádku, ba i na jídelním lístku.*“¹⁵⁴ Holinka se svou paní velmi rád cestoval a poznával kulturu jiných zemí. Jejich první velká dovolená směřovala do Itálie. Zde mohl využít své italské jazykové schopnosti, které si rozšířil během studijního pobytu v Římě. Hlavním cílem jejich cesty byla renesanční Florencie a cestou nazpět se zastavili v Benátkách, kde Marii Holinkovou nejvíce okouzila romantická projížďka gondolou. Pro zajímavost bych zde i zmínila, že jejich italské putování probíhalo v ten samý čas, kdy Itálie vyhlásila válku africkému státu Habeši.¹⁵⁵ Ještě před vypuknutím druhé světové války se manželům Holinkovým v období letních prázdnin několikrát podařilo navštívit Francii. Vždy se z této dovolené vraceli plně odpočinutí a Rudolf Holinka se poté s novou chutí mohl vrhnout do další badatelské práce.¹⁵⁶ Pokud by si manželé Holinkovi v průběhu svého vztahu vyměnili osobní korespondenci, která by obsahovala jejich niterné pocity a myšlenky, tak si ji po předčasném úmrtí Rudolfa Holinky musela ponechat jeho manželka. Marie Holinková poskytla Archivu Národního muzea pouze soubor pohlednic, které bohužel neobsahují důležité informace pro hlubší pochopení jejich soukromých životů.

Holinka se v březnu roku 1933 odhodlal k napsání prosebného dopisu, který mu měl pomoci k získání pracovního místa ve Veřejné a univerzitní knihovně v Praze. Jeho prosba byla zajisté vedena nejenom touhou dostat se k studiu pramenů do pražské knihovny, ale také musel přemýšlet o soužití s manželkou, které bylo pravidelně přerušováno jeho častým dojížděním do Bratislavy. Záhy však dostal negativní odpověď. Zde mu bylo vysvětleno, že se univerzitní knihovna nachází v poněkud obtížnější situaci a že je v dané době nemožné sehnat dostatek prostředků pro financování další pracovní pozice.¹⁵⁷ Po této příhodě se Rudolf Holinka začal naplno věnovat bratislavské univerzitě. Brzy se stal součástí instituce, která sdružovala nejen

¹⁵⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 162: Osobní korespondence Hynka Kollmanna ze dne 29. 3. 1934.

¹⁵⁵ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 248: Osobní korespondence Jana Vilikovského ze dne 10. 11. 1935.

¹⁵⁶ Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 24. 7. 1936.

¹⁵⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 21: Veřejná a univerzitní knihovna v Praze. Odpověď na Holinkův dopis z 23. 3. 1933.

univerzitní, ale i mimouniverzitní pracovníky na Slovensku. Předsednictvo duchovnědné třídy Učené společnosti Šafaříkovy jej na své výroční schůzi ze dne 16. května roku 1933 zvolilo za dopisujícího člena, řádným členem se stal až roku 1937.¹⁵⁸ Tato volba byla uskutečněna na základě Holinkových vědeckých zásluh, kterými již přispěl k rozvoji společenských věd na Slovensku. Učená společnost Šafaříkova byla založena v prosinci roku 1926. Učitelé filozofické fakulty zde vykonávali zejména práci vědecko-organizační a samozřejmě práci vědeckou, která byla nejvíce zaměřena na výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi. Holinka se brzy po svém přijetí začal aktivně podílet na jejím chodu. Byl mu přidělen dohled nad písemnou agendou, která prošla kanceláří Učené společnosti Šafaříkovy. Nutno dodat, že členové této instituce jí věnovali mnoho času a energie a přitom vše vykonávali nezištně a bezplatně.¹⁵⁹ Součástí Holinkova působení na Univerzitě Komenského bylo dokončení veškerých podmínek, které byly uděleny každému kandidátu na učitelství. Aby se mohl stát budoucím pedagogem, musel vykonat předběžnou filozoficko-pedagogickou zkoušku, kterou úspěšně složil pod vedením profesora Josefa Hendricha a Václava Chaloupeckého.¹⁶⁰

V ten samý čas Rudolf Holinka zúročil nově nabyté poznatky z italského bádání v knize Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI. Holinka zde líčí Jenštejnovo mládí a jeho rychlý vzestup končící nejvyšším místem na žebříčku české hierarchie. Následně se rozhodl zrekonstruovat Jenštejnův energický boj za uznání platnosti volby římského papeže Urbana VI. Ten se stal prvním papežem, který se díky západnímu schizmatu musel dělit o výsadní postavení s avignonským vzdoropapežem Klementem VII. Holinka se zde také věnuje významu Vojtěcha Raňka z Ježova. Na základě zachovaných polemik mezi Jenštejnem a Vojtěchem Holinka odhalil lidštější přístup Vojtěcha k poddaným, než jaký měl učený pražský scholastik – „*Kritičnost v myšlení a možno-li tak říci tolerance ve věci přibližují mistra Vojtěcha daleko více nazírání a cítění naší doby než jednostranně skvělé projevy ortodoxní, nebo mravokárně reformní jeho vrstevníků, Jenštejna a Matěje z Janova.*“¹⁶¹ Ohlasy na Holinkovu práci byly velmi pozitivní. Dokazují to nejen následně publikované recenze,

¹⁵⁸ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 22; inv. č. 35.

¹⁵⁹ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 303-308.

¹⁶⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 23: Vysvědčení o předběžné zkoušce filosoficko-pedagogické ze dne 6. 10. 1933.

¹⁶¹ Rudolf HOLINKA, Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI., Bratislava 1933, s. 133.

kteře v práci vyzdvihly zejména Holinkův nestranný přístup k látce a nově odhalené poznatky i přes značné množství již vydané literatury k tomuto tématu,¹⁶² ale i pográtulování skrze osobní korespondenci Rudolfa Holinky. Mezi prvními byl Hynek Kollmann, který toto dílo hodnotil po všech stránkách jako zcela dokonalé nejen svou jasností, ale i bystrotí Holinkova historického nadání. Kollmann jako znalec v oblasti prozkoumávání pramenů dokázal velmi dobře pochopit, kolik lopotné práce si Holinkovo bedlivé studování vyžádalo, aby mohl představit spis široké veřejnosti.¹⁶³ Tato publikace se pro Holinku stala rozhodující i v následném univerzitním postupu. V lednu roku 1934 se knihou o Jenštejnovi habilitoval na soukromého docenta a 1. března mu byla udělena „*venia legendi*“ pro obor všeobecných dějin středověkých na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Díky tomuto oficiálnímu oprávnění mohl Rudolf Holinka začít přednášet na bratislavské univerzitě.¹⁶⁴ Tato kniha mu přinesla i další ocenění v podobě peněžité odměny. Ta mu byla zaslána roku 1935 skrze spolek Svatobor v Praze, který podporoval české spisovatele. Kniha o Jenštejnovi byla ohodnocena porotou, jež se skládala z předních historiků té doby - Josefa Šusty, Josefa Pekaře a Jaroslava Bidla. Spolek Svatobor udělil Rudolfovi obdobný finanční příspěvek na vědeckou práci ještě roku 1941.¹⁶⁵ V tomto období Rudolf Holinka také obdržel první dopis od Josefa Pekaře.¹⁶⁶ Ten jej poprosil o zaslání Holinkova životopisu spolu se seznamem připravovaných prací a také jej požádal, jestli by jej mohl obeznámit se svými vědeckými plány do budoucna. Na základě Holinkovy písemné odpovědi jej

¹⁶² Srov. Otakar ODLOŽILÍK (rec.), Rudolf Holinka - Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI., Časopis Matice moravské 58, 1934, s. 368-373; Augustin Alois Neumann (rec.), Rudolf Holinka - Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI., Hlídky 51, 1934, s. 26-27.

¹⁶³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 162: Osobní korespondence Hynka Kollmanna ze dne 29. 3. 1934.

¹⁶⁴ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 25; inv. č. 26: Stanovení data Holinkova habilitačního kolokvia z 22. 1. 1934; Udělení *venia docendi* pro obor všeobecných dějin středověkých na FF Univerzity Komenského z 1. 3. 1934.

¹⁶⁵ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 30: Spolek Svatobor v Praze - přidělení odměny R. Holinkovi za spis „Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna“ ze dne 30. 7. 1935 a inv. č. 47: Spolek Svatobor v Praze - přidělení finančního příspěvku ze dne 1. 3. 1941.

¹⁶⁶ Tamtéž, kart. 4, inv. č. 208: Osobní korespondence Josefa Pekaře 21. 2. 1935.

Pekař navrhl na dopisujícího člena Královské české společnosti nauk v Praze, kam byl Holinka roku 1936 řádně zvolen.¹⁶⁷

Je zcela přirozené, že Rudolf Holinka v průběhu své badatelské činnosti sepsal řadu inovativních příspěvků ke slovenské problematice. Nezabýval se celou problematikou slovenských dějin, ale vybral si jemu blízké dílčí otázky, které dokázal velmi uspokojivě osvětlit a rozebrat. V časopise Bratislava byla vydána jeho edice Maurovy legendy o svatém Svoradovi a Benediktovi. Dějiště této legendy bylo zasazeno do historické půdy starého Slovenska. Tito evropští světci byli stále uctíváni jako patroni slovenského území a snad pro jejich trvalou aktuálnost se Rudolf Holinka rozhodl ještě blíže osvětlit tuto problematiku. Ukázal, že autor legendy biskup Maurus je spolehlivý svědek doby obou světců. V tomto článku se nezabýval pouze vyložением této legendy, ale také zde rozebral všeobecnou problematiku uchopení a zkoumání legend. Svě předpoklady demonstroval na osobě Josefa Pekaře, který byl právě díky svým znalostem schopen obhájit pravost legendy Kristiánovy o svatém Václavovi a jeho babičce svaté Ludmile. Tato legenda byla od časů Dobrovského pokládána za falzum, ale Pekař byl schopen ji vrátit nazpět do 10. století, kam podle něho patřila.¹⁶⁸ Rudolf Holinka svou důkladnou heuristickou prací provedl rozbor všech rukopisných textů, které se vztahovaly k námětu. Na základě této textové kritiky podal první ucelené kritické vydání legendy Maurovy (poslední nejstarší vydání této legendy pocházelo z roku 1849). Zde také poprvé využil texty týkající se slovenských světců z uherských rukopisných breviářů ze 14. a 15. století.¹⁶⁹ Holinka obdržel od svého bratislavského kolegy profesora Josefa Borovičky (profesor všeobecných dějin novějších na Univerzitě Komenského v Bratislavě) děkovaný dopis za toto dílo. Borovička zde nejvíce kvitoval Holinkovo umění vtáhnout čtenáře do děje. Avšak neostýchal se mu i přátelsky poradit skrze své vlastní zkušenosti, aby se nebál podrobnějšího popisu, který by usnadnil nezasvěceným jedincům více porozumět této problematice.¹⁷⁰ Roku 1935 Rudolf Holinka přispěl do časopisu Bratislava obsáhlým pojednáním k třístému výročí založení

¹⁶⁷ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 268: Oznámení o zvolení Rudolfa Holinky dopisujícím členem Královské české společnosti nauk v Praze ze dne 8. 1. 1936.

¹⁶⁸ Rudolf HOLINKA, Svatý Svorad a Benedikt, světci Slovenska, Bratislava 7, 1934, s. 304-352; Týž, Legenda o Sv. Svoradovi a Benediktovi – čo prameň historický, Svoradov 3, 1934, s. 5-9.

¹⁶⁹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 53/ 1: Posouzení Holinkovy vědecké práce k návrhu na jeho jmenování profesorem všeobecných dějin.

¹⁷⁰ Tamtéž, Osobní korespondence Josefa Borovičky ze dne 24. 2. 1935.

Trnavské univerzity, která byla jednou z prvních univerzit na Slovensku. V něm vypsal těžké začátky této instituce a poukázal i na významný podíl českých jezuitů na jejím vzniku.¹⁷¹ Jeho pozornost upoutala i další legenda věnovaná slovenské tematice. Z již zmíněné legendy o sv. Svoradovi a Benediktovi čerpala též svatoštěpánská legenda Vita maior z konce 11. století. Holinka prostudoval tedy i tento pramen a pojednal o něm ve svém článku „*Vita sancti Stephaniregis*“ ve Sborníku Matice slovenskej. Pokusil se zde osvětlit historii počátku uherského křesťanství a také zde poukázal na zřejmý odkaz již nedochované legendy vojtěšské.¹⁷² Tyto práce do jisté míry předjímají Holinkův budoucí zájem právě o studie svatovojtěšské. Během tohoto období se také velkým dílem podílel na vzniku prací Václava Chaloupeckého, spočívajících na archivním materiálu. Zejména se jednalo o texty k Žilinské knize, vydané roku 1934. Dále Středověké listy ze Slovenska publikované roku 1937 (v neposlední řadě Prameny X. století legendy Kristiánovy o svatém Václavu a svaté Ludmile z roku 1939, které se ale již nevztahují ke slovenskému bádání). Rudolf Holinka v těchto zmíněných případech označil v dopise napsaném neznámému adresátovi sám sebe za spolupracovníka svého učitele profesora Václava Chaloupeckého. Dokonce tyto výtisky považuje z velké části za svou práci – „*Na filiaci rukopisů i ve věcech textově kritických měl jsem velkou účast a svými zásahy jsem zabránil – po této stránce- různým omylům, které by protivníci Chaloupeckého znamenitě využili*“. Chaloupeckému zde neodpírá jeho velký význam a vidí v něm velice energickou, pracovitou a originální osobnost. Vždy to pro něj byl badatel plný mnoha pozoruhodných postřehů, který byl obdarován až zvláštní schopností poukázat na problém ve zcela jiném světle. „*Medievalistou však pravém slova smyslu nebyl. Měl zde značné nedostatky věcné, ale hlavně nedovedl klidně a methodicky analyzovat text, vyčísti z něho, co skutečné obsahuje, a nevkládati do něho, co tam není a nemůže být.*“¹⁷³ Vyvstává zde otázka, kdo byl tím zamlčeným adresátem, kterému byl Rudolf Holinka schopen napsat takto otevřený dopis po smrti Václava Chaloupeckého. A zdali se jen pisatel nechtěl svěřit se svými nejniternějšími pocity, avšak již předem věděl, že nebude schopen tento zcela upřímný dopis odeslat. Možná to mohl být i určitý odkaz pro budoucí generaci, aby osvětlil celé své badatelské zásluhy,

¹⁷¹ Rudolf HOLINKA, Založení Trnavské univerzity, Bratislava 9, 1935, s. 213-254.

¹⁷² Týž, Vita sancti Stephani regis, in: Sborník Matice Slovenskej, část druhá - Historia, 16-17, 1938-1939, s. 182-202.

¹⁷³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 14, inv. č. 439/5: Nedokončený dopis Rudolfa Holinky adresovaný neznámému profesoru - odpověď na jeho dopis ze dne 28. 11. 1951.

kteře zůstaly doposud umlčeny. Na tuto domněnku ukazuje fakt, že tento dopis nezničil a nechal si jej až do své předčasné smrti uložený ve svých poznámkách.

Rudolf Holinka postupně obrátil historický zájem ke studiu vojtěšských legend z 10. století. Náklonnost k životu svatého Vojtěcha projevil již roku 1935, kdy se rozhodl vypracovat úvod k edici „*Legendy Bruna z Querfurtu*“ vydané a přeložené Holinkovým přítelem Janem Vilikovským.¹⁷⁴ V pozdějších letech se velmi rád k tomuto námětu vracel v dalších publikacích, ve kterých naznačoval hlavní myšlenky své velké chystané práce. Bohužel vznik jeho celoživotního díla o svatovojtěšské době byl násilně zastaven v samých počátcích Holinkovou smrtí. Roku 1936 se Holinkovi naskytla nová pracovní nabídka, o které byl informován dopisem od Vladimíra Groha, profesora starověkých dějin na Masarykově univerzitě v Brně. Profesor Groh byl v dané době děkanem filozofické fakulty v Brně¹⁷⁵ a musel vyřešit nově vzniklý problém na univerzitě, který byl zapříčiněn náhlým úmrtím profesora Bohumila Navrátila. Na základě této ztráty si Groh vybral právě Holinku, kterému ve svém soukromém dopise nabídl profesuru středověkých dějin všeobecných na brněnské filozofické fakultě právě po zemřelém Navrátilovi.¹⁷⁶ Rudolf Holinka ihned informoval svého univerzitního chráněnce Václava Chaloupeckého o možném odchodu do Brna. Ten na tuto novinku reagoval kladně, i on v ní spatřoval v dané chvíli jedinou možnost Holinkova profesního růstu. Také se však na celou věc díval realističtěji a nebál se vyjádřit svou pochybnost nad vyhlídkou získání brněnské profesury. Z univerzitních zdrojů se k Chaloupeckému doneslo, že zde jsou i další kandidáti na tento post. Velké šance přikládal Karlu Stloukalovi, Bedřichu Mendlovi a nejvíce Josefu Matouškovi, kterého měl prosazovat jak profesor Julius Glücklich, tak snad i profesor Šusta.¹⁷⁷ Rudolf Holinka i přesto reagoval na tuto nabídku jednoznačně kladně a rozhodl se ji přijmout i se slibem, že se podrobí veškerým požadavkům profesorského sboru brněnské fakulty (okamžité přestěhování Holinky do Brna). Na vysvětlení svého rozhodnutí popsal profesoru Grohovi jeho danou situaci na Univerzitě Komenského. Jako docent středověkých dějin všeobecných byl po celý den zaneprázdněn zejména seminární agendou. Zbylý čas pak

¹⁷⁴ Jan VILIKOVSKÝ (ed.), *Život a utrpení svatého Vojtěcha biskupa a mučedníka – Svatý Bruno z Querfurtu*, Praha 1935.

¹⁷⁵ F. JORDÁN (ed.), *Dějiny univerzity v Brně*, s. 343.

¹⁷⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 125: Osobní korespondence Vladimíra Groha ze dne 31. 7. 1936.

¹⁷⁷ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 6. 9. 1936.

musel věnovat přípravě přednášek. Také si zde postěžoval na nedostatek prostoru pro vědeckou práci, ke které se bohužel obracel zejména o prázdninách. Velmi otevřeně zde nastínil i mizivou naději na placenou profesuru na bratislavské vysoké škole, což jej předurčovalo k trvalému nedostatku prostředků. Holinka také profesora Groha seznámil se svými přípravnými pracemi k monografii o Václavu IV. a jeho době. Ve svém bádání však pokračoval se značnými překážkami, neboť byl příliš vzdálen hlavně pražským knihovnám a archivům.¹⁷⁸ Holinkovo zklamání muselo být obrovské, když se v dalším dopise od profesora Groha dozvěděl, že se situace na Masarykově univerzitě od léta podstatně změnila. A na toto místo byl profesorským sborem dosazen František Hrubý, který již předtím na brněnské vysoké škole působil jako bezplatný mimořádný profesor a zároveň zastával místo ředitele Zemského archivu v Brně.¹⁷⁹ S kapkou hořkosti se musel Rudolf Holinka vyrovnat se svým druhým pracovním odmítnutím a pokračovat v běžném životě.

Během univerzitní práce se Rudolf Holinka zapojil do nepřehledného množství nabídek literárního charakteru, které se však bohužel nikdy nepodařilo realizovat. Mnohé již napsané články ztroskotaly zejména na nedostatku financí či neklidném období, které v pozdějších letech nastalo na československém území. Některé nepublikované práce jsou uloženy v pozůstalosti Rudolfa Holinky.¹⁸⁰ Kromě literární činnosti byl také často zván na velké přednáškové akce. Holinkova první příslibená účast se uskutečnila o prázdninách na Dalečínských akademických konferencích pro posluchače a absolventy vysokých škol a pro mladou katolickou inteligenci. Holinka zde přispěl přednáškou o českém středověku do cyklu „*Česká otázka a základní předpoklady pro poznání českých dějin*“.¹⁸¹ Při této příležitosti navázal bližší kontakt s redaktorem časopisu Řád Janem Hertlem, který se spolupodílel na této akci.¹⁸² Začali spolu udržovat velmi vřelý vztah nejen v rovině pracovní (články R. Holinky do časopisu Řád), ale i v rovině soukromé. Jan Hertl se například Holinkovi upřímně vyznal ze svého strachu o profesora Josefa Pekaře. Ten zkolaboval v květnu roku 1936

¹⁷⁸ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 256: Strojový průklep dopisu Rudolfa Holinky adresovaný Vladimíru Grohovi ze dne 17. 8. 1936.

¹⁷⁹ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 125: Osobní korespondence Vladimíra Groha ze dne 20. 10. 1936.

¹⁸⁰ Tamtéž, kart. 10: Nepublikované práce Rudolfa Holinky; kart. 14: Netištěné zprávy, recenze a referáty Rudolfa Holinky.

¹⁸¹ Tamtéž, kart. 15, inv. č. 445/1,2: Program konference (4. – 31. 7. 1935) a text Holinkovy přednášky.

¹⁸² Tamtéž, kart. 3, inv. č. 134: Osobní korespondence Jana Hertla ze dne 9. 5. 1935.

a celá historická obec byla touto zprávou velmi otřesena. „*Nakoupím mu novin, to ho jedině chudáčka může potěšit. Ani nevíte, jak jsem z toho nešťasten. Tak jsem si ho zamiloval jako tátu. Pro mě je daleko víc než všichni dohromady v Čechách nevyjímajíc Masaryka.*“¹⁸³ U Pekaře se 17. května tohoto roku dostavilo drobné krvácení do mozku spolu s postupující sklerózou mozkových cév. Jeho stav se podařilo stabilizovat, ale od této příhody už profesor ztrácel svou pověstnou energii a chuť do života. Po půl roce se opět dostavilo další mozkové krvácení, které způsobilo následné ochrnutí nohy a ruky. Profesorův stav se ještě více zhoršil náhlou smrtí jeho bratra, stal se velmi mlčenlivým a netečným. Josef Pekař byl ze svého bezútěšného stavu vysvobozen smrtí 23. ledna roku 1937.¹⁸⁴

Česká historická i kulturní veřejnost ztratila jednu z největších osobností tehdejší doby. Josef Pekař odešel ve svých nedožitých šedesáti sedmi letech a žal nad touto ztrátou bylo možné zaznamenat nejenom v denním tisku, ale i časopisech a dalších publikacích. I Rudolf Holinka obeznámil čtenáře Robotnických novin s odchodem profesora Josefa Pekaře, zde v krátké stati načrtl nepřetržitou práci tohoto velkého historika. Holinka zde také zmínil Pekařův velký zájem o kulturní rozmach Slovenska a jeho přesvědčení o tom, že by si slovenský národ měl udržovat své národní tradice. Podle Holinky bylo vždy zřejmé, že za veškerými názory Josefa Pekaře stojí osobnost zodpovědná, nebojácná a s vrozeným smyslem pro pravdu a čest. Holinka svůj článek ukončil slovy – „*Výmluvnosť, erudícia a nadanie, ktorými tento náš najprednejší historik vykladal české dejiny a hájil svoje názory „padni komu padni“, čini z jeho diela významný dokument českého úsili a vedeckého, kultúrneho a mravného našej doby. Takáto je to strata.*“¹⁸⁵ Z významných textů nelze opomenout již zmiňovaný pamětní sborník O Josefu Pekaři, který byl redigován samotným Rudolfem Holinkou. Holinka právě na této redakční práci úzce spolupracoval s Janem Hertlem a sborník můžeme považovat za nejcennější výsledek jejich přátelství. Myšlenka na vznik sborníku povstala mezi přáteli a známými Josefa Pekaře ve chvíli jeho pohřbu. Do publikace přispěli zejména autoři mladší a nejmladší generace té doby,¹⁸⁶ kteří se rozhodli vzdát

¹⁸³ Tamtéž, 25. 5. 1936.

¹⁸⁴ Josef HOBZEK, Příspěvky a materiály k životopisu Josefa Pekaře, in: O Josefu Pekařovi, s. 350-356.

¹⁸⁵ Rudolf HOLINKA, Za Jozefom Pekařom, Robotnické noviny 24. 1. 1937, s. 4.

¹⁸⁶ Do sborníku přispěli básníci - Jaroslav Seifert, Jan Zahradníček, Václav Renč, František Lazecký, František Křelina. Kromě Rudolfa Holinky se na dalších pracích podíleli Josef Vašica, Jan Vilikovský,

hold a úctu vědeckému dílu Josefa Pekař a lásce k této osobnosti. Mezi nimi nebyli jen přední historikové a vědečtí pracovníci, ale také významní básníci se zvučnými jmény jako Jaroslav Seifert či Jan Zahradníček. Jednotlivé články byly připraveny již v měsíci dubnu a květnu. Ihned se začalo s jejich postupným tiskem a všichni zúčastnění pevně doufali, že sborník vyjde v ohlášeném čase, tj. nejpozději do konce května. Díky nešťastným okolnostem se však práce zpozdila více než o půl roku právě díky Rudolfu Holinkovi – „*Do toho však zasáhlo rušivě moje zaneprázdnění a konečně i choroba oddalovala mne příliš dlouho od definitivní redakce mého článku, který v hlavních rysech byl hotov již koncem května.*“¹⁸⁷

Brzy se objevily reakce na toto dlouho očekávané dílo. O prvních referátech informoval Holinku Jan Hertl svým dopisem z února roku 1938. Hertl se zde pozastavoval nad malým počtem doposud sepsaných recenzí. Vyjádřil se k článku sepsanému Josefem Vítězslavem Šimákem, jenž se v Pojizerských listech vyslovil k vydanému sborníku velmi chladně až závistivě. „*Prý je to moc učené, to prý dělá naše mláďa a básně více méně moderní. Moc jsme se s Hobzkem nasmáli.*“ Hertl dále informuje Holinku o chystaném článku Arne Nováka, který je jejich dílem doslova nadšený. Nepříliš pozitivně se také zmiňuje o chystané recenzi Jana Slavíka – „*to bude tedy veselo*“. Rudolf Holinka se zde také dovídá, že obecně se nejvíce chválil právě jeho a Hobzkův článek.¹⁸⁸

K nejobsáhlejším recenzím zajisté patřil článek Františka Kutnara v Českém časopisu historickém.¹⁸⁹ Kutnar zde pronikavě zhodnotil jednotlivé příspěvky obsažené ve sborníku. Hned na úvod své recenze se věnoval vědecky nejrozsáhlejší studii od Rudolfa Holinky. Holinkův článek „*Dílo Josefa Pekaře*“ se zabýval rozborem Pekařových historických názorů v jeho jednotlivých dějepisných pracích. Rudolf Holinka se zaměřil na zrekonstruování Pekařových stanovisek k době reformační a nastínil zde jeho pojetí českých dějin, ve kterém vždy Pekař spatřoval nepřetržitou linii národního vědomí. František Kutnar ve své recenzi nejvíce vyzdvihl Holinkovu schopnost zařadit poznatky o Josefu Pekařovi nejen do širšího rámce cizích historických

Zdeněk Kalista, František Kutnar, Jan Hertl, Victor L. Tapié, Karel Schwarzenberg, Eduard Winter, Josef Kliment, Josef Klik a Josef Hobzek.

¹⁸⁷ R. HOLINKA (ed.), O Josefu Pekařovi, s. 10.

¹⁸⁸ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 134: Osobní korespondence Jana Hertla ze dne 2. 2. 1938.

¹⁸⁹ František KUTNAR (rec.), Rudolf Holinka (ed.), O Josefu Pekařovi, Český časopis historický 44, 1930, s. 93-98.

teorií, ale i domácího myšlenkového ovzduší.¹⁹⁰ Rudolf Holinka se také rozhodl věnovat podstatnou část svého článku Pekařově „*rehabilitaci*“ Kristiánovy legendy. Přiblížil čtenářům tento velkolepý čin ve vědě historické. Při studiu Kosmovy kroniky se Josefu Pekařovi podařilo učinit překvapující objev, že takzvaná Kristiánova legenda není falzem ze 14. století, nýbrž původní domácí dílo z 10. století. K této skutečnosti dospěl Josef Pekař nejenom svou intuicí, ale dokázal ji i historicky podložit pečlivým studiem českých legend (především studium legend o sv. Václavovi a Ludmile). Díky tomu se Pekařovi podařilo osvětlit mnohá temná období našich dějin a naší staré kultury.¹⁹¹ František Kutnar se k této pasáži vyjádřil slovy – „*Holinka hodnotí především metodické pochopení Pekařovo skutečného a pramenného významu legend a jejich eticko-estetické funkce v životě středověkého křesťana, nepouští se nijak do rozboru sporu, který se o Kristiána vedl, zůstává věrným vykladačem stanoviska Pekařova.*“¹⁹² Nejobsáhleji se František Kutnar ve své stati zabývá tou částí Holinkovy studie, která charakterizuje odlišná stanoviska a rozdílnou myšlenkovou konstituci Pekařovu a Masarykovu. Rudolf Holinka zde nejsobitěji objasnil podstatu a ráz sporu mezi Pekařem a Masarykem a ze svého osobního vědeckého poznání zhodnotil Pekařovy názory na období husitské. Při pečlivém prozkoumání této části můžeme snadno odhalit, že se Rudolf Holinka přiklání na stranu Josefa Pekaře. „*Pekařův rozbor historického argumentování Masarykova jest neobyčejně pádný a účinný.*“¹⁹³ Rudolf Holinka se snažil být ve svém nazírání na tuto problematiku co nejméně objektivní, a tak se rozhodl poukázat na důležitou myšlenku Masaryka, která se týkala českých kulturních dějin 19. století a dosud byla přezírána a nedoceněna. Masarykova myšlenka spočívala na navazování obrozenců na ideály reformačních Čech, a to generací Kollára, Palackého a Šafaříka, která provedla vpád evangelického Slovenska do Čech.¹⁹⁴ Sám Kutnar se s touto Holinkovou myšlenkou zcela ztotožnil – „*Při vší síle obrozenského romantismu a vlastenectví tento evangelický prvek je významnou složkou obrozenského pohybu české společnosti.*“¹⁹⁵ Rudolf Holinka se ve svém příspěvku také věnoval Pekařovu rodnému turnovskému kraji. Nastínil zde, že právě on probudil v Pekařovi prvotní

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 93.

¹⁹¹ Rudolf HOLINKA, Dílo Josefa Pekaře, in: O Josefu Pekařovi, s. 57-61.

¹⁹² F. KUTNAR (rec.), Rudolf Holinka, s. 94.

¹⁹³ R. HOLINKA, Dílo Josefa Pekaře, s. 77.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 84.

¹⁹⁵ F. KUTNAR (rec.), Rudolf Holinka, s. 95.

zájem o historické vědy. Neopomenul se také zmínit o důležitém vlivu Jaroslava Golla a jeho druhého učitele Antonína Rezka na Josefa Pekaře. Dále zde Holinka odhalil Pekařovo pojetí a uchopení historické vědy – „*Historie nevymýšlí, nýbrž chce viděti, nazíráti totalitu lidského vývoje, t. j. aktivní život lidské společnosti ve všech jeho duchovních i hmotných poutech.*“¹⁹⁶ Holinka také rozebral nejdůležitější díla Pekaře, jakými byla kniha Dějiny valdštejnského spiknutí, jeho studie dějin hospodářských a ústavních a samozřejmě třídičná publikace Knihy o Kosti inspirovaná láskou k Pekařově rodnému kraji, kde žili jeho předci. Tyto svazky si dokázaly podmanit i neodborného čtenáře, seznámily jej s povahou lidí a s prostředím na kosteckém panství. Prvním dílem se Pekařovi podařilo vyložením celistvých souvislostí odhalit zcela nový pohled na období českého baroka. Druhým dílem prozkoumal hmotné a právní poměry českého sedláka na kosteckém dominiu od středověku až do 18. století. Třetí díl se bohužel Pekařovi již nepodařil dokončit a vydat. Částečně jej nahrazuje spis České katastry 1654-1789, který byl vydán roku 1915. Zde se Pekař snažil vytvořit studii o českých berních a skrze katastry čili popisy selské a panské půdy se snažil vyvodit nové poznatky o vnitřních českých poměrech.¹⁹⁷ Na závěr svého příspěvku Holinka zdůraznil Pekařovu velikost a bolestnou ztrátu historika prvního řádu a rozloučil se s čtenáři sborníku těmito slovy – „*I když zub času bude hlodat i na jeho díle (historikové stárnou rychle), zůstane Pekařova čest, že je naplnit tím „mravním úsilím“, které jako tajemství historické práce poznávací vytyčil Leopold von Ranke.*“¹⁹⁸

Mezi dalšími recenzenty knihy O Josefu Pekařovi najdeme i J. Albrechta. Ten vyjádřil svůj názor na stránkách časopisu Lumír.¹⁹⁹ Obšírnou monografickou studii od redaktora tohoto sborníku Rudolfa Holinky označil za jeden ze čtyř důležitých pilířů, na kterých celé toto „pekařovské“ dílo stojí. Další recenze na knihu o národním dějepisci byla napsána Josefem Matouškem do Národních listů. Tuto knihu označil obsahově i vnější úpravou za opravdu důstojnou poctu památce tohoto velikána historické obce. Za klad příspěvku Rudolfa Holinky označil jeho povšimnutí si i drobnějších statí Josefa Pekaře a také některých závažných recenzí a důležitých novinových článků. Dále zde vyzdvihl i Holinkovo zhodnocení rozměrné studie v závěru svého příspěvku. Čtenáře se

¹⁹⁶ R. HOLINKA, Dílo Josefa Pekaře, s. 49.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 61-69.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 144.

¹⁹⁹ J. ALBRECHT, Nad knihou o Josefu Pekařovi, Lumír 64, 1937-1938, s. 517-519.

rozhodl informovat o přednostech, ale i nedostacích své více popisné než analytické metody, jakož i důvody, proč se rozhodl právě pro tento způsob zachycení Pekařova díla. Josef Matoušek zde také ohodnotil Holinkovo připomenutí obou hlavních učitelů, Golla a Rezka, kteří byli v Pekařově díle „*mistrně sloučeni*“. Matoušek však nejvíce upřel svou pozornost zejména tam, kde šlo o obor autorova odborného zájmu. „*Co napsal o Pekařově Žižkovi uměřenosti a spolu bystrostí soudů a klidem věcného rozboru je snad nejvystižnější dosud úvahou souhrnnou o tomto podivuhodném díle, jež bude ještě dlouho zaměstnávati historiky i celou kulturní veřejnost.*“ Matoušek zde také neopomenul zmínit, že i v této publikaci se vyskytl úděl sborníků, které jsou napsané více autory. Mnohé skutečnosti a informace se v něm opakují a soukromá Holinkova studie, která byla právě svým obsahem nejobširnější, pojednává o mnohém, co zpracovávají ve sborníku velmi podobně také příspěvky dalších autorů.²⁰⁰ Další krátkou zmínku o knize O Josefu Pekařovi jsem našla v Časopise Společnosti přátel starožitností. Josef Pelikán zde velmi krátkým a stručným příspěvkem představit tuto knihu svým čtenářům.²⁰¹ I Jaroslav Marek se velmi pochvalně vyjádřil o Holinkově pasáži ve sborníku věnovaném Josefu Pekařovi. Ve své knize O historismu a dějepisectví se odvážil Holinku označit za jednoho z nejhlubších historiků tehdejší „*třetí generace Gollovy školy*“. „*Rudolf Holinka, byl badatelem o značných myslitelských zájmech a erudici a věnoval při charakteristice díla J. Pekaře otázkám historické metodologie jedny z nejlepších stránek, které byly v moderní české historiografii napsány.*“²⁰²

Sborník byl povětšinou hodnocen velmi kladně, ale objevily se zde i recenze zcela záporné. Nejostřejší kritika na toto dílo byla sepsána perem Jana Slavíka. Ten se stal ve třicátých letech velkým odpůrcem a agresivním kritikem svého učitele Josefa Pekaře. Zpochybňoval nejenom Pekařovy metody, ale i jeho názory na charakter husitské revoluce a na smysl a periodizaci českých dějin.²⁰³ A tak se snad rozhodl tento zarputilý Pekařův odpůrce, že i po jeho smrti bude muset zpochybnit vzpomínku na tohoto velikána. Vyplnila se tak obava, kterou předpověděl Jan Hertl v dopise adresovaném Rudolfu Holinkovi. První zmínka o tomto sborníkem byla Slavíkem

²⁰⁰ Josef MATOUŠEK, *Kniha o národním dějepisci*, Národní listy 21. 1. 1938, s. 4.

²⁰¹ Josef PELIKÁN, *O Josefu Pekařovi*, Časopis Společnosti přátel starožitností 46, 1938, s. 221.

²⁰² J. MAREK, *O historismu*, s. 76.

²⁰³ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 739.

sepsána v březnu roku 1938 a publikována v Národním osvobození. Zde se kriticky vyjádřil zejména o Holinkově historiografickém přístupu v otázkách hodnocení Josefa Pekaře Josefem Šustou, Kamilem Kroftou, Václavem Novotným a v neposlední řadě Václavem Chaloupeckým. Holinkovo pojetí charakterizoval jako velmi opatrné. Ještě větší kritika se však snesla na Jana Hertla a jeho příspěvek „*Prožití dějin*“. Slavík se zde nebál ostře napadnout a obvinil Hertla z „negramotnosti“ a neznalosti problematiky, o které Hertl ve svém příspěvku psal. Negativní hodnocení od Slavíka také dostaly příspěvky od Vašici, Vilikovského, Tapiého a Schwarzenberga. Zajímavé je, že příspěvek od Josefa Hobzka se rozhodl úplně opominout. Zbylé autorské příspěvky dopadly o poznání lépe.²⁰⁴ Tento Slavíkův článek rozpoutal otevřenou polemiku mezi ním a Janem Hertlem. Bohužel se tyto názorové střety neodehrávaly pouze v publikovaných tiskovinách, ale tento svár přerost v otevřenou válku. Na první Slavíkovu kritiku ihned reagoval Rudolf Holinka dopisem pro Jana Hertla, který mu záhy odpověděl. Zde se Hertl zmiňuje, že Rudolf Holinka si do této doby vůbec neuvědomil, že Slavík „*je učenec hospodský*“. Hertl samotného Slavíka definoval těmito slovy – „*při pátém pivu se o politice mluví tak, jako on mluví o tom, co se mu nelíbí.*“ Jan Hertl si byl plně vědom, že z celé Slavíkovy kritiky vyšel ze všech autorů nejhůře. A i když znal Slavíkův styl diskuze, nemohl tuto křivdu, kterou v jeho článku spatřoval, nechat bez povšimnutí. Ve svém dopise vyzval Holinku, ať sepiše obranné prohlášení a ihned mu jej zašle nazpět. Jan Hertl jej chtěl obratem spolu s jeho polemikou otisknout v Národním osvobození.²⁰⁵ Jan Hertl se v tomto dopise také otevřeně omlouvá Rudolfu Holinkovi. Plně si uvědomoval, že veškeré nepříjemnosti způsobil on a mrzelo jej, že do tohoto sporu zatáhl své přátele.²⁰⁶ Když Jan Hertl nesl své a Holinkovo prohlášení do redakce Národního osvobození, setkal se na chodbě s Janem Slavíkem. Slavíka v ten okamžik zachvátila strašlivá zlost a začal na Hertla křičet. Celou tuto situaci musel ukončit až zaměstnanec redakce, který Slavíka vtáhl do jiné místnosti. Celou tuto trapnou situaci vylíčil Jan Hertl svému příteli Holinkovi v dalším dopise: „*Hrozil mně úplným odděláním v časopise „Dějiny a přítomnost*“. *Řekl jsem mu, že jsem na to zvědav. Lidé Slavíka znalí říkají, že jsme neměli odpovídat a*

²⁰⁴ Jan SLAVÍK (rec.), Kniha o Josefu Pekařovi, Národní osvobození, 9. 3. 1938, s. 6.

²⁰⁵ Jan SLAVÍK – Rudolf HOLINKA – Jan HERTL, Polemika nad knihou O Josefu Pekaři, Tamtéž, 24. 3. 1938, s. 10.

²⁰⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 134: Osobní korespondence Jana Hertla ze dne 11. 3. 1938.

*nechat ho být. Mě to ale nijak nemrzí, jenže Slavík tím asi tělesně velmi trpí. Kdybyste ho byl tenkrát viděl! Jeho sprostoty jsou ovšem neomluvitelné.*²⁰⁷ Jan Hertl se opravdu brzy dočkal Slavíkovy odpovědi. Slavíkova polemika vyšla v marxisticky orientovaném časopisu mladé tzv. Historické skupiny Dějiny a přítomnost.²⁰⁸ Tato skupina byla založena roku 1936 a právě Jan Slavík se stal její vůdčí osobností.²⁰⁹ Poslední polemika, která ukončila tento rozvleklý spor, byla sepsána Janem Hertlem. Hertl si na oplátku vybral svůj „domovský“ časopis Řád. Tento časopis katolické pravice byl založen roku 1930 a Jan Hertl by jedním z osmi mladých mužů, kteří se na tomto vzniku podíleli.²¹⁰ V tomto článku Hertl vyvrátil krok za krokem Slavíkovy myšlenky a celý spis ukončil velmi tvrdým ohodnocením Slavíkovy osobnosti. Hertl zde sarkasticky zmínil Slavíkovu poznámku o popletených mladých odchovancích universitní vědy, kteří zastávají opačné názory než Slavík. Hertl však shrnuje, že Slavík může svou „metodologii“ vyprávět jen svým patrně nepopleteným marxistickým a freudovským učňům v kroužku kolem časopisu Dějiny a přítomnost. „*Dílo Pekařovo však přetrvá pevněji a skvěleji, než si kdy pomyslí ten, jenž se Pekaře tak zbytečně, jak je dnes vidět, naobtěžoval.*“²¹¹ Těmito slovy udělal Jan Hertl pomyslnou tečku za vzedmutými emocemi, které byly rozpoutány vzpomínkovým sborníkem o Josefu Pekařovi.

3 Rudolf Holinka v zajetí politických poměrů

3.1 Rudolf Holinka se loučí s univerzitou v Bratislavě

Rudolf Holinka se ve třicátých letech stal během svého působení na bratislavské univerzitě renomovaným historikem a vyhraněným badatelem ve svém oboru. Jeho vědeckého přínosu si byli brzy vědomi i jeho kolegové z Univerzity Komenského, a tak byl 10. června roku 1937 profesorským sborem navržen na mimořádného profesora

²⁰⁷ Tamtéž, Osobní korespondence Jana Hertla ze dne 28. 3. 1938.

²⁰⁸ Jan SLAVÍK, Odpověď Janu Hertlovi, Dějiny a přítomnost 2, 1938, s. 55-59.

²⁰⁹ F. KUTNAR – J. MAREK, Přehledné dějiny, s. 987.

²¹⁰ M. C. PUTNA, Česká katolická literatura, s. 566-581.

²¹¹ Jan HERTL, Pekař a Slavík, Řád 5, 1938, s. 70-72.

všeobecných dějin středověkých.²¹² Docentu Holinkovi v té chvíli opět vysvitla nová naděje k tak vytouženému kariérnímu růstu. Bohužel i tyto naděje brzy uhasly, k jeho jmenování na univerzitě pro rychlý spád politických událostí již nikdy nedošlo. Filozofická fakulta v Bratislavě se potýkala s kritikou již od svého vzniku. Slovenským odpůrcům nejvíce vadilo, že všechna významná místa administrativního aparátu byla obsazena Čechy a na fakultách se přednášelo a úřadovalo česky.²¹³ Slovenská národní strana a Hlinkova Slovenská ľudová strana (HLSĽS) se během třicátých let spojily a vyrazily do akce proti „*čechizaci*“ slovenského národa. Situace se na slovenském území začala vyostřovat zejména díky radikálním členům HLSĽS, kteří se nejvíce zasazovali o autonomii Slovenska a návratu všech Čechů nazpět do české části republiky. Tato politická strana byla jedinou z větší českých a slovenských politických stran, která se vymykala přiblížování se české vládní politice. Postupem času toto seskupení neodolalo lákání vytvořit opravdový a mocný protičeský autonomistický blok, i když to jeho politiku posunulo výrazně směrem k fašismu. Na začátku října roku 1938 se rozhodla HLSĽS uskutečnit menší státní převrat a podařilo se jí eliminovat zbylé politické strany na Slovensku. Ústavním zákonem z 22. 11. 1938 došlo k legalizaci autonomie Slovenskej krajiny.²¹⁴ Tato slovenská separace navazovala na politický akt, který se uskutečnil 29. září 1938. Došlo k podepsáním Mnichovské dohody předními evropskými mocnostmi, které se rozhodly ustoupit německým požadavkům a vést politiku „*appeasementu*“. Nejdůležitějším výsledkem této dohody byla okupace a ztráta českého pohraničního území ve prospěch Německa.²¹⁵ Nový politický režim vnesl do života bratislavské univerzity mnoho změn. V napjaté politické situaci se slovenští vládní představitelé rozhodli rázně a bezohledně vyřešit problém s českými učiteli na bratislavské univerzitě. Z rozhodnutí vlády Slovenskej krajiny ze dne 12. prosince 1938 museli k prvnímu lednu roku 1939 opustit fakulty mnozí čeští profesori a učitelé. Filozofická fakulta tak ztratila věhlasná jména vědeckých pracovníků, jakými byli Josef Borovička, Václav Chaloupecký, Vladimír Klecanda, či Jaroslav Ludvíkovský. Záhy odešel do penze profesor Dobroslav Orel, který byl posledním ze zakládajících

²¹² AUK, fond FF, kart. 24, inv. č. 286: Dopis Rudolfa Holinky adresovaný profesorskému sboru Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze ze dne 4. 5. 1939.

²¹³ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 314-315.

²¹⁴ Srov. Z. KÁRNÍK, České země v éře První republiky. II., s. 175-178, týž, České země v éře První republiky. III., s. 561-562; 630.

²¹⁵ Týž, České země v éře První republiky. III., s. 614-623.

profesorů bratislavské filozofické fakulty. K velkým změnám došlo také ve vedení univerzity, jež se brzy přejmenovala na Slovenskou univerzitu.²¹⁶

V té době byl Rudolf Holinka pověřen rozšířením fotografického výzkumu nejstarších listin a rukopisů ve slovenských archivech. Během této pečlivé práce spolupracoval s fotografem Josefem Štěpánkem. Spolu od června roku 1938 vytvářeli fotokopie zvláště důležitých středověkých písemných památek.²¹⁷ Holinka o svém slovenském putování po archivech podrobně informoval Václava Chaloupeckého. Skrz jeho dopis můžeme zmapovat cestu jeho práce – z Nitry, do Trnavy a nazpět do Bratislavy. Ve svém dopise se zmiňuje, že tato práce byla nelehká a velmi časově náročná. Mnohdy také nebylo možné rozpoznat záhadné signatury, a tak hleděl spíše na to, aby ofotografovali co nejvíce materiálu, který se snad později podařil zařadit.²¹⁸ Holinka nezůstával netečný ani k vzniklým národnostním konfliktům na Slovensku. Jeho postoje lze velmi dobře odhalit díky článku „*Jan Jiskra z Brandýsa odpolitizovaný*“. Ve studii se Holinka pokusil vyvrátit mnohé mylné domněnky, které vycházely od slovenských radikálů. Ti se pokusili své postoje podložit historickými argumenty namířenými právě proti Čechům. Holinka zde velmi věcně nastínil, že tyto nepravdivé argumenty mají jediný nebezpečný cíl, a tím je působit rušivě při integračním procesu mezi Slováky a Čechy. Dále zde vyjádřil myšlenku, že nejdůležitějším opěrným bodem soužití mezi Slováky a Čechy či katolíky a protestanty je pravda a schopnost uvědomit si a připustit si, jaká byla a je. „*Jen takový realismus ve vědě i v životě, vědomý své zodpovědnosti pro budoucnost, jest příslibem lepšího příští v kulturních i politických věcech našeho národa. Nebo chcete-li Slováků a Čechů.*“²¹⁹ Z celého článku vyznívá, že Rudolf Holinka zastával myšlenku pročeskoslovenské orientace, kde by na Slovensku měli žít v souznění oba dva již výše zmíněné národy.

Další Holinkovy pocity na nestabilní situaci na Slovensku jsou zaznamenány v jeho dopisech adresovaných svým kolegům a přátelům. Václavu Chaloupeckému popsal situaci a poměry týkající se bratislavské univerzity. Ke konci listopadu se zde

²¹⁶ E. PAULINYIOVÁ, Vznik a vývin filozofické fakulty, s. 315.

²¹⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 37: Jmenování Rudolfa Holinky do pracovního týmu na ochranu písemných památek na Slovensku ze dne 7. 6. 1938.

²¹⁸ Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 14. 7. 1938.

²¹⁹ Rudolf HOLINKA, Jan Jiskra z Brandýsa odpolitizovaný, Jednota. Týždenník Štefánikovej spoločnosti v Bratislavě a Československej jednoty v Prahe, 4. 12. 1937, s. 327-329.

odehrávaly hlučné demonstrace studentů proti profesorům na „černé listině“. Holinka se rozhodl být o celé situaci co nejlépe informován, a tak se vydal jako zástupce českých docentů spolu s děkanem filozofické fakulty Janem Eisnerem ke slovenskému ministru školství. Zde se Holinka dozvěděl od ministra Matúše Černáka o plánu co nejdříve dosáhnout poslovenštění celé bratislavské univerzity. „*Bylo mi také dáno najevo, že se stanu postradatelným, jakmile bude knihovna předána – ostatně nemínil jsem nikdy a za žádnou cenu sloužiti pod novými pány, z důvodů osobních i vědeckých.*“ A tak si Rudolf Holinka uvědomil, že se smutně blíží konec jeho učitelského a vědeckého působení na slovenské univerzitě. V této situaci se uchýlil právě k Václavu Chaloupeckému, kterého nežádal jen o radu, ale také prosil o záštitu. Rudolf Holinka si chtěl ponechat svou docenturu a pokračovat ve své vědecké práci, avšak nevěděl, na jakou univerzitní půdu by se měl se svou žádostí obrátit.²²⁰ Chaloupecký svého „chráněnce“ ujistil, že vždy udělá v jeho záležitosti vše, co bude možné, a pokusí se zapojit svou intervenci i do akademických pražských a brněnských kruhů, aby mu pomohl získat nové pracovní místo, kde by měl možnost pokračovat ve vědecké činnosti.²²¹ Holinka také svou situaci písemně konzultoval s Josefem Borovičkou a brněnským profesorem Vladimírem Grohem. Profesor Groh písemně ujistil Holinku o své podpoře. Nad jeho osudem přemýšlel již od počátku bratislavských událostí a rozhodl se o jeho případě promluvit s rektorem brněnské univerzity. Tím v této době nebyl nikdy jiný než Arne Novák, který Holinku osobně znal již z dob studií na Karlově univerzitě. Groh také Holinkovi naznačil, co vše je třeba zařídit, aby se mu podařilo zajistit si pracovní místo odpovídající jeho postavení. Přátelsky mu poradil, že je nejdříve nutné si zaopatřit názor ministerstva školství v Praze na jeho osobu. Také se zmínil, že právě na těchto místech by mu mohl být velmi nápomocný profesor Václav Chaloupecký, který by zde mohl využít své kontakty. Až poté by bylo možné ustanovit Rudolfu Holinkovi nové místo v oboru jeho působnosti.²²²

Rudolf Holinka se ocitl ve velmi neblahé situaci a sám sebe by nejraději v té době viděl v Praze, zejména z vědeckých důvodů. Této myšlenky se však musel záhy vzdát a pod tlakem událostí začal alespoň tajně doufat ve své uplatnění v Brně.

²²⁰ Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 24. 11. 1938.

²²¹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 30. 11. 1938.

²²² Tamtéž, kart. 3, inv. č. 125: Osobní korespondence Vladimíra Groha ze dne 3. 12. 1938.

Obratem opět informoval o celé záležitosti profesora Chaloupeckého. Holinka jej poprosil, zda by mohl zajít přímo k ministrovi školství Janu Kaprasovi a přimluvil se zde za něj. Svou prosbu zdůraznil dalším dopisem, kde znovu popisoval svůj strach, že v této situaci přijde i o místo v brněnské univerzitní knihovně. „*Nerad tak chvátám na Vás, ale obávám se, že je zde periculum in mora.*“²²³ Chaloupeckému se svěřil, že by velmi rád pracoval vedle něho, ale v této pohnuté době dobře chápal, že v dané chvíli je dobré se spokojit se vším, čeho lze dosáhnout. Velmi dobře si uvědomoval vážnost celé situace, kde nebyl totiž jediným krajanem, který nevěděl, co s ním bude v budoucnosti.²²⁴ Chaloupecký nenechal Holinku dlouho na pochybách o své oddanosti a sdělil mu, že při své poslední pražské návštěvě se setkal s profesorem Josefem Šustou, který působil na pražské univerzitě, a obzvláště mu kladl Holinkův osud na srdce. Také jej povzbudil myšlenkou, že prezident republiky Emil Hácha je Holinkův krajan z Trhových Svinů, a tak by neměl být problém s podepsáním dekretu na novou práci.²²⁵ Dalším zastáncem Rudolfa Holinky byl Josef Borovička. Ten se opakovaně rozhodl kvůli němu navštívit ministerského radu a sekčního šéfa Karla Hrdinu. Sám Borovička se k celému Holinkovu trápení stavěl velmi optimisticky. Ve svém dopise jej ujistil, že se o něj ministerský rada Hrdina postará a jeho vyhlídky nejsou vůbec špatné. „*Česká vláda, myslím, považuje za věc cti postarat se o Čechy vypuzené ze Slovenska slušným způsobem.*“²²⁶ Veškeré dění jak na pražské, tak brněnské univerzitě se však v tuto nestabilní dobu velmi měnilo. Již v průběhu ledna nového roku 1939 se Holinka od Borovičky dozvěděl, že by mohl být brzy přidělen jako asistent do Slovanského semináře na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se službou v Národní univerzitní knihovně v Praze.²²⁷ Ještě po tomto datu se však také uvažovalo o Holinkově nástupu do Státního historického ústavu v Praze po perzekuovaném Bedřichu Mendlovi^{228, 229}.

²²³ Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 6. 12. 1938.

²²⁴ Tamtéž, Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 6. 12. 1938.

²²⁵ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 10. 12. 1938.

²²⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 101: Osobní korespondence Josefa Borovičky ze dne 21. 12. 1938.

²²⁷ Tamtéž, Osobní korespondence Josefa Borovičky ze dne 17. 1. 1939.

²²⁸ Bedřich Mendl byl díky jeho židovskému původu stíhán nacistickou politikou. Díky této rasové diskriminaci byl donucen opustit pražskou univerzitu a stáhnout se do ústraní. Roku 1940 si raději vybral

Během posledních měsíců na Univerzitě Komenského se Rudolf Holinka zabýval úkolem, jenž mu byl zadán profesorem Chaloupeckým. Holinka musel během začátku nového roku 1939 provést revizi knihovny a historického semináře a předat tento inventář slovenskému profesorovi Danielu Rapantovi, který nastupoval na bratislavské místo za Václava Chaloupeckého.²³⁰ V průběhu této práce obdržel Rudolf Holinka oficiální dopis z Ministerstva školstva a národnej osvety Slovenskej krajiny v Bratislavě. Touto písemností mu bylo oznámeno, že ke dni 28. 2. 1939 bude vyvázán ze služebního poměru na Univerzitě Komenského. Rudolf Holinka měl měsíc na to, aby si urovnal rozdělané pracovní záležitosti, rozloučil se s bratislavskými kolegy a studenty. Nejpozději do 31. 3. 1939 musel opustit půdu slovenské univerzity.²³¹ Poté se vydal nazpět do míst, která opustil jako třiaadvacetiletý mladý student plný nadějí a ideálů. Rudolf Holinka byl ustanoven asistentem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, avšak bez bližšího určení, k jakému semináři se přiděluje. Návrh na toto jmenování byl podán profesorem Šustou na schůzi profesorského sboru dne 23. 3. 1939. Profesor Šusta navrhl, aby Rudolf Holinka obsadil uvolněné asistentké místo po Jánovi Stanislavovi, který odešel na Univerzitu Komenského. Šustovu návrhu bylo vyhověno, a tak byl Rudolf Holinka se zpětnou platností na dobu od 1. 3. 1939 do 30. 9. 1940 přijat na Karlovu univerzitu.²³² Na půdu filozofické fakulty pražské univerzity se však vracel již jako dospělý muž, který si během bratislavským let dokázal vydobýt své čestné postavení mezi předními historiky dané doby a zajisté si již plně uvědomoval hořkou příchut' reality, v jaké se nacházel.

dobrovolnou smrt, protože již neviděl možnosti jak „*žít se ctí v milované vlasti*“. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 755.

²²⁹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 23. 2. 1939.

²³⁰ Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 4. 1. 1939; Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 10. 1. 1939.

²³¹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 38; 39/1: Ministerstvo školstva a národnej osvety Slovenskej krajiny v Bratislavě – vyvázání Rudolfa Holinky ze služebního poměru na Univerzitě Komenského ze dne 23. 1. 1939; Dekanstvo FF Univerzity Komenského v Bratislavě – potvrzení o minulém Holinkově zaměstnání na fakultě a o jeho propuštění z 31. 3. 1939.

²³² AUK, Personální akta FF UK, kart. 99, inv. č. 1207: Historický seminář 1911-1940. Výpis z protokolu o schůzi profesorského sboru FF UK 23. 3. 1939.

3.2 Návrat na Filozofickou fakultu Karlovy univerzity v Praze a léta v protektorátu Čechy a Morava

Rudolf Holinka se ocitl ve velmi složité a neklidné době. Celý český národ prožíval těžké chvíle a téměř nikdo si nemohl být jistý svou budoucností. Rudolf Holinka mohl být s co největší pravděpodobností ve svém pražském bytě spolu se svou manželkou, když byla zahájena okupace českomoravského území druhé republiky. Německé armádní jednotky dokončily tuto „*pacifikační akci*“ během 15. března roku 1939 a obsadily celý stát. Dne 16. března 1939 byl pak oficiálně zveřejněn Výnos vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera o vytvoření protektorátu Čechy a Morava.²³³ Tímto smutným aktem byla dovršena politika pomnichovského režimu a postavení Čechů bylo zcela podřízené německému diktátu. Rudolf Holinka tak byl přímým účastníkem této napjaté doby a dějinných převratů.

Holinka se v květnu odhodlal k sepsání žádosti profesorskému sboru Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde prosil o přenesení *veniae legendi* na tuto fakultu. Jako důvod své žádosti uvedl, že výnosem ministerstva školství a národní osvěty v Praze ze dne 30. 12. 1938 byl převzat do služeb země české a moravsko-slezské jako asistent a profesorským sborem filozofické fakulty byl v této funkci také potvrzen.²³⁴ K posouzení této žádosti byla vytvořena komise v čele s Josefem Šustou, Václavem Chaloupeckým a Karlem Stloukalem. Své rozhodnutí podložili zhodnocením Holinkovy vědecké práce. Všechna jeho badatelská díla se vyznačovala solidním heuristickým základem, zpracováním dosavadní literatury a pramenů již vydaných tiskem a obzvláště pak hojným využitím rukopisných pramenů. Právě Holinkovo dobré školení v paleografii i praktické znalosti rukopisných fondů jej vedly k tomu, že skoro až se zvláštní zálibou a velmi vydatně čerpal z tohoto materiálu.²³⁵ Všechny tyto okolnosti - Holinkovo působení na Univerzitě Komenského v Bratislavě a zejména jeho pozoruhodná rozsáhlá vědecká činnost - vedly k jednomyslné shodě a kladnému vyřízení této záležitosti. A tak

²³³ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XV. a 1938-1945, Praha 2006, s. 167-178.

²³⁴ AUK, fond FF, kart. 24, inv. č. 286: Dopis Rudolfa Holinky adresovaný profesorskému sboru Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze ze dne 4. 5. 1939.

²³⁵ Tamtéž, Vyřízení žádosti Dr. Rudolfa Holinky o přenesení *veniae legendi* na Univerzitu Karlovu ze dne 22. 6. 1939.

byla Rudolfu Holinkovi přenesena jeho *venia docendi* pro obor středověkých dějin všeobecných na Karlovu univerzitu bez nového habilitačního aktu a potvrzena ministrem školství a národní osvěty Janem Kaprasem 18. 7. 1939.²³⁶ Ministerstvo školství také potvrdilo Holinkovo zařazení na místo asistenta při historickém semináři Filozofické fakulty Karlovy univerzity. A současně byl přidělen počínaje dnem 1. 10. 1939 službou Národní a universitní knihovně v Praze.²³⁷ Jarmila Pešková, která prostudovala uložené písemnosti týkající se Rudolfa Holinky ve Státním ústředním archivu (dnes Národním archivu) v Praze ve fondu ministerstva školství a kultury zjistila, že Rudolf Holinka byl dne 1. 9. 1939 znovu navržen na jmenování mimořádným profesorem všeobecných dějin středního věku evropského západu. Iniciativa k tomuto návrhu vzešla od profesora Václava Chaloupeckého, který k žádosti připojil i vlastnoruční přípis. Bohužel i tento návrh zůstal opět nerealizován.²³⁸

Holinka stále zůstával v těchto dobách v písemném kontaktu se svými kolegy ze slovenské univerzity. Jeho velký přítel Vojtěch Ondrouch jej tak nadále informoval o dění na této vysoké škole. Ondrouch si Holinkovi postěžoval, že o Čechách a Moravě se dozvídá pouze z německých novin, protože ty české byly na Slovensku zakázány. Dále také reagoval na Holinkovu zmínku v jeho předešlém dopise, že i na Slovensku je patrně podobný vojenský ruch jako na česko-moravském území. Svůj dopis Vojtěch Ondrouch ukončil srdečným přáním, aby se i Rudolf Holinka brzy dočkal dávno zaslouženého jmenování. Snad v té době cítil určitou nespravedlnost, že Holinka na svou profesuru stále ještě čeká, zatímco on byl roku 1939 jmenován mimořádným profesorem na slovenské univerzitě.²³⁹ V Bratislavě se na celý život Rudolf Holinka také spřátelil s Janem Vilikovským, který se po perzekuci českých univerzitních učitelů přesunul na Masarykovu univerzitu v Brně. Jejich vřelý vztah je čitelně rozpoznatelný ze vzájemné korespondence, kdy na sebe nepřestali myslet ani v časech nejhorších. Jan Vilikovský svému „*milému Rudovi*“ ale v této době trochu vyčínil za nepříliš rychlou

²³⁶ Tamtéž, Potvrzení usnesení profesorského sboru o přenesení *venia docendi* PhDr. Rudolfu Holinkovi ministrem Janem Kaprasem ze dne 18. 7. 1939.

²³⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 42: Děkanství FF UK v Praze – potvrzení Rudolfa Holinky o jeho asistentuře a přidělení ke službě do NUK v Praze z 27. 7. 1939.

²³⁸ J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 45-46.

²³⁹ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 200: Osobní korespondence Vojtěcha Ondroucha ze dne 4. 9. 1939.

odpověď. „*Po Bratislavě vládlo téměř obecné podezření, že jsi zmizel ze světa, které jsem zprvu houževnatě vyvracel, ale v poslední době podléhal jsem mu už i sám.*“²⁴⁰

Na evropském kontinentu se schylovalo k velkému válečnému konfliktu. Německo započalo svou ofenzívu a 1. září 1939 přepadlo Polsko. Na tento útok záhy reagovala Velká Británie a Francie vyhlášením války Německu a tím byla započata druhá světová válka. Protektorátní vláda v čele s prezidentem Emilem Háchou však musela pod nátlakem vyjádřit loajalitu právě německému agresorovi.²⁴¹ Rudolfu Holinkovi se podařilo ještě před vypuknutím války zařídit vypsání svých přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Na základě přenesení svého *venia docendi* si mohl hned v zimní semestru 1939/1940 vypsát vysokoškolskou přednášku – Pád císařství západořímského a vznik nových útvarů státních – v počtu dvou hodin týdně jako první část cyklu o obecných středověkých dějinách.²⁴² Avšak jeho přednášky byly záhy ukončeny 17. listopadem roku 1939, kdy byly v důsledku nacistického útlaku uzavřeny všechny české vysoké školy. Tato akce nebyla pouze dnem útoku proti českým studentům, ale i dnem útoku proti celému národu. Jaký byl ohlas mezi nacisty na akce proti českým vysokým školám, dosvědčuje dopis očitého německého svědka Ing. Gebauera. Zde popisuje odsun studentů do nejhoršího koncentráku z celého Německa. „*Jen málokterí, snad nikdo z nich, již neuvidí svou špinavou vlast. Mnozí z nich byli posláni do pekla, hned zde na místě. Akce byla do poslední podrobnosti pečlivě připravena. Tato rána zasáhla až do kosti.*“²⁴³ Ještě v noci z 16. na 17. 11. se uskutečnilo zatčení devíti mužů ze Svazu studentstva. Zatčení byli převezeni do Ruzyně a bez soudu hromadně popraveni německými vojáky. Mezi těmito prvními mučedníky nacistického teroru se nacházel i Josef Matoušek, který byl bývalým žákem Josefa Šusty a docentem Karlovy univerzity v Praze.²⁴⁴ Rudolf Holinka Josefa Matouška osobně znal a vyměnil si s ním i pár dopisů. Matoušek byl také jedním z mnoha již výše zmíněných recenzentů, kteří se vyjádřili k Rudolfem Holinkou redigovanému sborníku O Josefu Pekařovi. Musel to pro něj být otřesný šok, když se doslechl tuto smutnou novinu, která

²⁴⁰ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 248: Osobní korespondence Jana Vilikovského ze dne 15. 6. 1939.

²⁴¹ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny*. Svazek XV.a, s. 299.

²⁴² AUK, Seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v zimním běhu 1939/1940, s. 7.

²⁴³ František HEJL - František NEDBÁLEK, *Zvláštní akce 17. listopad a její průběh v Brně*, Brno 1985, s. 9.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 13.

byla pouhým předvojem německého běsnění v českých zemích. Další smutnou zavražďující akcí, která byla určena především vysokoškolské inteligenci, se stala poprava vynikajícího vědce a známého profesora starověkých dějin na Masarykově univerzitě Vladimíra Groha.²⁴⁵

Po uzavření českých univerzit našel Rudolf Holinka od října 1939 útočiště v rukopisném oddělení Národní a univerzitní knihovny v Praze, kam byl již před touto událostí přiřazen. V oddělení rukopisů této knihovny pobýval celá válečná léta a působil zde až do července roku 1946, kdy byl na svém místě vystřídán Karlem Chybou.²⁴⁶ Velmi výstižný pohled na Holinkovo působení v rukopisním oddělení Národní a univerzitní knihovny se nachází v dokumentu uloženém v Holinkově pozůstalosti. Po ukončení války děkan Filozofické fakulty Karlovy univerzity Jan Rypka zaslal všem docentům fakulty dotazník, který měl mapovat jejich činnost a publikaci za protektorátu Čechy a Morava. Snad tak bude nejlepší, když zde předám slovo samotnému Rudolfu Holinkovi – „*Hned po uzavření českých vysokých škol mi byla odňata tzv. výhoda docentská (zmenšený úvazek služební, aby se získal čas k vědecké práci) tehdejšími komisařem univerzitní knihovny profesorem Zatschkem („es Git doch keine tschechische Wissenschaft“, jak pravil) a nadto, aby mi byla nadobro znemožněna každá činnost vědecká, ředitelství knihovny, patrně na rozkaz téhož komisaře, mi ještě vedle práce, k níž jsem byl přidělen (katalogizování rukopisů klášterních), přikázalo celodenní službu v čítárně rukopisů. Z tohoto přepětí sil jsem na podzim r. 1943 vážně ochuravěl, byl jsem dlouho v léčení u doc. Jiřího Syllaby a teprve v létě 1944 jsem poněkud ozdravěl, ale následky toho cítím stále.*“²⁴⁷ Tento dokument nám také pomáhá blíže nahlédnout do práce Rudolfa Holinky. V průběhu šesti let se mu podařilo zinventovat archiválie z více než jednatřiceti klášterů zrušených za Josefa II., ležících na území tehdejšího protektorátu Čechy a Morava. Rudolf Holinka bral svůj úkol velmi svědomitě. O tomto svědčí i nedatovaný koncept jeho žádosti na ředitelství Národní a univerzitní knihovny z doby těsně po válce. Zde žádal, zda by mu mohlo být umožněno dokončení jeho práce, která mu nebyla v době okupace plně zpřístupněna na bývalém území německých Sudet. „*Domnívám se, že v době vánočních prázdnin budu se moci*

²⁴⁵ F. JORDÁN (ed.), Dějiny univerzity v Brně, s. 227-228.

²⁴⁶ J. PEŠKOVÁ, Rudolf Holinka, s. 46.

²⁴⁷ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 50/1;2: Vyplněný formulář k Holinkově činnosti v letech 1939-1945; Rukopisná příloha k dotazníku - pracovní zařazení, činnost a bibliografie Rudolfa Holinky 1939-1945 napsaná dne 9. 6. 1945.

*této práci věnovat související několik dnů – v každém případě však doufám, že do dvou měsíců budu s tímto úplně hotov, o kteroužto lhůtu uctivě i prosím“.*²⁴⁸ Aby mohl Rudolf Holinka setrvat ve služebním zařazení, musel vyplnit prohlášení o svém rodovém původu ke dni 26. 10. 1940. Zde se zavázal podpisem, že není Žid a ani žádný jeho blízký příbuzný či příbuzný jeho manželky Marie Holinkové.²⁴⁹ Holinka byl roku 1942 zvolen mimořádným členem komise České akademie věd a umění pro vydávání pramenů k dějinám náboženského hnutí ve 14. a 15. století. Hned o rok později byl pověřen opsáním a vydáním vědecké edice prvních svazků konsistorních akt z 15. století.²⁵⁰ V průběhu válečných let také Rudolf Holinka utrpěl bolestnou ztrátu v rodině. V únoru 1942 zesnul jeho otec v nedožitých osmdesáti letech.²⁵¹ Téhož roku oslavil Václav Chaloupecký šedesáté narozeniny. Rudolf Holinka se rozhodl vyjádřit mu úctu a také mu upřímně poblahopřát. Velmi mu děkoval za celou řadu dlouhých let, kdy měl možnost učit se od něj a sledovat jeho práci. Holinka si velmi dobře uvědomoval, že právě Václav Chaloupecký mu věnoval velký kus přízně v průběhu jeho univerzitního působení a studia. Dopis odhaluje, že Rudolf Holinka se cítil být i ve svých čtyřiceti třech letech ne kolegou, ale oddaným žákem Václava Chaloupeckého, kterému byl za mnohé neskonale vděčný.²⁵²

Holinkova válečná léta je možno zhodnotit jako velmi bohatá na vznik vědeckých děl. Intenzivní práci zaznamenal ve vlastnoruční bibliografii z let 1939 - 1945. Zde shrnul referáty, studie, a články, které byly publikovány v různých, především katolicky orientovaných časopisech. Kromě Řádu se jeho příspěvky objevily také v Praporci (sborník pro náboženskou kulturu), v Jitru (středoškolský studentský katolický měsíčník) či Akordu (sdružení katolických akademiků v Brně). Nutno připomenout, že se mu také podařilo připravit knihu - Traktáty Petra Chelčického,²⁵³

²⁴⁸ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 51: Rukopisný koncept žádosti Rudolfa Holinky na ředitelství rukopisného oddělení Národní a univerzitní knihovny o umožnění dokončit výzkumnou práci v oddělení z roku 1945.

²⁴⁹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 46: Prohlášení o rodovém původu ze dne 26. 10. 1940.

²⁵⁰ Srov. Tamtéž, kart. 1, inv. č. 49/1: Česká akademie věd a umění – zvolení Rudolfa Holinky I. třídou ČAVU za člena komise pro soupis rukopisů ze dne 12. 11. 1942; Tamtéž, kart. 5, inv. č. 259/1: Pověření písemnou vědeckou činností Rudolfa Holinky Českou akademií věd a umění ze dne 17. 2. 1943.

²⁵¹ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 108: Osobní korespondence Jana Augustina Čerenovského ze dne 20. 2. 1942.

²⁵² Archiv AV ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 11. 5. 1942.

²⁵³ Rudolf HOLINKA, Traktáty Petra Chelčického – O trojím lidu a o církvi svaté, Praha 1940.

kteřá byla vydaná roku 1940 v knižnici Melantrichu „*Odkaz minulosti české*“, řižené Zdeňkem Kalistou a Arnem Novákem.²⁵⁴ Profesor Chaloupecký obratem napsal Holinkovi odezvu na tuto publikaci. O knižce se vyjádřil velmi pochvalně a nejvíce si cenil výstižného nástinu celé osobnosti Petra Chelčického. Kniha se mu jevila zdařilá nejen obsahem, ale i literárním podáním. „*Ze všech těch dosud vydaných studií o Chelčickém cenil bych Vaši práci nejvíce.*“²⁵⁵ Ve své bibliografii Rudolf Holinka uvedl i ta vědecká díla, která byla díky protektorátní době zaražena cenzurou. Dále se po bližším prostudování Holinkovy korespondence můžeme dozvědět i o dalších připravovaných plánech, které bohužel v dané době nemohly být realizovány. Z nejdůležitějších nevydaných statí bych zmínila „*Dobu Karla IV. a Václava IV.*“, „*Hnutí husitské*“, „*Dějiny Francie a Anglie za války stoleté*“ a „*Velké koncily reformní – kostnický a basilejský*“.²⁵⁶ Tyto kapitoly měly být příspěvky do IV. svazku Šustových Dějin lidstva, avšak jak se Holinka dozvěděl z písemného vyjádření nakladatelství Melantrich, z „*technických důvodů*“ se zcela opustilo od vydávání Dějin.²⁵⁷ Na popud Josefa Šusty se Holinka později rozhodl využít svůj příspěvek o Karlu IV. k sepsání článku „*Karel IV. římský císař*“, který měl být publikován ve sborníku o Karlu IV., u jehož zrodu roku 1943 stáli Vilém Mathesius a Josef Šusta.²⁵⁸ Sborník měl být vydán k šestistému výročí roku 1348. Rudolf Holinka odevzdal svůj příspěvek pro nakladatelství Sfinx na jaře 1947, kdy sborník po Šustově smrti připravoval Karel Stloukal, ale v listopadu 1949 mu bylo zasláno vyjádření, že vydání sborníku bylo z ideologických důvodů zakázáno.²⁵⁹ Veškeré přípravné materiály a pomocné studie včetně rukopisů jsou uloženy ve fondu Rudolfa Holinky. Je možné, že ještě někdy v budoucí době se některý historik odhodlá k jejich hlubšímu prozkoumání a najde pro

²⁵⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 50/2: Rukopisná příloha k dotazníku - pracovní zařazení, činnost a bibliografie Rudolfa Holinky 1939-1945 napsaná dne 9. 6. 1945.

²⁵⁵ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 146: Osobní korespondence Václava Chaloupeckého ze dne 10. 12. 1940.

²⁵⁶ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 50/2: Rukopisná příloha k dotazníku - pracovní zařazení, činnost a bibliografie Rudolfa Holinky 1939-1945 napsaná dne 9. 6. 1945.

²⁵⁷ Srov. Tamtéž, kart. 5, inv. č. 237: Osobní korespondence Josefa Šusty z let 1936-1943; Tamtéž, kart. 5, inv. č. 293/2: Oficiální korespondence Rudolfa Holinky s nakladatelstvím Melantrich z let 1941-1943.

²⁵⁸ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 237: Osobní korespondence Josefa Šusty ze dne 15. 5. 1943.

²⁵⁹ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 295/2: Nakladatelství Sfinx vyzoomělo Rudolfa Holinku o pozastavení publikace sborníku o Karlu IV. ze dne 21. 10. 1949.

ně uplatnění.²⁶⁰ Rudolf Holinka byl na podzim roku 1945 peněžně ohodnocen Českou akademií věd a umění za svou vědeckou práci v průběhu válečných let. Tato odměna mu byla udělena za vydané rukopisné práce od roku 1940, ale také za studie, které nemohly být díky obtížnému protektorátnímu období vydány.²⁶¹

Velmi důležitou kapitolu v Holinkově životě tvořila jeho spolupráce, a troufám si říci, přátelství s předním znalcem novodobých českých dějin Zdeňkem Kalistou. Poprvé se tito historici sblížili na přednáškách v Dalečíně v létě roku 1935. Na toto setkání Rudolf Holinka vzpomínal v příspěvku do sborníku věnovaném Zdeňku Kalistovi k jeho padesátinám. V duchu se rád vracel do této doby, kdy jejich vědecké snažení ještě nebylo ovlivněno žádnými politickými snahami. Holinka také srdečně vzpomínal na chvíle zamyšlení, kdy se společně s Kalistou probírali jeho studii. V neposlední řadě zde také vyzdvihl Kalistova díla plná bystrého úsudku.²⁶² Kalista reagoval poděkováním. „*Také já se rozpomínám na to, jak jsme se seznámili – na naše sedání na stráni v Dalečíně, na naše schůzky na počátku války a za války, na plány, jež na těchto schůzkách rostly. Z toho, co jste napsal, vidím radostně, že základna našich vztahů se nepohnula – ani v tak pohnuté době, jako je dnešní. A naplnilo mne to živým zadostiučiněním, protože koneckonců na takových vztazích musí člověk stavěti si budoucnost. Vážím si vás jako jen nemnoho svých současníků v oboru historického bádání.*“²⁶³ Kalistových dopisů je v Holinkově pozůstalosti dochováno velmi málo. Jejich obsahy se povětšinou týkají kratších sdělení o vědeckých zájmech a společných projektech. Zdeněk Kalista se o jejich vzájemné spolupráci zmínil i v knize Po proudu života II. V pamětech zavzpomínal na jednání s kolegou Rudolfem Holinkou, které se týkalo Holinkových příspěvků do časopisu Lumír na počátku protektorátu. Dále zde Kalista vzpomíná na svůj příspěvek do sborníku O Josefu Pekařovi. Vyjadřuje zde „*neskrývané*“ pohoršení nad Janem Hertlem, který jej požádal o sepsání statě Český barok u Josefa Pekaře. „*Jan Hertl chtěl ovšem také fedrovat Pekaře – ale v docela jiném smyslu než já: Pekaře upraveného ad usum delphini, pro potřebu oné německé propagandy, které já jsem chtěl čelit. Pekař mu měl být legitimací, jež by mu otevřela*

²⁶⁰ Tamtéž, kart. 13.

²⁶¹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 49/2: Udělení peněžní ceny Českou akademií věd a umění za studie vydané od roku 1940 do roku 1945 a za některé neuveřejněné rukopisné práce ze dne 23. 10. 1945.

²⁶² Tamtéž, kart. 14, inv. č. 440: Vzpomínka a pozdrav Zdeňku Kalistovi k 50. narozeninám. Neúplný rukopisný koncept z roku 1950.

²⁶³ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 154: Osobní korespondence Zdeňka Kalisty ze dne 31. 7. 1950.

*dveře k mocným německým činitelům v protektorátě, posloužit jeho temné ctižádosti.*²⁶⁴ Poslední publikované statě od Zdeňka Kalisty, které vyšly po únoru 1948, byly tři rozsáhlé medailony v knize Hrdinové a věštcí českého národa. Rudolf Holinka tento sborník nejen zredigoval, ale také do něj přispěl portréty Karla IV., Jana z Jenštejna a Jana Žižky.²⁶⁵ Poté již Kalistu čekal velmi smutný osud. Jako jeden z prvních přednášejících musel opustit půdu Karlovy univerzity. Záhy byl protizákonně odsouzen a deset let strávil ve věznici v Leopoldově a na Pankráci. Návrat k vědecké tvorbě mu byl umožněn až kolem roku 1968, kdy mohl opět začít publikovat.²⁶⁶

Jak naznačila i osobní výpověď Zdeňka Kalisty, měli dostatek osobních příležitostí, kdy spolu mohli probírat důležitá témata. Na požádání Kalisty se také Rudolf Holinka účastnil cyklu přednášek „*Češi očima ciziny*“ v Českém rozhlase.²⁶⁷ Rudolf Holinka tak pronesl zahajovací přednášku o přemyslovském období 14. září roku 1940. Text této přednášky je uložen ve fondu Rudolfa Holinky. Po jejím prozkoumání musím říci, že byl text na svou dobu velmi odvážný. Holinka se zde zmiňuje o úzkých stycích Čechů a Němců již od IX. století, avšak nebál se zdůraznit, že vždy se Čechy vyvíjely značně samostatně. Dále neopomenul zmínit, že již podle vyprávění kronikářů jsou Češi národem bojovným, a také charakteristický rysem svědectví z okolních sousedních národů bylo, že se vždy ve spojitosti s Čechy zdůrazňovala jejich udatnost.²⁶⁸ Na konci listopadu 1940 se Holinka společně s Josefem Hobzkem podílel na redigování knižnice pamětí, kronik a korespondence s názvem „*České letopisy*“. Prvním svazkem této sbírky byla vydaná vzájemná korespondence mezi Jaroslavem Gollem a jeho žákem Josefem Pekařem.²⁶⁹ Publikaci zaslal Rudolf Holinka příteli Mirku Novákovi, který byl jeho kolegou na bratislavské univerzitě.

²⁶⁴ Zdeněk KALISTA, *Po proudu života II.*, Brno 1996, s. 493-494.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 674.

²⁶⁶ J. HANZAL, *Cesty*, s. 32-34.

²⁶⁷ J. PEŠKOVÁ, *Rudolf Holinka*, s. 51.

²⁶⁸ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 15, inv. č. 446: *Češi očima ciziny*. Přednáška proslovená v rozhlase 14. 9. 1940.

²⁶⁹ Tamtéž, kart. 5, inv. č. 298/2: *Nakladatelství Vyšehrad – Edice České letopisy*. Pracovní smlouva s Rudolfem Holinkou a Josefem Hobzkem ze dne 21. 11. 1940. Viz také Josef KLIK (ed.), *Listy úcty a přátelství*, Praha 1941.

Novák mu záhy napsal děkovný dopis za tuto krásnou publikaci. „*Kdyby Vyšehrad svěřil více podnětu Tvé redakci, bylo by z něho elitní katolické nakladatelství.*“²⁷⁰

Jak se válečný konflikt na evropském území blížil ke konci, tak se i stupňovaly spojenecké akce na českém území, které však měly za cíl oslabit protektorátní režim. Během náletu na Prahu, který byl proveden americkým letectvem 14. února 1945,²⁷¹ došlo k velkému poškození bytu Rudolfa Holinky. Ten se nacházel na Vinohradském náměstí 18 v Praze XII.²⁷² Pro Rudolfa Holinku to byla velká nepříjemnost, zejména proto, že přišel během bombardování o řadu svých knih. Avšak pevně věřím, že i on musel pociťovat radostnou úlevu, když se postupně mezi českými obyvateli začaly šířit zprávy o blížících se osvobozeneckých vojscích. Konec německé nadvlády se pomalu chýlil ke konci. Bohužel i další léta nepřinesla docentu Holinkovi jen šťastné chvíle.

3.3 Poválečná léta Rudolfa Holinky na pražské univerzitě

Osvobození českého území od německé nacistické nadvlády se uskutečnilo během květnových dnů roku 1945.²⁷³ Rudolf Holinka byl v těchto dnech spolu se svými kolegy z rukopisného oddělení Národní a univerzitní knihovny v Klementinu, kde neohroženě, s přílbou na hlavě stavěl barikády.²⁷⁴ Vysoké školy uzavřené v průběhu válečných let se snažily co nejdříve obnovit výuku a povolal nazpět profesory a docenty. Součástí této činnosti na Karlově univerzitě bylo také prověřování bezúhonnosti vyučujících pomocí již dříve zmíněného podrobného dotazníku o jejich veřejné publikační činnosti v letech 1938-1945. Aniž by to Rudolf Holinka očekával, dostal se do nepříjemností kvůli svému článku „*Východní val Václava I.*“, který byl publikován v časopisu *Přítomnost* v roce 1943.²⁷⁵ Na příkaz vyšetřující komise působící

²⁷⁰ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 193: Osobní korespondence Mirka Nováka ze dne 23. 7. 1941.

²⁷¹ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV.b 1938-1945*, Praha 2007, s. 511.

²⁷² Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 129: Osobní korespondence Josefa Hájka ze dne 23. 2. 1945; Tamtéž, kart. 4, inv. č. 161: Osobní korespondence Emila Kodytky ze dne 4. 4. 1945

²⁷³ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny. Svazek XV.b*, s. 569-614.

²⁷⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 81: Sborník prací věnovaný Rudolfu Holinkovi k 50. narozeninám.

²⁷⁵ Rudolf HOLINKA, *Východní val Václava I.*, *Přítomnost* 8, 1. 5. 1943, s. 8-10.

na děkanství Filozofické fakulty Karlovy univerzity musel Rudolf Holinka v červnu 1945 předložit již zmiňovaný článek, který doprovodil svým dopisem vysvětlujícím okolnosti jeho vzniku. Z této písemnosti jasně vyplývá, že byl k sepsání tohoto článku donucen šéfredaktorem deníku Národní politika Janem Scheinostem. „*Nemám-li času, postarají se prý, abych dostal k tomu „dovolenou“.* Je prý na vysokých místech veliká nespokojenost s rezistencí české vysokoškolské inteligence, a že to tedy není jen moje osobní věc.“ Dále se zde také snažil vysvětlit, že článek byl bez jeho vědomí upravován a pozměňován redaktorem Emanuelem Vajtauerem.²⁷⁶ Tato nepříjemná událost byla ukončena ve prospěch Rudolfa Holinky. Děkanství filozofické fakulty se písemnou formou vyjádřilo k jeho státní spolehlivosti a národní bezúhonnosti během válečných let.²⁷⁷ Ještě před zahájením nového školního roku byl v červnu roku 1945 obnoven návrh na jmenování Rudolfa Holinky profesorem v Praze. K tomuto dokumentu byl Josefem Šustou připojen referát, který mapoval Holinkovo vědecké působení. Šusta se zde snažil zdůraznit, že za vědeckou tvorbu by si Holinka jistě zasloužil, aby se mu již dostalo významnějšího postavení na univerzitní půdě. Avšak i tento plán byl brzy odložen.²⁷⁸ Jak se však asi musel Rudolf Holinka cítit, když se 27. května 1945 dozvěděl, že jeden z nejznámějších historiků, profesor Josef Šusta, předčasně ukončil svůj život.²⁷⁹ Tato zbytečná ztráta byla smutným dozvukem válečných útrap. Holinka si zajisté plně uvědomil, že se Josef Šusta pokusil před touto tragédií naposledy využít svého postavení v jeho prospěch.

Během zimního semestru Rudolf Holinka opět obnovil přednášky z obecných dějin na pražské univerzitě – Pád západořímského císařství a vznik nových útvarů státních a Kurz anglických a francouzských dějin až do konce války stoleté se zvláštním zřetelem k poměrům ústavním a sociálním (oba dva kurzy po dvou hodinách v týdnu). V průběhu dalších let mu na Karlově univerzitě přibyly ještě přednášky – Sociální a hospodářské poměry Evropy v středověku II., Počátky feudální společnosti: zřízení, hospodářství a kultura a Počátky humanismu v zaalpských zemích. Na zimní semestr 1948/1949 Holinka vypsál přednášky o politických teoriích 14. století. Poslední

²⁷⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart.1, inv. č. 50/2: Vyšetřování Rudolfa Holinky. Kopie Holinkova dopisu ze dne 23. 6. 1945.

²⁷⁷ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 50/3: Osvědčení o bezúhonnosti Rudolfa Holinky ze dne 1. 8. 1945.

²⁷⁸ AUK, fond FF, kart. 24, inv. č. 286: Písemné dokumenty o posouzení návrhu jmenování Rudolfa Holinky mimořádným profesorem všeobecných dějin středověkých národů západní Evropy.

²⁷⁹ J. HANZAL, Cesty, s. 21.

Holinkova vypsaná přednáška na filozofické fakultě v Praze se zabývala vybranými kapitolami z dějin církve od papeže Řehoře I. do Řehoře VII.²⁸⁰

Během pražského pobytu na univerzitě se Holinkovi podařilo prohloubit osobní kontakt s Karlem VI. Schwarzenbergem. Tento český šlechtic měl velkou zálibu v historii a právě Holinka mu občas pomáhal k získání některých faktů, které potřeboval k vědecké práci. Jak je z korespondence zřejmé, i Karel Schwarzenberg dokázal svými heraldickými znalostmi obohatit Rudolfa Holinku.²⁸¹ Ve fondu Rudolfa Holinky se také nachází neotištěná recenze²⁸² na Schwarzenbergův článek „*Byl středověk rasistický?*“, který byl publikován v časopise Rodokmen roku 1947. Holinka zde velmi kladně hodnotí autorův přístup ke zpracování celého tématu. Na konci léta roku 1948 Karel Schwarzenberg odešel do exilu, kvůli útlaku české šlechty, který se plně projevil po komunistickém únorovém převratu téhož roku.²⁸³ Možná, že i toto „*přátelství*“ později přispělo k útokům na Rudolfa Holinku. V listopadu roku 1946 Holinka ztratil jednoho ze svých největších přátel. Profesor dějin české literatury na Masarykově univerzitě v Brně Jan Vilikovský zemřel náhle v čtyřiceti dvou letech. Holinka tak záhy sepsal smutnou vzpomínku na svého „*kamaráda*“, v níž se snažil zmapovat celé jeho vědecké snažení.²⁸⁴ O jejich vzájemném vztahu se můžeme také dočíst z dopisu manželky Jana Vilikovského, který byl po smrti Rudolfa Holinky adresován jeho ženě Marii Holinkové. „*Večer som niekoľkokrát hovorila deťom o skromnom a skvelom priateľovi nášho tatulíka, napodobala som ho i jeho spôsob gestikulácie, jeho úsloví a rozprávala, ako sa staval k problémom svojej vedy. Niektoré jeho práce som vedela skoro naspamäť. Janík čítal často jeho prácu. Janík aj to vie, že si ho muž vysoko cenil i ako priateľa i ako vedca a mal veľké plány, že až sa raz nastahujeme do Prahy, vytvorí spolu bohatý obraz stredovekej českej kultúry a dejín.*“²⁸⁵

²⁸⁰ Srov. AUK, Seznamy přednášek Filozofické fakulty Univerzity Karlovy z let 1945-1950.

²⁸¹ Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 5, inv. č. 228: Osobní korespondenci Karla Schwarzenberga z let 1944 – 1946.

²⁸² ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 12, inv. č. 400: Poznámka k článku K. Schwarzenberga – *Byl středověk rasistický?*

²⁸³ M. C. PUTNA, Česká katolická literatura, s. 650.

²⁸⁴ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 444: Nekrology na Jana Vilikovského.

²⁸⁵ Tamtéž, kart. 2, inv. č. 86: Kondolence Marii Holinkové k úmrtí manžela od manželky Jana Vilikovského ze dne 11. 3. 1954.

Velmi důležitým mezníkem, kterým vyvrcholilo krátké poválečné období svobody a demokracie ve vědecké tvorbě, se stal druhý historický sjezd československých historiků, který se konal 5. - 11. října 1947 v Praze. Tento sraz československé inteligence předznamenal nástup totalitního režimu a poukázal na rozpor uvnitř historické obce. V průběhu této konference se historikové rozdělili na skupinu demokraticky smýšlející a marxisticky zaměřené historiky z prostředí Socialistické akademie. Svou úlohu zde měl i Rudolf Holinka, který se ocitl v poměrně choulostivé situaci. Svou přednáškou přispěl k důležitému tématu z hlediska politického i historického – Naše země mezi Východem a Západem. Rudolf Holinka byl jediným přednášejícím zastupujícím historiky západoevropské orientace. Zřejmě si už v této době uvědomoval napjatou atmosféru, v které se vznášelo cosi zlověstného. Snad díky tomu zaměřil svůj referát pouze na středověk. Jeho vystoupení navazovalo na referáty tří odborníků na východoevropské dějiny (Milada Paulová, Josef Macůrek, Václav Čejchan). Jeho úkolem bylo reprezentovat zcela odlišné stanovisko na toto téma. Zabýval se především návazností na Západ v období Karla IV. a také v rané fázi husitské revoluce. Na Holinkův koreferát měl přesně v 11 hodin navázat svou přednáškou ministr práce a sociální osvěty Zdeněk Nejedlý. Rudolf Holinka tak musel předčasně ukončit svou řeč, aniž by stačil vyložit všechny své názory. Ukončení druhého sjezdu se ještě neslo v duchu svobody a demokracie. Účastníci se 11. října rozhodli vzpomenout na předního historika a profesora Josefa Šustu a vzdali mu svou poctu u jeho hrobu na Vinohradském hřbitově. Zakončení této cesty se uskutečnilo na hřbitově v Lánech, kde si historikové přihlásili k odkazu našeho prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. V této době ještě mnozí vůbec netušili, že se pomalu blíží konec všech projevů volnosti a samostatnosti.²⁸⁶ Shrnutí tohoto historického sjezdu se nám dostalo od samotného Rudolfa Holinky, který napsal svůj článek do časopisu Naše věda a zmapoval zde jednotlivé etapy tohoto srazu. Sám se zde lítostivě zmínil, že jeho přednáška pro časovou tíseň a jiné průvodní okolnosti zapadla patrně bez ohlasu.²⁸⁷

²⁸⁶ Srov. J. HANZAL, *Cesty*, s. 58-76; Antonín KOSTLÁN, *Druhý sjezd československých historiků a jeho místo ve vývoji českých dějin*, Praha 1993.

²⁸⁷ Rudolf HOLINKA, *Druhý sjezd československých historiků v Praze*, *Naše věda* 25, 1947, s. 275-283.

3.4 Zasloužená profesura na Masarykově univerzitě v Brně

V březnu roku 1946 byla na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně sestavena komise (Josef Macůrek, Rudolf Urbánek, Jindřich Šebánek a Julius Glücklich), která hledala nástupce za zesnulého profesora Františka Hrubého. Již v květnu byl vytvořen návrh na obsazení středověké stolice právě Rudolfem Holinkou, který byl záhy jednomyslně schválen. Rudolf Holinka byl ve školním roce 1946/1947 rozhodnutím ministerstva školství a osvěty pověřen vedením přednášek a seminárních cvičení na brněnské univerzitě. Rudolf Holinka tak současně přednášel na pražské i brněnské vysoké škole. Brněnské přednášky zpočátku zaměřil na dějiny 10. století a na téma Karel IV. a Petrarca. V historickém semináři pak procvičoval a učil historickou kritiku na rozboru středověkých textů. V dalším semestru nabídl svým posluchačům přednášku O církvi a státu v době zápasu o investituru a O politických a kulturních dějinách Francie.²⁸⁸ Svými přednáškami, jako externí pracovník, tak pomohl zaplnit mezeru v učitelském sboru brněnské fakulty, která byla způsobena nejen nacistickou perzekucí, ale i řadou náhlých úmrtí. Celá tato situace tak přispěla k tomu, že se Rudolf Holinka záhy dočkal své zasloužené profesury právě na Masarykově univerzitě, kterou oficiálně získal jmenováním prezidentem Edvardem Benešem dnem 26. 8. 1947 (s účinností od 1. 9. 1947). Ve svých čtyřiceti osmi letech se tak Rudolf Holinka mohl titulovat řádně jmenovaným profesorem všeobecných dějin středověkých na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Na základě tohoto jmenování byl bezprostředně poté zproštěn služby smluvního úředníka Národní a univerzitní knihovny v Praze.²⁸⁹ Od roku 1947 byl Rudolf Holinka spolu s Rudolfem Urbánkem a Josefem Macůrkem veden jako jeden z ředitelů brněnského historického semináře.²⁹⁰ Když se Rudolf Holinka doslechl, že je již jeho jmenovací dekret v Brně, rozhodl se upřímně poděkovat hlavnímu iniciátorovi jeho profesury Josefu Macůrkovi. *„U příležitosti šťastného skončení této záležitosti vděčně vzpomínám, že bylo jedině Tvou zásluhou, že jsem byl*

²⁸⁸ Archiv Masarykovy univerzity v Brně (dále jen AMU), Seznamy přednášek na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity z let 1946-1953.

²⁸⁹ Srov. AMU, fond děkanství filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: Spisy týkající se Rudolfa Holinky z let 1946-1947; Tamtéž, osobní spisy Rudolfa Holinky z let 1946-1947; ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 11, inv. č. 58: Jmenování Rudolfa Holinky řádným profesorem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně z let 1947-1948.

²⁹⁰ F. JORDÁN (ed.), Dějiny univerzity v Brně, s. 361.

*navržen v Brně a že po tolika neúnavných a důvtipných intervencích, jež jsi podnikal v této věci neodražen tolika překážkami, byl jsem jmenován ještě za Tvého děkanství. Nebýt Tvého zájmu a důsledného postoje, úřadoval bych zřejmě dále jako habilitovaný asistent v knihovně univerzitní.*²⁹¹ Rok 1947 byl pro Rudolfa Holinku velmi zdařilý. Již jako profesorovi Masarykovy univerzity se mu podařilo vydat první vědecky založenou a zároveň přístupně napsanou monografií věnovanou výhradně osobnosti svatého Vojtěcha. Kniha byla publikována k 950. výročí smrti svatého Vojtěcha a snažila se čtenářům odhalit nové poznatky o této osobnosti. Sám Rudolf Holinka se na obalu publikace vyjádřil, že tato studie je jen přípravnou prací k většímu dílu o tomto světcí, avšak jeho předčasná smrt mu zhatila tyto vědecké plány.²⁹² Rudolf Holinka se brzy dočkal reakce přátel a kolegů na knížku. Mirko Novák mu byl velmi vděčný za publikaci odhalující nové informace o osobě, která mu byla vždy blízká. „*V tom jeho svízelném úsilí o kulturní a mravní ideál – zde, mezi těmi českými paviány – je něco dojmavého i tragického. Je to jakoby velmi vážné předznamenání trpkých osudů tolika tolika našich vynikajících lidí.*“²⁹³

4 Odchod milovaného profesora

Po komunistickém puči v únoru 1948 se česká země ocitla ve velmi dusivé politické atmosféře. Historie se měla stát pouhým nástrojem komunistické ideologie a propagandy. Brzy začalo odstraňování nekomunisticky smýšlejících profesorů na českých univerzitách. Rudolf Holinka si musel velmi dobře uvědomit vážnost celé situace, když jeho kolegové a spolupracovníci, jakými byli Zdeněk Kalista, Karel Stloukal či Otakar Odložilík, byli odvoláni ze svých vědeckých pracovišť. Dále byly na vysokých školách zavedeny tzv. „*kádrové čistky*“, díky nimž byli vyloučeni nejenom mladí studenti a posluchači, ale také univerzitní učitelé.²⁹⁴ Bohužel ani profesor Holinka

²⁹¹ AMU, fond B88 Josef Macůrek, inv. č. 142: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 21. 9. 1947.

²⁹² R. HOLINKA, Svatý Vojtěch.

²⁹³ Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 4, inv. č. 193: Osobní korespondence Mirka Nováka ze dne 9. 10. 1947; Tamtéž, kart. 4, inv. č. 195: Osobní korespondence Antonína Novotného ze dne 2. 10. 1947; Tamtéž, kart. 4, inv. č. 200: Osobní korespondence Vojtěcha Ondroucha ze dne 13. 10. 1947.

²⁹⁴ J. HANZAL, Cesty, s. 77-88.

se později neubráníl útokům na svou osobu. Tyto intervence byly možná důvodem, proč později nadobro opustit půdu pražské univerzity. Marxisticky orientovaný historik Jan Pachta se rozhodl pošpinit jméno a význam Josefa Pekaře na poli historickém. Ve své knize použil termín „pekařovština“, jenž měl být symbolem pro úpadek českého dějepisectví. Na stránkách této knihy se Pachta veřejně střelil do osoby Rudolfa Holinky – „*Jiný pekařovský historik, který v Moravcově Přítomnosti rozvíjel historické náměty, vhodné k pěstování „říšské myšlenky“, byl dr. R. Holinka.*“ Pachta se zde znovu rozhodl poukázat na Holinkův článek „*Východní val krále Václava I.*“. V této stati spatřoval Holinkovu průhlednou tendenci, která byla dopovězena ve stati „*fašistického pisálka*“ A. Chalupy v tom samém čísle časopisu Přítomnost.²⁹⁵ Rudolf Holinka byl útokem velmi rozhořčen. Rozhodl se sepsat odpověď Janu Pachtovi, kterou chtěl otisknout v Časopisu Matice moravské. Velmi rozhodně se zde postavil proti jakýmkoliv náznakům své aktivní či vědomé spolupráce k šíření „*říšské myšlenky*“. Toto vyjádření je téměř identické s textem dopisu, kterým se Holinka obhajoval před vyšetřovací komisí Filozofické fakulty Karlovy univerzity. Profesor Holinka se musel vypořádat se zklamáním, které nastalo po přečtení dopisu od vedoucího redakce Časopise Matice moravské - Vincenc Sameš zde zavrhl otisknutí jeho článku. A tak se Rudolfu Holinkovi nikdy nepodařilo veřejně obhájit v této záležitosti.²⁹⁶ Díky vzpomínce Jaroslava Mezníka na svého brněnského učitele Rudolfa Holinku, můžeme více nahlédnout do osudu Holinky po únoru 1948. V souvislosti s politickými změnami byl i na profesora Holinku vyvíjen nátlak ke vstupu do Komunistické strany Československa (KSČ). Domnívám se, že pro zachování univerzitního působení a vědecké činnosti se uchýlil k tomuto členství, avšak další závazky stranického charakteru odmítal. Jaroslav Mezník se s Holinkou setkával na jeho přednáškách v prvních dvou ročnících. Holinkovy hodiny v počátku nebyly vůbec ovlivněny marxismem, ale v pozdější době se o to pokoušel, ačkoliv bylo zřejmé, jak nesnadné to pro něj bylo. „*Myslím si, že po únoru 1948 dost trpěl, ať už proto, že ač byl věřící katolík, vstoupil do KSČ.*“²⁹⁷ Holinkova orientace na katolickou církev je zcela zřejmá nejenom díky jeho vědeckým tématům nejvíce zaměřeným na náboženské dějiny

²⁹⁵ Jan PACHTA, Pekař a pekařovština v českém dějepisectví, Praha 1950, s. 66.

²⁹⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 12, inv. č. 398 1/2: Rudolf Holinka – polemika Pekařovština, Dopis Dr. Vincence Sameše Rudolfu Holinkovi ze dne 3. 7. 1951.

²⁹⁷ J. MEZNÍK, Můj život, s. 19.

českého středověku, ale také skrze jeho aktivní spolupráci s církevními institucemi a spolky.²⁹⁸ Další problém, s kterým se Rudolf Holinka musel potýkat na brněnské univerzitě, byli mladí draví historikové zastávající komunistická stanoviska. „*Vzpomínám si, jaké nepříjemnosti si způsobil tím, že vítal na katedře nějakého sovětského vědce a oslovil jej „gospoda“ (pán) místo „tovaryšč“ (soudruh).*“²⁹⁹ Sám Mezník byl roku 1951 přítomen situaci, kdy se na schůzi historické katedry vyjádřil absolvent dělnického kurzu³⁰⁰ Miloš Hort o výkladu profesora Holinky – „*Přednášky soudruha Holinky nejsou špatné, jsou pod psa.*“³⁰¹ Skrze prostudování osobního spisu Rudolfa Holinky na brněnské univerzitě je zřejmé, že se co nejvíce snažil omezit své přitakávání komunistické ideologii. Komunistická strana Československá se rozhodla uspořádat na jaře roku 1949 výstavu „*Lid si buduje stát*“ – ideou této výstavy měla být propagace cesty lidu k socialismu. Rudolf Holinka se omluvným dopisem vymanil z této spolupráce pro časovou tíseň.³⁰² Rudolf Holinka měl také možnost během svého pražského působení navázat osobní kontakt s předním francouzským historikem Jacquesem Le Goffem. Tento znalec středověkých dějin a pozdější významný představitel francouzské historické školy Annales zde studoval mezi léty 1947-1948.³⁰³

Díky brněnské univerzitní reformě, která proběhla na přelomu roku 1948/1949 se studium na filozofické fakultě rozdělilo na učitelské (reformované) a neučitelské (nereformované). Vyučující tak byli nuceni přednášet v obou typech studia. Následkem toho se několikrát zvýšil počet odučených hodin. Ani Rudolf Holinka se nevyhnul tomuto pracovnímu zatížení. Profesor Holinka tak vedl Kurz obecných dějin a dějin Francie. Pro vyšší ročníky přednášel dějiny vrcholného středověku a zároveň řídil

²⁹⁸ Rudolf Holinka byl spolu se svou manželkou Marií členem Matice římovské. Aktivně se podíleli na záchraně a udržování poutního místa a Mariánské svatyně v Římově. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 61: Doklad o řádném členství Holinkových ve spolku Matice římovské z roku 1948; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 62: Přípravný výbor oslav 900. výročí svatého Prokopa na Sázavě – nabídka členství ve výboru ze dne 3. 6. 1949.

²⁹⁹ J. MEZNÍK, *Můj život*, s. 19.

³⁰⁰ Účastník kurzu, který umožňoval mladým dělníkům během jednoho roku dosáhnout maturity.

³⁰¹ J. MEZNÍK, *Můj život*, s. 34.

³⁰² AMU, fond Katedra historie a archivnictví FF 1943-1953, inv. č. 2: Žádost o výstavní materiál ze dne 8. 1. 1949; Tamtéž, Omluvný dopis o neúčasti některých historiků na této akci z děkanství Filozofické fakulty Masarykovy univerzity adresovaný organizátorům výstavy *Lid si buduje stát* ze dne 13. 1. 1949.

³⁰³ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 123: Dopis Jacquese Le Goffa adresovaný Rudolfu Holinkovi ze dne 12. 3. 1948.

hodiny prosemináře orientovaného na rozbor a kritiku textů k vrcholnému středověku. V letech 1951-1953 se Holinkovy hodiny ještě navýšily.³⁰⁴ Možná, že i toto dlouhodobé pracovní napětí bohužel poznamenalo jeho zdraví. V lednu roku 1949 oslavil profesor Holinka padesáté narozeniny. Tyto kulatiny daly podnět jeho přátelům z rukopisného oddělení Národní a univerzitní knihovny, kde za války ještě docent Rudolf Holinka trávil dobu těžkého zoufání i nadějí, k sepsání sborníku. Touto formou mu chtěli kolegové vyjádřit, jak moc si jeho osoby cenili.³⁰⁵ Zde bych ráda předala slovo samotným Holinkovým spolupracovníkům. „*Náš milý pane docente, musíme říci, že jste byl někdy tak trochu náměsíčně ztracen ve zbytcích klášterních archivů. Přišel jste k nám jako universitní exulant bratislavský, ale brzy jste pevně vzrostl v náš organismus, který se za války tak dobře bránil všem cizím vlivům, představovaným „německými kolegy“, přidělenými všem oddělením.*“³⁰⁶ Rudolf Holinka měl mnoho práce jak v historickém semináři, tak s přednáškami. Velmi dobře si však uvědomoval, že stárne a jeho snažení se může nově příchozím posluchačům a docentům na Masarykově univerzitě zdát jako zastaralé. Z dopisu adresovaného Josefu Macůrkovi je zřejmé, jak moc se v této době univerzitní půda rozdělovala na historiky „*staré*“ a „*mladé*“.³⁰⁷ Na konci listopadu 1951 se Rudolf Holinka dozvěděl velmi smutnou zprávu. Jeho celoživotní učitel a rádce Václav Chaloupecký náhle zemřel na srdeční mrtvici. Profesor Chaloupecký byl doma v Dětenicích, když začal pociťovat nevolnosti v žaludku. Sám se rozhodl, že raději nepojede příští den přednášet do Prahy a bude odpočívat, avšak bolesti se začaly stupňovat. Manžela zůstala u jeho lůžka celou noc a kolem rána usnula únavou. Po probuzení zjistila, že je profesor mrtev. Pohřeb se konal 28. 11. 1951 v krematoriu v Praze. Profesor Říha se chopil smutečního projevu za pražskou fakultu, avšak tento proslov Rudolf Holinka označil za velmi špatný po stránce formální. Smrt profesora Chaloupeckého přivedla jeho žáka Holinku k zamyšlení nad mnohými věcmi, prošel historií svého vztahu k němu. Holinka mezi

³⁰⁴ AMU, Seznamy přednášek na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity z let 1949-1953.

³⁰⁵ Josef Vašica, Václav Vojtíšek, Antonín Škarka, Jan Kapistrán Vyskočil, František Ryšánek, František Šimek, František M. Bartoš, Rudolf Urbánek, Emma Urbánková, Antonín Novotný, Karel Hrdina, Jaroslav Kadlec, Milena Linhartová, Karel Chyba.

³⁰⁶ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 81: Sborník prací věnovaný Rudolfu Holinkovi k 50. narozeninám.

³⁰⁷ AMU, fond B88 Josef Macůrek, inv. č. 142: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 14. 12. 1950.

léty 1925-1938 prošel nejdříve jako asistent a později jako docent pod vedení tohoto učitele. „Spolu s Vilikovským jsme často s Chaloupeckým probírali v rozhovorech rozličné problémy historické a já jsem se v těchto často do noci, i do rána (při víně) se táhnoucích debat naučil mnoho.“³⁰⁸ Jak moc blízký vztah byl mezi žákem a učitelem, dokazuje i fakt, že byl Rudolf Holinka požádán rodinou Václava Chaloupeckého, aby se stal vykonavatelem pozůstalosti svého profesora. Tímto smutným úkolem byla dovršena etapa jejich souputnictví.³⁰⁹

Aniž by si toho byl Rudolf Holinka vědom, i jeho svíčka života se pomalu blížila k úplnému vyhasnutí. Profesor Holinka se celý život snažil naplno oddat historické vědě. Bohužel si v tomto shonu nepřipouštěl zdravotní potíže, které se objevovaly s přibývajícými léty. Smrt Rudolfa Holinky přišla velmi nečekaně a překvapila jak kolegy, tak přátele. Poslední den života profesor Holinka prožil plný energie v kruhu oblíbených „čtvrtečníků“. To byla poměrně uzavřená skupina, která se scházela každý týden ve čtvrtek v kavárně Hlavovce na Mírovém náměstí na Vinohradech. V přátelském ovzduší zde vždy strávili dvě odpolední hodiny nad různými tématy. Nejvělejší vztah pojil profesora Holinku s Františkem Šimkem. Profesor Šimek byl Holinkovým učitelem češtiny na gymnáziu v Českých Budějovicích, ale nejužší pouto mezi oběma vytvořila věda, takže bývalý poměr mezi učitelem a žákem nabyl rázu přátelského hned od chvíle, kdy profesor Holinka přesídlil z Bratislavy do Prahy. Společně dokázali být i celé dvě hodiny zabráněni do vědeckých problémů. Holinkův význam u Šimka vzrostl zejména tehdy, když Rudolf Holinka v srpnu roku 1952 objevil v univerzitní pražské knihovně přes 300 veršů z nejstaršího cyklu staročeských legend vzniklých počátkem XIV. století. Také se spolu chystali vydat listiny z městského archivu v Trhových Svinech, Holinka latinské, Šimek české. Avšak veškeré jejich plány zhatil náhlý Holinkův odhod. I během poslední návštěvy se Holinka pustil do hovoru s Františkem Šimkem. Žádal jej o zapůjčení knihy Z dějin reformačního úsilí českého duchovenstva od Miloslava Kaňáka. Domluvili se na společné schůzce druhého dne v rukopisném oddělení univerzitní knihovny v 10 hodin, ale k tomuto shledání už bohužel nedošlo. Profesor Šimák později vzpomínal na jejich poslední setkání - „*Setrvali jsme všichni v příjemné zábavě až do sedmé hodiny večerní. Potom jsme se*

³⁰⁸ ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 14, inv. č. 439/5: Nedokončený dopis Rudolfa Holinky adresovaný neznámému profesoru - odpověď na jeho dopis ze dne 28. 11. 1951.

³⁰⁹ Tamtéž, kart. 3, inv. č. 134: Osobní korespondence Jana Hertla ze dne 2. 1. 1952.

rozcházel, já s Rudolfem jsme vyšli poslední. Před kavárnou jsme si navzájem popřáli dobré noci – kdo by se byl nadál, že si tiskneme ruce naposled? Druhého dne jsem se Rudolfa v knihovně nedočkal, nechal jsem mu tam knihu – v době, kdy ubohý, milovaný přítel umíral. Odpoledne jsem ho přišel navštívit, jak jsem často činil v pátek – a našel jsem ho už připraveného do rakve na úmrtním loži. Srdeční mrtvice sklála do hrobu dobrého přítele, znamenitého učence, jednoho z nejušlechtilejších lidí na světě.“³¹⁰

Rudolf Holinka zemřel 4. prosince 1953 v 10.45 hodin ve svých nedovršených 55 letech. Pohřeb se konal 8. prosince od 9 hodin v arciděkanském chrámu svaté Ludmily v Praze. Jeho ostatky byly uloženy do rodinného hrobu téhož dne na Vinohradském hřbitově.³¹¹ Brzy po vánočních svátcích uspořádala brněnská fakulta smuteční večer na památku profesora Rudolfa Holinky ve fakultní aule. A tak jeho kolegové a přátelé mohli společně zavzpomínat na léta strávená po jeho boku a vzdát hold jeho vědecké práci.³¹² Na této univerzitní tryzně zazněly dva důležité proslovy. První byl z úst Miloše Rejnuše - žák Rudolfa Holinky, zde zavzpomínal na svého univerzitního učitele a pedagoga. Ve své řeči zdůraznil Holinkovo uchopení univerzitního vzdělání. Pod jeho vedením žáci pochopili, co znamená starý název vysoké školy – „*universitas*“. Vysoká škola byla pro profesora Holinku opravdu jednota, jednota lidí toužících poznávat, jednota, v níž ten, kdo věděl nejvíce, učil ostatní. „*Vždycky dobře přijal toho, kdo k němu přišel pro poučení nebo s vlastním námětem. Byl by býval rád, kdyby jich bylo přicházelo víc. Z času, kterým badatel nemůže nikdy dost šetřit, nabídl sám zvláštní hodiny pro pravidelné schůzky zájemců o středověké dějiny. Věřil, že to nebude ztracený čas, věřil v nás mladé.*“ Profesor Holinka byl tím pedagogem, který vždy měl lidský přístup ke svým studentům, a posluchači vždy na přednáškách mohli ocenit jeho neobyčejně široký a mnohostranný pohled nejen na svět minulý, ale i současný. A tak se Miloš Rejnuš, který představoval hlas všech Holinkových univerzitních žáků, naposled rozloučil se svým učitelem, který se vyznačoval nejenom badatelskou poctivostí, ale i úctou a láskou k lidem, jejichž minulost zkoumá historická věda.³¹³

Druhá přednesená řeč byla od profesora Jindřicha Šebánka, Holinkova kolegy na Masarykově univerzitě. Byla zaměřena především na význam Rudolfa Holinky v

³¹⁰ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 79: Vzpomínka Františka Šimka na Rudolfa Holinku ze dne 4. 12. 1953.

³¹¹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 70/1: Úmrtní oznámení Rudolfa Holinky.

³¹² Tamtéž, kart. 1, inv. č. 76/1: Pozvání na smuteční slavnost v Brně 8. 1. 1954.

³¹³ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 76/3: Smuteční proslov přednesený ve fakultní aule Masarykovy univerzity dne 8. ledna 1954 věnovaný památce zesnulého profesora Rudolfa Holinky.

historické vědě. Ve své úvaze zhodnotil Holinkův přínos především v oblasti české medievalistiky a rozhodl se přítomným posluchačům zevrubně připomenout alespoň nejpodstatnější publikované práce. Svůj přednes zakončil myšlenkou, za kterou by byl profesor Holinka velmi rád – „*Byli bychom nepamětlivi darů jeho bohaté a krásné osobnosti, které všude a v posledních letech především v našem kruhu podával, kdybychom zapomínali na to, že je nezbytné pokračovati v díle, které Holinka předčasně opustil. A má-li se tak státi, je ovšem prvním předpokladem, bedlivě uvážiti, co a jakým způsobem by bylo možno vytěžiti ještě z Holinkovy pozůstalosti. Jen tak bude také možno aspoň poněkud zmírnit bolestnou ztrátu, jen tak budeme míti pocit, kterého je nám všem třeba, nemáme-li se cítit zcela osiřelí, pocit, jako by Holinka byl ještě mezi námi.*“³¹⁴

Po odchodu svého milovaného manžela obdržela Marie Holinková řadu dopisů s upřímným projevem účasti a zármutku způsobeným nenadálým skonem profesora. A tak si v těchto chvílích profesor František M. Bartoš uvědomil, jak moc bude postrádat svého názorového rivala, který se vždy k němu stavěl se značnou šetrností. Marie Holinková se tak možná až po odchodu svého muže dozvěděla, co pro své přátele znamenal. Dopis od Holinkova brněnského univerzitního kolegy vypovídá za vše. Josef Kabrda se rozhodl k sepsání dopisu, kde se Marii Holinkové svěřil se svým smutkem. „*Jako bych ztratil svého staršího bratra....ano, ztratil jsem v brněnském fakultním prostředí svého nejlepšího důvěrného přítele, kterého jsem měl opravdu velmi rád, k němuž jsem hluboce přilnul, na něhož jsem se vždy těšil, k němuž jsem tak rád pospíchal...I já jsem osiřel.*“ Na svého profesora si vzpomněla i bývalá žačka Milada Musilová. Marie Holinková tak mohla být velmi pyšná na svého muže za to, jaký otisk zanechal ve svých žácích. Ve svém profesorovi nespatořovali jen univerzitního učitele, nýbrž i dobrého člověka se zlatým srdcem, který se zajímal a staral o jejich osudy i po odchodu z fakulty.³¹⁵

³¹⁴ Srov. J. ŠEBÁNEK, Rudolf Holinka, s. 347, a týž, Rudolf Holinka. Projev na universitní tryzně v Brně dne 8. 1. 1954, s. 11. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 76.

³¹⁵ Srov. ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 86: Kondolence Marii Holinkové k úmrtí manžela - Dopis Františka M. Bartoše ze dne 6. 12. 1953; Dopis Josefa Kabrdu ze dne 9. 12. 1953; Dopis Milady Musilové ze dne 8. 12. 1953.

5 Závěr

Ve své diplomové práci jsem si vytyčila představit již pozapomenutého a pro mnohé neznámého profesora Rudolfa Holinku, o němž doposud nebyla sepsána žádná publikace, která by se snažila zevrubně popsat osobnost profesora Holinky ve všech jeho životních rolích.

Prvním úkolem bylo vytvořit obraz Rudolfa Holinky coby badatele a univerzitního profesora. V úvodní kapitole jsem se pokusila vylíčit Holinkovo rodinné zázemí, ze kterého pocházel, a také jeho rané studijní kroky, které jej zavedly z jižních Čech až na Karlovu univerzitu. Toto pražské působiště však nebylo tím osudným místem, které by v něm podnítilo lásku k historickým vědám.

Až druhá kapitola odhalila nepochybně ten pravý podnět, který vycházel z bratislavské univerzity, kam se Rudolf Holinka náhle rozhodl odejít. V tomto prostředí našel svého dlouhodobého učitele a rádce Václava Chaloupeckého. Právě profesor Chaloupecký byl tím hnacím motorem, který odhalil Holinkovy vědecké schopnosti a pomohl mu s jejich rozvíjením a uplatněním. Tato skutečnost se mi podařila odhalit především díky prostudované osobní korespondenci Rudolfa Holinky, v níž zanechal očitě svědectví a i odpověď na mou otázku. Rudolf Holinka je také často označován za přímého studenta Josefa Pekaře. Předkládaná práce se snaží osvětlit tuto problematiku. Mýtus se zde snad podařilo dostatečně vyvrátit, ale také skrze něj můžeme více pochopit návaznost Holinkova metodologického uchopení vědecké práce právě na profesora Pekaře. Rudolfu Holinkovi se také podařilo překročit přísná kritéria pozitivistických metod, kde mohl naplno využít nadšení pro archivní materiál, a následně se dokázal vžít do ducha dané doby či osoby. Pevně věřím, že právě díky tomuto metodologickému nazírání a perfektním znalostem středověkých textů se Rudolfu Holinkovi ve svých vědeckých dílech podařilo vynést na povrch nové inovativní skutečnosti. Ačkoliv byl Holinkův vědecký rozhled poměrně široký, nejraději zkoumal české středověké náboženské dějiny. Snad nejbliže mu však byla postava svatého Vojtěcha, bohužel velkou připravovanou monografií o tomto světcí již nestihl publikovat.

Druhým úkolem bylo podrobné zmapování života Rudolfa Holinky v kontextu politických změn. Tímto tématem se dopodrobna zabývá má třetí kapitola. Můžeme zde nahlédnout do života Rudolfa Holinky v průběhu protektorátu Čech a Moravy. Jsou zde

vyličený peripetie, které s sebou přinesla tato těžká doba. Jak Holinkovo nucené opuštění Univerzity Komenského v Bratislavě, tak následný strach o pracovní uplatnění, které nakonec našel na Karlově univerzitě. Bohužel ani poválečná léta nepřinesla Holinkovi jen šťastné chvíle. Velkého zadostiučinění se mu po zásluze dostalo, když byl konečně jmenován řádným profesorem všeobecných středověkých dějin. Této pocty se mu však nedostalo na pražské univerzitě, jak bychom mohli očekávat, ale na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Profesor Rudolf Holinka si s sebou stále nesl kouzlo staré doby a moudrost svých univerzitních učitelů se snažil dále předávat studentům, ať už na pražské, či brněnské univerzitě. Ale mladá, mnohdy radikálně levicově orientovaná generace, která se cítila být velmi silnou zejména po komunistickém puči v únoru 1948, se neostýchala velmi necitelně strefit právě do Rudolfa Holinky.

Diplomovou práci jsem uzavřela kapitolou, která se zabývá posledními léty Holinkova života. Jeho náhlé úmrtí násilně zpřetrhalo veškeré vědecké snahy, které jsou povětšinou uloženy v rukopisech a přípravných materiálech v pozůstalosti Rudolfa Holinky. Pro poznání jeho kontaktů s vědeckou komunitou bylo důležité, že se podařilo uchovat řadu kondolenčních dopisů adresovaných jeho manželce Marii Holinkové. Skrze tyto písemnosti jsem také odhalila velmi vřelou tvář profesora Holinky. Mnozí kolegové a studenti zavzpomínali na léta strávená v jeho přítomnosti. Jeho žáci se jednomyslně shodli, že nikdy nezapomenou na čas jim věnovaný právě Rudolfem Holinkou, který se vždy snažil je řádně připravit pro jejich budoucí práci a trpělivě jim odpovídal na všetečné dotazy. Holinkovi univerzitní kolegové a přátelé popsali jeho dobrou náladu, kterou se snažil udržet i přes těžké lidské i národní zkoušky. Řada spolupracovníků zavzpomínala také na dlouhé debaty o různých problémech středověké kultury. A i když se názory Rudolfa Holinky různily, vždy byl schopný vést plnohodnotný dialog bez zbytečných urážek.

V diplomové práci jsem se pustila do vykreslení podrobného medailonku Rudolfa Holinky. Snažila jsem se zde zachytit jeho lidský přístup a vědecké snahy zejména v průběhu negativních politických převratů. Holinkovo uchopení vědecké práce bychom mohli označit za poněkud zdrženlivější, ale na pozadí dané doby je to snad velmi pochopitelné. Doufám, že se mi zde podařilo přiblížit působení tohoto historika - medievalisty, který celý život miloval svou práci a byl jí zcela oddán. Snad by tedy ještě stálo za úvahu prozkoumat Holinkovy nepublikované rukopisy uložené v

pozůstalosti. Pevně věřím, že by zkušený znalec středověkých dějin dokázal rozpoznat a ocenit Holinkovy výsledky badatelské práce, které by i v současnosti mohly svým obsahem přispět k osvětlení středověké atmosféry. Tím bychom mohli vzdát poslední zaslouženou vzpomínku na osobnost profesora Rudolfa Holinky.

Prameny a literatura

ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv Národního muzea v Praze

Fond Rudolf Holinka (Celý fond – 25 kartonů)

Ústav dějin - Archiv Univerzity Karlovy v Praze

Fond FF UK (Katalogy posluchačů FF 1918-1921)

Seznamy přednášek na FF UK z let 1945-1950

Osobní spis Rudolfa Holinky - 49 listů

Masarykův ústav – Archiv Akademie věd České republiky v Praze

Fond Václav Chaloupecký (Korespondence R. Holinky V. Chaloupeckému)

Fond Václav Novotný (Korespondence R. Holinky V. Novotnému)

Fond Julius Glücklich (Korespondence R. Holinky J. Glücklichovi)

Fond Otakar Odložílek (Korespondence R. Holinky O. Odložílkovi)

Fond Milada Paulová (Korespondence R. Holinky M. Paulové)

Fond František Teplý (Korespondence R. Holinky F. Teplému)

Archiv Masarykovy univerzity v Brně

Fond děkanství FF Masarykovy university

Fond katedry historie a archivnictví (1945-1953)

Fond Josef Macůrek (Korespondence R. Holinky J. Macůrkovi)

Osobní spis Rudolfa Holinky

Seznamy přednášek na FF Masarykovy univerzity v Brně (1946-1953)

Státní okresní archiv v Českých Budějovicích

Fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice 1868-1953

(Dokumenty ke studiu Rudolfa Holinky)

Z DÍLA RUDOLFA HOLINKY

HOLINKA, Rudolf, *O novém rektoru Karlovy univerzity*, Politika 22, 1931, s. 266-268.

HOLINKA, Rudolf, *Vznik táborství a valdenští. Odpověď Dr. F. M. Bartošovi*, Bratislava 5, roč. 2, Časopis Učené společnosti Šafaříkovi, 1931, s. 169-175.

HOLINKA, Rudolf, *Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI.*, Bratislava 1933.

HOLINKA, Rudolf, *Svatý Svorad a Benedikt, světci Slovenska*, Bratislava 7, 1934, s. 304-352.

HOLINKA, Rudolf, *Legenda o Sv. Svoradovi a Benediktovi – čo prameň historický*, Svoradov 3, 1934, s. 5-9.

HOLINKA, Rudolf, *Založení Trnavské univerzity*, Bratislava 9, 1935, s. 213-254.

HOLINKA, Rudolf, *Za Jozefom Pekařom*, Robotnické noviny 24. 1. 1937, s. 4.

HOLINKA, Rudolf (ed.), *O Josefu Pekařovi*, Praha 1937.

HOLINKA, Rudolf, *Jan Jiskra z Brandýsa odpolitizovaný*, Jednota. Týždenník Štefánikovej spoločnosti v Bratislavě a Československej jednoty v Prahe, 4. 12. 1937, s. 327-329.

HOLINKA, Rudolf, *Vita sancti Stephani regis*, in: Sborník Matice Slovenskej, část druhá - Historia, 16-17, 1938-1939, s. 182-202.

HOLINKA, Rudolf (rec.), *Josef Šusta - Král cizinec*, Řád 6, 1940, s. 192-202.

HOLINKA, Rudolf, *Traktáty Petra Chelčického - O trojím lidu a o církvi svaté*, Praha 1940.

HOLINKA, Rudolf, *Východní val Václava I.*, Přítomnost 8, 1. 5. 1943, s. 8-10.

HOLINKA, Rudolf, *Josef Šusta*, Naše věda 25, 1947, s. 209-222.

HOLINKA, Rudolf, *Svatý Vojtěch*, Brno 1947.

HOLINKA, Rudolf, *Druhý sjezd československých historiků v Praze*, Naše věda 25, 1947, s. 275-283.

PRAMENY VYDANÉ

KALISTA, Zdeněk, *Po proudu života II.*, Brno 1996.

KLIK, Josef (ed.), *Listy úcty a přátelství*, Praha 1941.

MEZNÍK, Jaroslav, *Můj život za vlády komunistů (1848-1989)*, Brno 2005.

LITERATURA

- ALBRECHT, J., *Nad knihou o Josefu Pekařovi*, Lumír 64, 1937-1938, s. 517-519.
- BARTOŠ, František M., *Vznik táborství a valdenští*, Jihočeský sborník historický 3, 1930, s. 38-48.
- BENEŠ, Zdeněk, *Historický text a historická kultura*, Praha 1995.
- BLÜML, Josef, *Josef Šusta - Úvahy o dějinách a dějepisectví*, České Budějovice 2006.
- BLÜML, Josef – BLÜMLOVA, Dagmar – JIROUŠEK, Bohumil a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.
- BOČEK, Pavel – HANUŠ, Jiří, *Rudolf Holinka – historik klidného, racionálního úsudku*, in: Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, řada C, č. 52, 2005, s. 149–169.
- BRENNER, Christiane – FRANZEN, K. Erik – HASLINGER, Peter – LUFT, Robert, *Geschichtsschreibung zu den böhmischen Ländern im 20. Jahrhundert*, München 2006.
- CSÁDER, Viliam, *História a súčasnosť Univerzity Komenského v Bratislave 1919-2000*, Bratislava 2000.
- ČECHURA, Jaroslav, *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*, Praha 1998, s. 102-103.
- FLEGL, Michal, *Rudolf Holinka*, Kostnické jiskry 74, 1989, č. 36, s. 3.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV.a 1938-1945*, Praha 2006.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV.b 1938-1945*, Praha 2007,
- HANZAL, Josef, *Cesty české historiografie 1945 – 1989*, Praha 1999.
- HANZAL, Josef, *Josef Pekař – život a dílo*, Praha 2002.
- HEJL, František – NEDBÁLEK, František, *Zvláštní akce 17. listopad a její průběh v Brně*, Brno 1985.
- HERTL, Jan, *Pekař a Slavík*, Řád 5, 1938, s. 70-72.
- IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století*, Praha 2002.
- JANÁK, Jan, *Čtyřicet let od smrti profesora Rudolfa Holinky*, Universitas 4, 1993, s. 42-44.
- JIROUŠEK, Bohumil, *Jaroslav Goll - role historika v české společnosti*, České Budějovice 2006.

- JORDÁN, František (ed.), *Dějiny university v Brně*, Brno 1969.
- JORDÁN, František – HALAS, František Xaver, *Dokumenty k dějinám Masarykovy univerzity v Brně*, Brno 1994.
- KADLEC, Jaroslav, *Za profesorem Holinkou*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 62, 1954, s. 56-59.
- KALISTA, Zdeněk, *Josef Pekař*, Praha 1994.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky. I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003.,
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky. II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky. III. O přežití a o život (1936-1938)*, Praha 2003.
- KAVKA, František – PETRÁŇ, Josef (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy IV (1918-1990)*, Praha 1998.
- KLIMEK, Antonín, *Říjen 1918 – vznik Československa*, Praha 1998.
- KOSTLÁN, Antonín, *Druhý sjezd československých historiků a jeho místo ve vývoji českých dějin*, Praha 1993.
- KOVÁŘ, Daniel, *Změny místních názvů na českobudějovicku ve 20. století*, Výběr 43, 2006, č. 1, s. 22-23.
- KOVÁŘ, Daniel, *Rudolf Holinka – životopisec a ctitel svatého Vojtěcha*, Trhvosvinecké listy 1, 1998, s. 8.
- KUDRNA, Jaroslav, *Třicet let od smrti Rudolfa Holinky*, Universitas 6, 1983, s. 99-100.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 2009.
- KUTNAR, František (rec.), *Rudolf Holinka (ed.), O Josefu Pekařovi*, Český časopis historický 44, 1930, s. 93-98.
- MALINA, Tomáš, *Nesměň – příběh české vesnice 1350-2000*, České Budějovice 2000, s. 7.
- MAREK, Jaroslav, *Obor historie na Masarykově univerzitě v letech 1945-1948*, Český časopis historický 113, 1994, s. 179-187.
- MAREK, Jaroslav, *O historismu a dějepisectví*, Praha 1992.
- MATOUŠEK, Josef, *Kniha o národním dějepisci*, Národní listy 21. 1. 1938, s. 4.

- NEUMANN, Augustin Alois (rec.), *Rudolf Holinka - Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI.*, Hlídka 51, 1934, s. 26-27.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.
- NOVOTNÝ, Václav, *České dějepisectví v prvním desetiletí republiky*, Praha 1929.
- ODLOŽILÍK, Otakar (rec.), *Rudolf Holinka - Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI.*, Časopis Matice moravské 58, 1934, s. 368-373.
- PACHTA, Jan, *Pekař a pekařovština v českém dějepisectví*, Praha 1950.
- PAULINYIOVÁ, E., I. *Vznik a vývin filozofické fakulty v letech 1921-1945*, in: *Pětadesiat rokov Univerzity Komenského v Bratislavě*, Bratislava 1969.
- PEKAŘ, Josef (rec.), *Rudolf Holinka - Sektářství v Čechách před revolucí husitskou*, Československý časopis historický 36, 1930, s. 599-600.
- PELIKÁN, Josef, *O Josefu Pekařovi*, Časopis Společnosti přátel starožitností 46, 1938, s. 221.
- PEŠKOVÁ, Jarmila, *Rudolf Holinka v zrcadle své pozůstalosti v ANM*, Časopis Národního muzea, řada historická, roč. 167, 1998, č. 1-2, s. 37-71.
- POLÁK, Bohuslav, *Ročenka University Komenského za studijní rok 1935-1936*, Bratislava 1937.
- PRAŽÁK, Richard, *Sté výročí narození Rudolfa Holinky*, Universitas 2, 1999, s. 23.
- PRAŽÁK, Richard, *Rudolf Holinka*, in: *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně*, Brno 1993, s. 134-135.
- PUTNA, Martin C., *Česká katolická literatura 1918-1945*, Praha 2010.
- RAUCHOVÁ, Jitka – JIROUŠEK, Bohumil a kol., *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918-1951*, České Budějovice 2012.
- SAK, Robert, *Jan Heidler aneb Politické dějepisectví non plus ultra*, in: W. W. Tomek – historie a politika (1818-1905), Pardubice 2006, s. 183-192.
- SLAVÍK, Jan (rec.), *Kniha o Josefu Pekařovi*, Národní osvobození, 9. 3. 1938, s. 6.
- SLAVÍK, Jan – HOLINKA, Rudolf – HERTL, Jan, *Polemika nad knihou O Josefu Pekaři*, Národní osvobození, 24. 3. 1938, s. 10.
- SLAVÍK, Jan, *Odpověď Janu Hertlovi*, Dějiny a přítomnost 2, 1938, s. 55-59.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka (1914-1918)*, Praha 2003.
- ŠEBÁNEK, Jindřich, *Rudolf Holinka*, Časopis Matice moravské 73, 1954, s. 340-348.

ŠINDELÁŘ, Bedřich, *Za zesnulým profesorem Holinkou*, Československý časopis historický 2, 1954, s. 373-376.

TOMEŠ, Josef a kol., *Český biografický slovník XX. století: I díl A - J*, Praha 1999, s. 483-484.

TRÁVNÍČEK, Dušan, *Profesor Dr. Rudolf Holinka zemřel*, in: Sborník československé společnosti zeměpisné sv. 59, 1954, č. 2, s. 94-95.

VILIKOVSKÝ, Jan (ed.), *Život a utrpení svatého Vojtěcha biskupa a mučedníka – Svatý Bruno z Querfurtu*, Praha 1935.

VOJTĚCH, Tomáš, *Česká historiografie a pozitivismus - světonázorové a metodologické aspekty*, Praha 1984.

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

http://is.cuni.cz/webapps/files/help/Archiv/arc_inventar.pdf

<http://alex.onb.ac.at/cgicontent/anno->

[plus?apm=0&aid=rbo&datum=18500204&seite=00001675](http://alex.onb.ac.at/cgicontent/anno-plus?apm=0&aid=rbo&datum=18500204&seite=00001675)

http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/2vo/tisky/T0770_11.htm

<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia->

[paedagogica/article/download/347/502](http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/download/347/502)

<http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2005/10/761-773.pdf>

<http://www.nacr.cz/E-publ/paginae/fulltext/1996/Kukanova.pdf>

6 Seznam zkratek

AMU – Archiv Masarykovy univerzity

ANM – Archiv Národního muzea

AUK – Archiv Univerzity Karlovy

AV ČR – Akademie věd České republiky

č. – číslo

ed. – editor

edd. - editoři

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

HSES - Hlinkova Slovenská ľudová strana

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

KSČ – Komunistická strana Československa

rec. – recenze

s. – strana

SOkA – Státní okresní archiv

Srov. – Srovnej

roč. – ročník

7 Seznam příloh

Příloha č. 1

Obrázek 1

Rodiče Rudolfa Holinky – František a Marie Holinkovi.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 73: Fotografie z období Holinkova dětství a studií.

Obrázek 2

Obecná chlapecká škola Rudolfa Holinky v Trhových Svinech

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 73: Fotografie z období Holinkova dětství a studií.

Příloha č. 2

Obrázek 3

Doktorský diplom Rudolfa Holinky z 30. 6. 1926.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 10: Kopie doktorského diplomu z bratislavské univerzity.

Obrázek 4

Podobenka Rudolfa Holinky – vyfoceno v jeho bratislavské pracovně.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 72: Podobenky Rudolfa Holinky.

Příloha č. 3

Obrázek 5

Německá vyhláška ze 17. 11. 1939 oznamující uzavření všech českých univerzit.

Zdroj: František HEJL - František NEDBÁLEK, Zvláštní akce 17. listopad a její průběh v Brně, Brno 1985, příloha č. 4.

Obrázek 6

Společná fotografie Rudolfa Holinky a jeho přátel z válečného rukopisného oddělení Národní a univerzitní knihovny v Praze.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 74: Skupinové portréty.

Příloha č. 4

Obrázek 7

Holinkovo blahopřání k šedesátým narozeninám Václava Chaloupeckého.

Zdroj: Archiv Akademie věd ČR, fond Václav Chaloupecký, kart. 3, inv. č. 170: Osobní korespondence Rudolfa Holinky ze dne 11. 5. 1942.

Příloha č. 5

Obrázek 8

Fotografie Rudolfa Holinky s církevním představitelem.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 74: Skupinové portréty.

Příloha č. 6

Obrázek 9

Dopis předního představitele školy Annales Jacquese LeGoffa.

ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 3, inv. č. 123: Dopis Jacquese LeGoffa adresovaný Rudolfu Holinkovi ze dne 12. 3. 1948.

Příloha č. 7

Obrázek 10

Podobenka Rudolfa Holinky

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 72: Podobenky Rudolfa Holinky.

Příloha č. 8

Obrázek 11

Poděkování Marie Holinkové a Marie Píchové za projevení soustrasti po náhlém odchodu Rudolfa Holinky.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 71: Poděkování za projevení soustrasti.

Obrázek 12

Smuteční průvod na pohřbu Rudolfa Holinky 8. 12. 1953.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 75: Fotografie z pohřbu Rudolfa Holinky.

Příloha č. 9

Obrázek 13

Marie Holinková vycházející z kaple na Vinohradském hřbitově.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 75: Fotografie z pohřbu Rudolfa Holinky.

Obrázek 14

Rakev s ostatky Rudolfa Holinky.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 75: Fotografie z pohřbu Rudolfa Holinky.

Příloha č. 10; č. 11

Obrázek 15;16

Dopis Františka Třeštíka adresovaný vdově Marii Holinkové ze dne 23. 12. 1953.

Zdroj: ANM, fond Rudolf Holinka, kart. 1, inv. č. 86: Kondolence Marii Holinkové k úmrtí manžela.

Obrazové přílohy

Příloha č. 1

Obrázek 1

Fotografie rodičů Rudolfa Holinky.

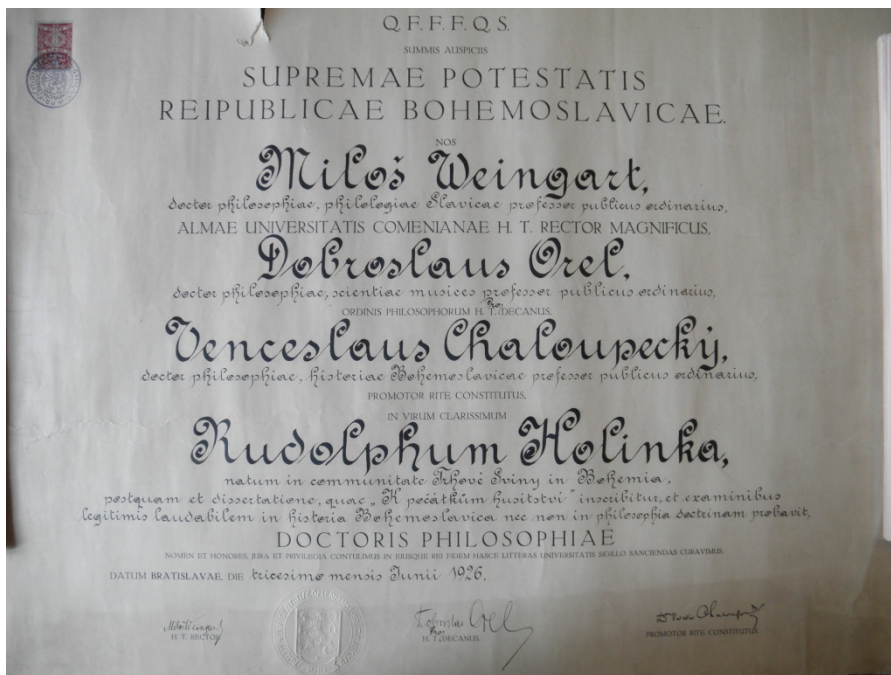
Obrázek 2

Obecná škola v Trhových Svinech, kterou Rudolf Holinka navštěvoval do páté třídy.

Příloha č. 2

Obrázek 3

Doktorský diplom udělený Rudolfu Holinkovi na Univerzitě Komenského v Bratislavě.

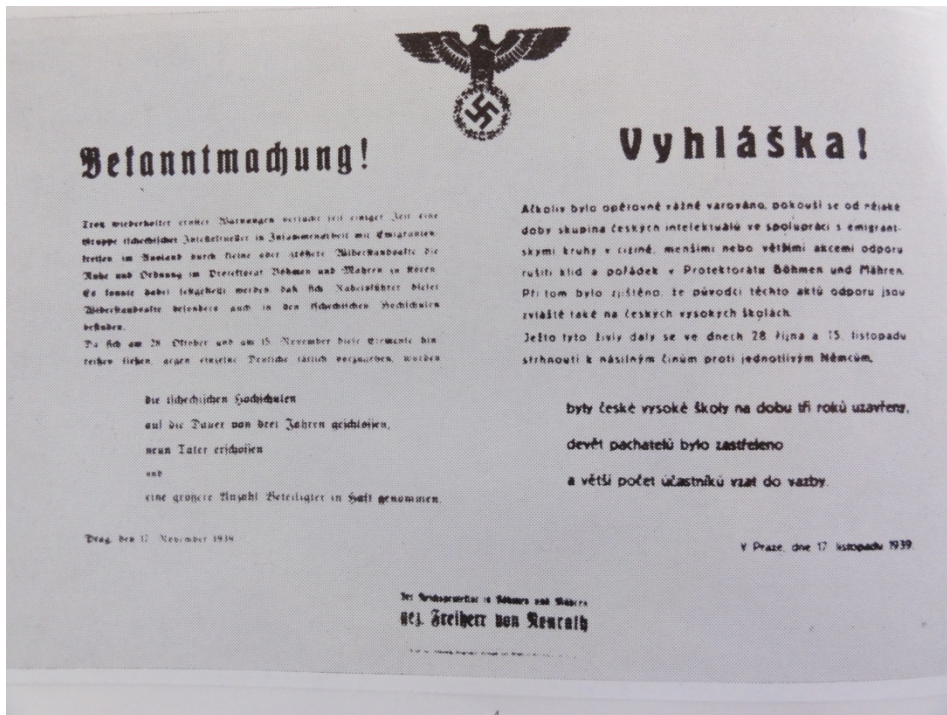
Obrázek 4

Podobenka Rudolfa Holinky z jeho pracovny na Univerzitě Komenského v Bratislavě.

Příloha č. 3

Obrázek 5

Německá vyhláška oznamující uzavření českých vysokých škol dne 17. listopadu 1939.

Obrázek 6

Holinkovi přátelé z válečného rukopisného oddělení Národní a univerzitní knihovny v Praze.

Příloha č. 4

Obrázek 7

Vážený pane profesore,
těšil jsem se, jako i jiní
Vaši žáci a přátelé, že oslavíme stříbrší
Skamník způsobem přiměřenějším, ale rebus
sic stantibus nezbylá než prostě, ale stejně
upřímně vyjádřit naši lůtu k Vám pou-
hým blahopřáním.
Čině tak za svou osobu, povitěji
zvláště jímavě řadu dlouhých let, kdy jsem měl
možnost učiti se od Vás, sledovati Vaši práci
a těšiti se Vaši práci, a proto, jestliže k Vašim
šedesátinám přeji Vám, pane profesore, mnoho
radarů a zebnoví do dalších luster, račte to
přijmouti jako upřímný výraz úcty Chaloupecké
a pevné naděje, že dobrotná Prozíratelnost Vám do-
přeje naplniti Vaše dílo k prospěchu národa
a vědy.
S uctivými pozdravy zcela oddaný
L. Rudolf Holinka
V Praze dne 11. lůtma 1942.

Blahopřání k šedesátým narozeninám Václava Chaloupeckého od Rudolfa Holinky.

Příloha č. 5

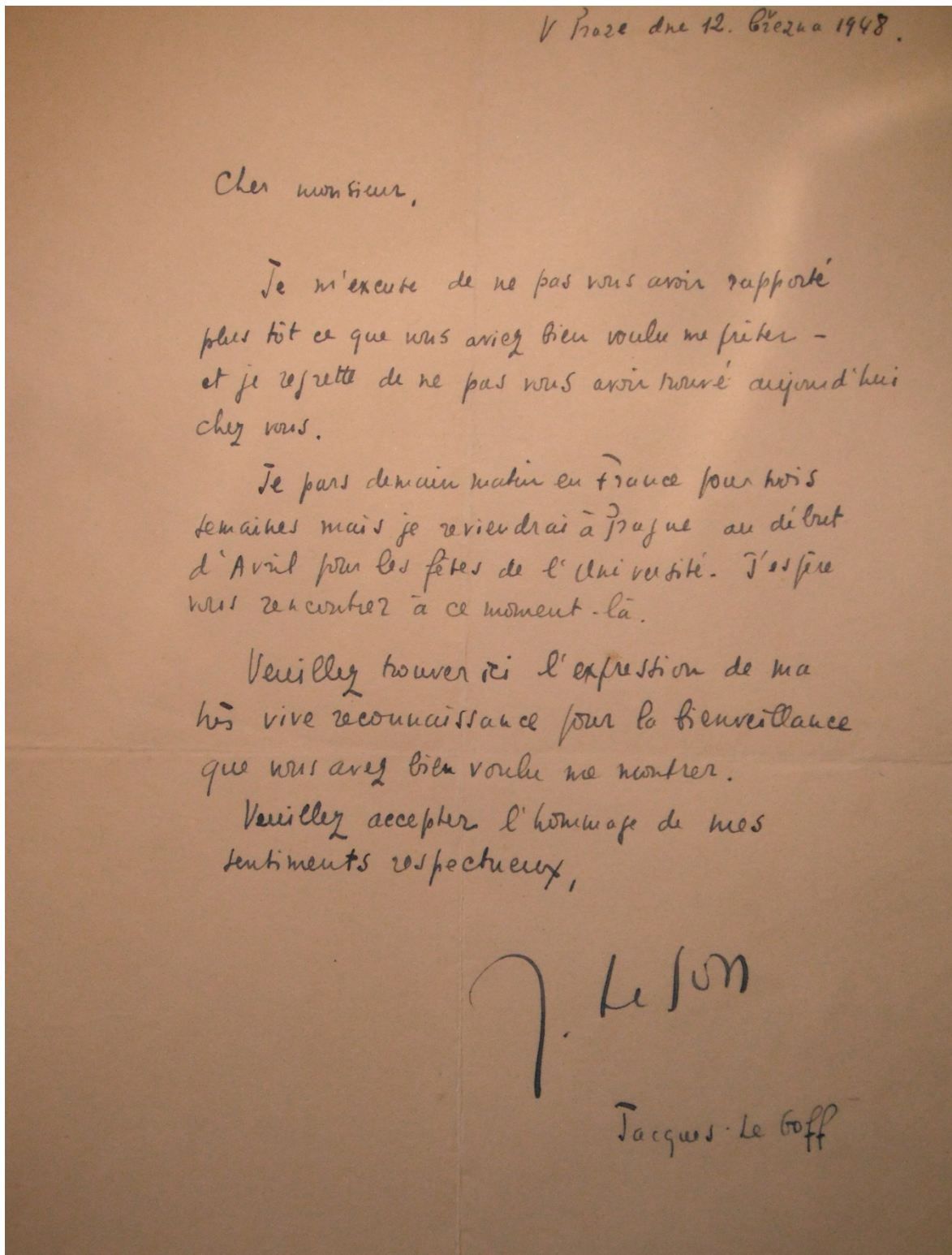
Obrázek 8

Fotografie Rudolfa Holinky s duchovním.

Příloha č. 6

Obrázek 9

Dopis od Jacquese Le Goffa adresovaný Rudolfu Holinkovi.

Příloha č. 7

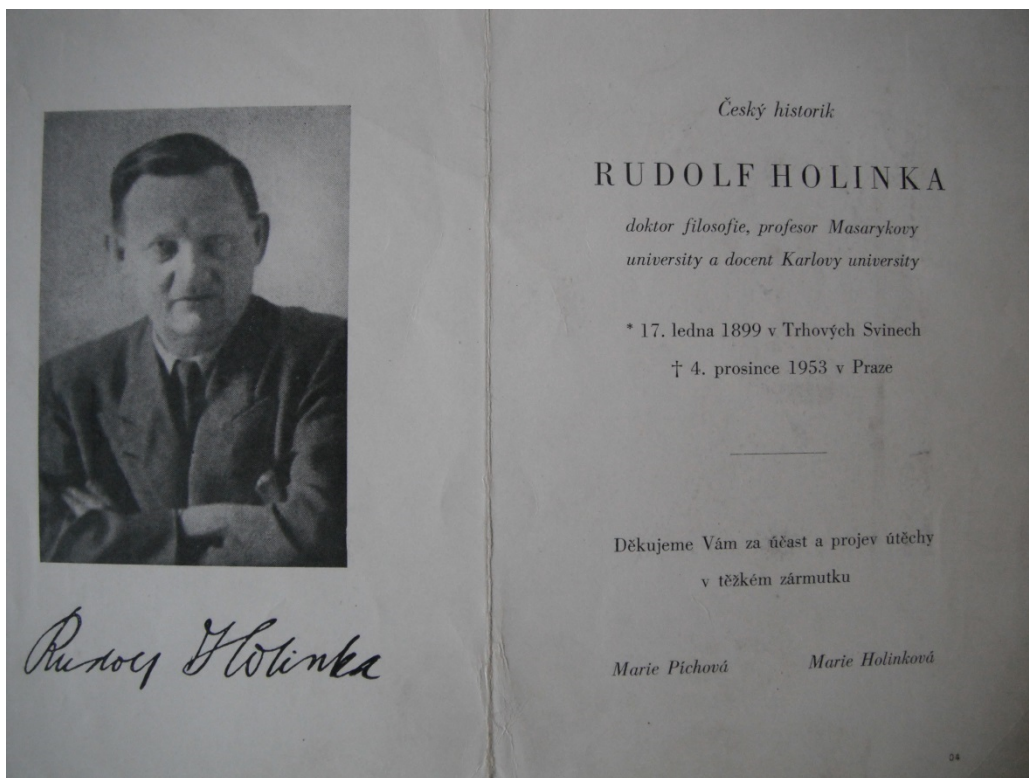
Obrázek 10

Podobenka Rudolfa Holinky.

Příloha č. 8

Obrázek 11

Poděkování za projevení soustrasti od manželky a sestry Rudolfa Holinky.

Obrázek 12

Smuteční průvod na pohřbu Rudolfa Holinky.

Příloha č. 9

Obrázek 13

Manželka Rudolfa Holinky, Marie Holinková, vycházející z kaple svatého Václava na Vinohradském hřbitově.

Obrázek 14

Rakev s ostatky Rudolfa Holinky na Vinohradském hřbitově.

Příloha č. 10

Obrázek 15

Šatčarikovo, 23. 12. 1953.

Vážená paní,

dostal jsem nyní dopis od přítele,
který mně oznámil tu přesmrtnou zprávu!
Náš pan prof. Holinka zemřel! Nemohl jsem
ani věřit vlastním očím!

Dovolte, abych se představil, abyste
věděla, kdo si Vám dovoluje psát. Jsem žákem pana
profesora; měl jsem to štěstí, že jsem měl mož-
nost s p. profesorem přes dvě léta blížě praco-
vat. Nyní jsem narukoval na vojnu. Po vojně jsem
chtěl znovu pracovat s p. profesorem.

Vidím ho stále! Obchází posluchárnu
a s láskou nám vysvětluje taje minulosti. Nebylo
otázky, na kterou by nám p. profesor nedal
ochotně odpověď. Jeho lidskost, láska k vědě,
k pravdivému chápání dějin, - nám byla příkladem
a nyní i zdrazkem. Nezapomeneme na svého
oblíbeného profesora. Když bych měl jeho

Příloha č. 11

Obrázek 16

obrázek, který by připomínal i jeho podobu!
Vždyť on nám byl daleko více než učitel. Byl
nám životním příkladem - jak žít a jak pra-
covat. A my - jeho žáci - ve vhodnou dobu
na jeho dílo upozorníme a ukážeme, co pro
českou historickou vědu znamenal. Proto pře-
dem prosím za prominutí, obrátím-li se potom
v této věci znovu na vás. Tak jsme se zavázali
pocítit jeho světlou památku.

Nakonec prosím za prominutí, a jsem
si na vás obrátil. Chci jen ukázat, kolik
lidí nyní na vás a na zesnulého pana profe-
sora vzpomíná!

Přijměte tedy mou nejhlubší, upřímnou
soustrast. Utěšením vám bude to, že v srdcích žáků
bude památka pana profesora živa a zavazující.

Za každou zprávu o posledních dnech pana
profesora by byl vděčný
jeho žák

Frant. Třešník,
P.S./Š. Šafárik o r o.

Vzpomínka univerzitního studenta Františka Třešníka na svého profesora Rudolfa Holinku.